

VINCENT VAN GOGH VARIA

- door Peter Nagelkerke -

- 06-2021

INHOUDSOPGAVE

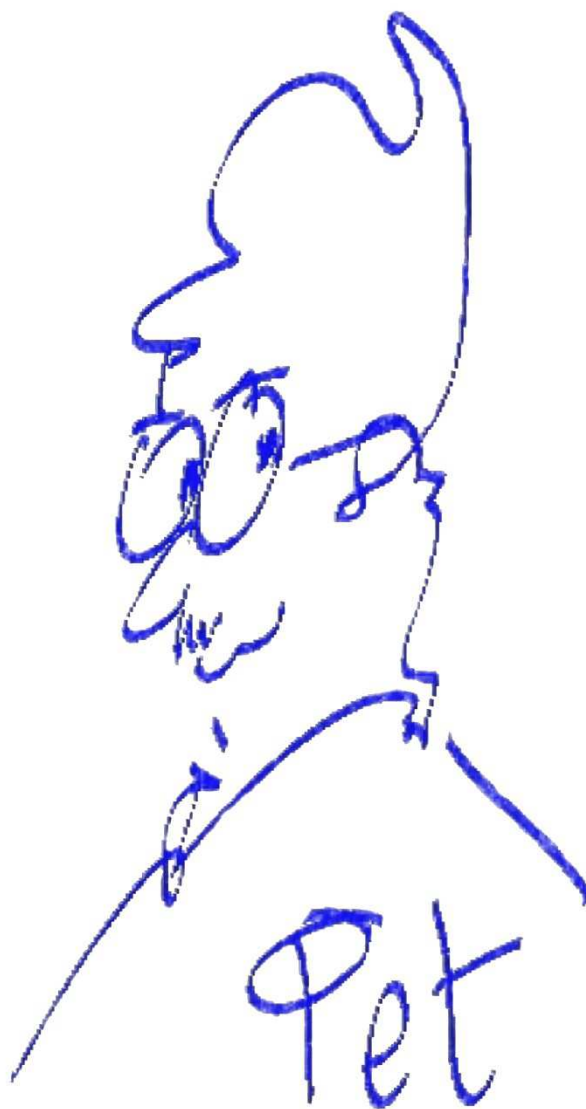
VOORWOORD.....	3
18 SEPTEMBERPLEIN	4
ANTON PHILIPS	6
ATELIERS VAN GOGH	13
1882-1883-ATELIER DEN HAAG	13
1883-1884-ATELIER PASTORIE NUENEN.....	15
PASTORIETUIN	20
1884-1885-ATELIER SCHAFRAT NUENEN	22
1885-ATELIER ANTWERPEN.....	23
1888-1890-ATELIER ARLES-HET GELE HUIS	25
1890-ATELIER AUVERS-SUR OISE.....	29
BEHANG STERFKAMER	32
BLIKKEN SCHILDERSKISTJE	34
ANTON KERSEMAKERS 23-06-1914	38
EEN MERKWAARDIG SCHILDERIJ	39
BOEKJES	40
DE NUENENSE TOREN.....	41
EEN ZONDAG IN EINDHOVEN	45
FALIE	48
FINANCIËN	49
GEISHA.....	54
GENNEPER WATERMOLEN EN CONTOUR VINCENT	62
HOE PROBEERDE VAN GOGH ZICHZELF TE DODEN	68
BULLIT 1 en 2	68
BULLIT 3	73
BULLIT 4	78
KLAAS VERLAAN.....	82
DEEL 1	82
DEEL 2	85
ONS VINCENT-STADSGLOSSY FRITS	86
RODE DRAAD DESIGN ACADEMIE.....	89
VINCENT EN RODE DRAAD TOT DESIGN ACADEMY	97
PIERRE CUIJPERS.....	99
SHOULD EINDHOVEN ADOPT VINCENT-MARGARET NAGELKERKE.....	102

SPROOKJE	105
STULTIENS-DE KLEERMAKER VAN VINCENT	108
TANDEN	111
VERVALSINGEN	116
VINCENT TOCH UIT EINDHOVEN?	118
VOGELS-TONGELRE	121
DEEL 1-VOGELS.....	121
DEEL II-TONGELRE	126
ZONSONDERGANG	131

VOORWOORD

In dit boekje VINCENT VAN GOGH VARIA zijn onderwerpen opgenomen die nog niet in eerdere (meest eigen) publicaties zijn verwerkt (zie hoofdstuk BOEKJES); de onderwerpen zijn in alfabetische volgorde gerangschikt.

Dit boekje is ook op vele plaatsen interactief te gebruiken middels de opgenomen QR-codes.

Peter Nagelkerke, juni 2021.

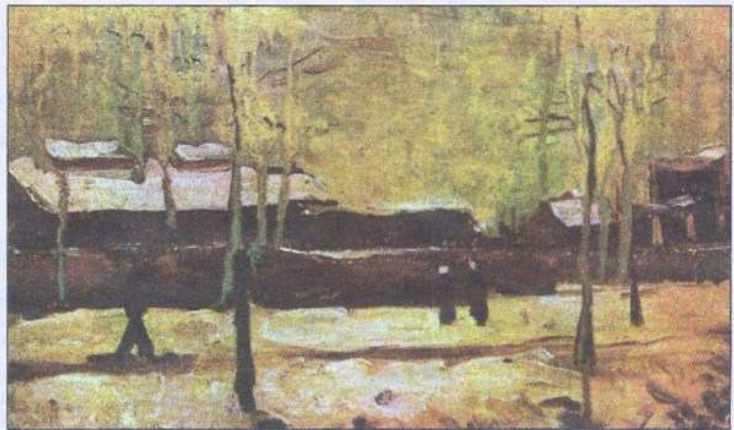
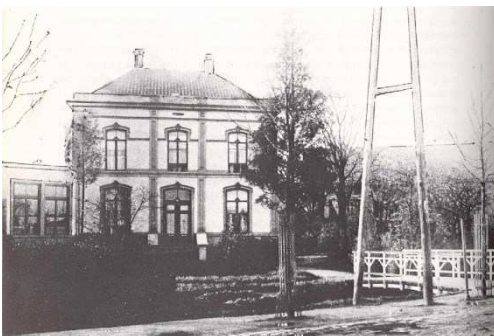
Met dank aan Frans Kirchner voor de lay-out en technische uitvoering.

18 SEPTEMBERPLEIN

-Anton Kerssemakers-

-huis Anton Kerssemakers-

■ Vincent van Gogh schilderde in de winter van 1884-1885 de kolenopslag bij het station van Eindhoven. De verf droop van het doek.

Vincent van Gogh en z'n wonder van Eindhoven

Stadskroniek
e-mail: d.d.dommel@ed.nl

Je kunt van Vincent van Gogh zeggen wat je wilt, maar voordat Amsterdam er op gewezen moest worden dat er een 'Wonder van Eindhoven' is, had Van Gogh dat al in de gaten. Als het maar even kon, ontvluchtte hij in de periode december 1883 tot november 1885, toen hij bij zijn ouders in Nuenen verbleef, zo nu en dan het voor hem zo benauwende dorp. In Eindhoven had hij (schilders-)vrienden, sociale contacten en kon hij zijn schildersbenodigdheden kopen. Kortom, met zijn vierduizend inwoners was Eindhoven de weg terug naar de grote wereld. Daarmee had hij een kleine tien jaar daarvoor (van 1873 tot 1876, toen hij afwisselend in Parijs en Londen verbleef) al kennis gemaakt. Peter Nagelkerke en Willem van der Sommen zijn in hun boek

Van Gogh & Eindhoven de sporen nagegaan die Van Gogh in Eindhoven heeft nagelaten en de vriendschappen die hij er heeft gehad. Dommel kreeg onlangs van Peter Nagelkerke nog wat aanvullende informatie over Van Gogh en hoe deze bevriend raakte met Antoon Kerssemakers, een welgesteld leerlooier die tegenover het oude station woonde aan de Parallelweg en die schilderlessen kreeg van Van Gogh.

Er zijn nog foto's bewaard van het huis dat in de oorlog werd vernietigd. Het stond op de plek waar nu de *Bubble* is verzezen. Je kunt je nauwelijks nog voorstellen hoe Eindhoven er toen uitzag. Op basis van foto's, tekeningen, schilderijen en ander archiefmateriaal zou je een virtuele reis door het Eindhoven van een eeuw geleden moeten kunnen construeren. En misschien, als je dan heel goed oplet, zie je voor het raam bij 'Toon' Kers een figuur zitten met een bontmuts op die in razend tempo de kolenopslag bij het station schildert. Toon staat naast hem. Het is een landschap met smeltende sneeuw. De verf druipt van het doek. Maar hij hoeft er niet mee te sjouwen. Hij kan het gewoon laten staan in het atelier van Toon. Kijk maar eens.

Vincent van Gogh bezocht zijn vriend en kunstenaar Anton Kerssemakers-leerlooier tussen 1884-1885 veelvuldig thuis op de hoek van de toenmalige Parallelweg - Vestedijk (nu 18 Septemberplein). Zij schilderden niet alleen daar stillevens maar ook vanuit het huis van Toon Kers legde Vincent de kolenopslagplaats (krantenartikel) en van het Eindhovens station vast.

Toon beschreef ook: "dat de verf zowat van het plankje afdroop".
Het huis werd in de 2e Wereldoorlog gebombardeerd en vernield.
Op deze plaats is nu de "Bubble" geplaatst.
Volgens stadsarcheoloog Nico Arts zijn er bij opgravingen ook looikuipen gevonden.
Zou het niet mooi zijn om deze historische plaats te gedenken met een verwijzing naar de aanwezigheid van Van Gogh?
Hierbij het idee van een wandelende van Gogh te projecteren op de "Bubble".
Rieks Holtkamp van het Eindhovens dagblad publiceerde al een mooi verhaal hierover.
Het voorstel kan permanent worden uitgevoerd of bijvoorbeeld tijdens het GLOW-festival.
Als medebestuurder van de "Karel Vermeeren Stichting" zou de stichting het verder kunnen uitwerken en de steun vragen van de Gemeente Eindhoven en de Stichting van Gogh Brabant of particulieren.

Peter Nagelkerke, 14-03-2013.

-muziek: Ad Maas-

ANTON PHILIPS

Wat bezielde Anton Philips om in 1898 het schilderij de Vleermuis van Vincent van Gogh aan te kopen? Het was nog geen 10 jaar na het overlijden van Van Gogh.

Vincent was al in november 1885 naar Antwerpen vertrokken. Anton was, pas getrouwd op 24-jarige leeftijd met zijn bruid Annetje de Jong, zojuist aan de Vestdijk gaan wonen. Het moet vast geen vrolijk vooruitzicht geweest zijn voor de toekomstige kindertjes van het jonge paar om het schilderij, wat hij zelf de "Vampire" noemde, aan de muur te hebben hangen en het is niet bepaald om vrolijk van te worden. Hij kocht het schilderij voor 375 guldens via een Rotterdamse kunsthandelaar.

Vincent van Gogh bezocht vaker Eindhoven in de periode van 1883-1885 en het was pas 8 jaar geleden dat hij in Auvers bij Parijs was gestorven en er nog geen overweldigende naam of belangstelling van de experts in die tijd was opgebouwd.

Alhoewel Anton ook "de Eendjes" van Willem Maris en "Cavalier" van Breitner had gekocht en ook de aquarel "de Drie Waspitten".

Anton was al vroeg een kunstcollectie aan het verzamelen. Maar dat waren vooral de klassieken, bronzen en koperen kannen en Delfts blauw. Zeker de avant-gardistische uitvoeringen van die tijd, kan bijna zijn smaak niet geweest zijn. Het schilderij "de Vleermuis" is gedateerd door de experts en zou in de herfst 1886 te Parijs tot stand gekomen moeten zijn. Alhoewel op vggallery als datering al oktober/november 1885 genoemd wordt en moet dan wel een van zijn allerlaatste werken zijn die hij in Nederland maakte zoals die van de Genneper Watermolen in november in de vrieskou.

Vincent nam inderdaad in 1886 te Parijs ook lessen op het atelier bij de kunstenaar/docent Cormon en in de studio's zijn vaker opgezette dieren gebruikt als model en om te oefenen.

Deze vleermuis lijkt ook opgezet, maar dan met open oogjes, dus een beetje bizar. Het is een fors schilderij, olieverf op linnen met afmetingen van 41 x 79 cm en hangt tegenwoordig in het van Gogh Museum in Amsterdam.

Waarom dat schilderij en wat waren de motieven?

Natuurlijk waren Gerard, de oudere broer, en jonge Anton gefascineerd over LICHT en de vleermuis is duidelijk met tegenlicht geschilderd en zou dat Anton juist daarom hebben aangesproken?

Of waren het de radar kwaliteiten in het donker van het dier wat hem intrigeerde?

In het begin van zijn verzamelingen verwierf Anton kunstwerken via Kunsthandel Jeschar in de Rechtestraat te Eindhoven. Later kocht hij ooit een schilderij van Jan Steen wat in de werkkamer van zoon Frits heeft gehangen in zijn huis "de Wielewaal".

Frits vertelde me dat het een beetje op zijn vader leek en dat vader Anton kon hinniken van het lachen.

Anton kocht wat hij mooi vond, zonder een bepaald thema, periode of stijl. Anton Philips had zelf ook een neus voor toekomstige technologische oplossingen alhoewel dat niet zijn expertise was. Hij zou zich ontwikkelen met dat natuurlijke gevoel voor "richting" en daarop zijn beslissingen baseren. Dat was zijn methode en talent als geniale marketingkoopman en financieel genie, om de concurrentie voor te blijven.

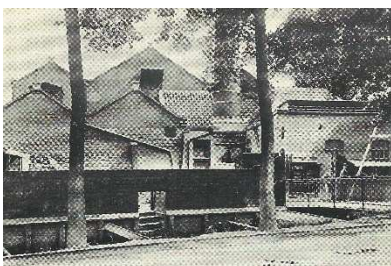
1

Eduard Stoot (1848 -1917).

Bogaars, Adriana van Buul en was in het jonge bedrijf en Woschke, de glasblazer.

Ook de eerste foto's maakte hij van het Philipsfabriekje aan de Vijkstraat, oorspronkelijk via de ingang aan de Vrijstraat en later aan de Emmasingel.

In Eindhoven kon Anton al met werk van Vincent van Gogh in contact zijn geweest via zijn eerste boekhouder voor halve dagen, Eduard Stoot. Deze had eerst tegenover de Sint Catharinakerk in Eindhoven, voorheen een uitspanning/koffiehuis gehad waar het Eindhovens Mannenkoor gehuisvest was en nu meneer Thomas heet en genoemd naar de stadsarchitect van Dijck en zich zou verplaatsen naar het Stationsplein.

Deze Eef was toen al ook de fotograaf die de eerste werknemers in 1891 op de gevoelige plaat vastlegde waaronder de lampen-maakstertjes Maria haar vader die de machinist prominent een pet dragende E.

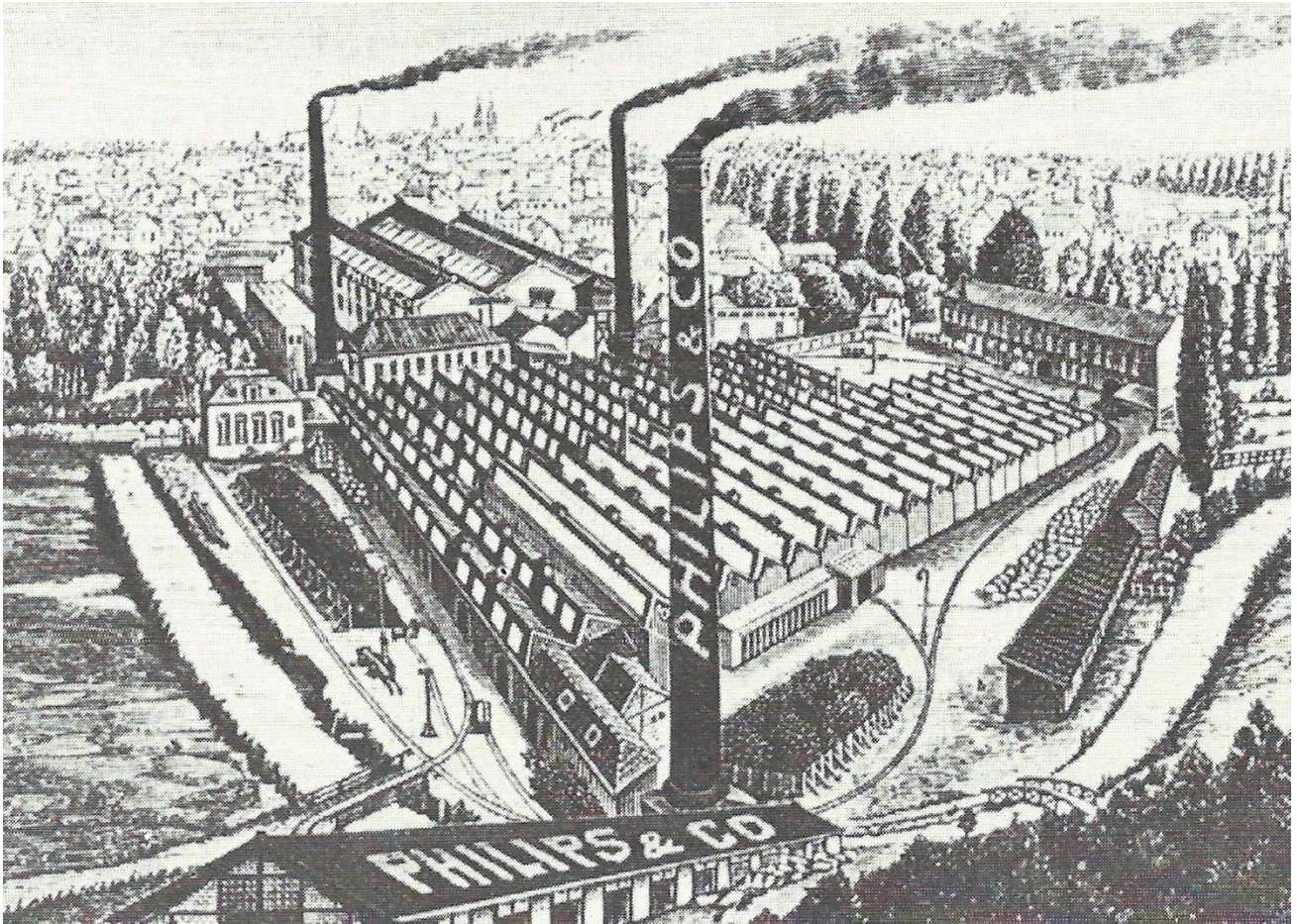
Eef Stoot was een veelzijdig talent en kon van alles.

Hij maakte ook karikaturen en reclametekeningen voor Anton Philips en schroomde niet om zijn eigen baas daarbij af te beelden. Het was voor de communicatie van groot belang en ook gewaardeerd door de klanten van die tijd.

Ook maakte hij vogelvluchtperspectief tekeningen van de Philips gebouwen en daar was wel wat verbeeldingskracht bij nodig.

Eef Stoot werd de uitbater van een hotel-restaurant-biljart "La Station" op het Stationsplein wat pas na 1891 gebouwd is en hield daar vaker kunst en verkoopexposities.

Hij zou daarna nog zijn eigen agentschap als handelsreiziger in de Dommelstraat hebben gehad maar dat was toch wel enige tijd daarna.

Maar mogelijk kan Eef Stoot op de geschiedenis van die merkwaardige en eigenzinnige kunstenaar van Gogh en zijn werk gewezen hebben maar ook wel Anton Kerssemakers die elkaar vaker ontmoet zullen hebben bij Apollo's Lust welk gevestigd was naast het huis van Gerard Philips en waar later hotel Cocagne is gebouwd. Trouwens kwam Anton in een villa schuin tegenover te wonen voordat hij "de Laak" liet bouwen.

Een karakterschets van Vincent moet Anton aangesproken hebben toen hij ervan hoorde als er herinneringen over die zonderling moeten zijn verteld.

2

Anton Kerssemakers (1846 - 1924) woonde aan de Parallelweg 9-hoek Vestdijk.

Hij had leerlooierijen; werd tabaksagent totdat hij zich kunstenaar ging noemen. Hij was een verdienstelijk amateur kunstenaar en heeft een zeer kameraadschappelijke verhouding met Vincent van Gogh gehad. Enige correspondentie is bewaard gebleven en komt in de brieven 17 x voor.

Als leerling van Vincent gingen ze samen naar het nieuwe Rijksmuseum in Amsterdam, ontworpen door Pierre Cuypers zoals ook het Centraal Station, maar ook de Sint Catharinakerk en het huis van Anton Kerssemakers aan de Keizersgracht te Eindhoven en bezochten Antwerpse tentoonstellingen. Toon Kers verhaalde nog vaak zijn herinneringen aan van Gogh in de "Groene Amsterdammer" in april 1912 en woonde nabij het station, exposeerde en verkocht op de locatie "La Station" van E. Stoot (die daar naartoe was verhuisd) zijn werk voor goede doelen, of stelde ze beschikbaar via een loterij voor 1 gulden per lot.

Dat was wel al 9 jaar later, toen van Gogh in 1885 vertrokken was naar Antwerpen.

Vincent had al vanuit het atelier van Kerssemakers, waar ze samen vele stillelevens schilderden, ook de kolenopslag van het station in de winter als een voorbeeldje gedemonstreerd.

Samen werkten ze ook aan de schilderijen van de Genneper Watermolen in Gestel.

Toon Kerssemakers was bestuurslid van de Koninklijke Harmonie Apollo's Lust die aan de Vestdijk een pand hadden met tuin en hielden bijeenkomsten, voorstellingen en optredens. In de 2e Wereldoorlog verwoest net zoals het huis van Kerssemakers tijdens het Sinterklaas bombardement 6 december 1942.

Op sommige zondagen kwam Vincent van Gogh daar naartoe om zijn vriend te ontmoeten of ze gingen daarna naar het huis van Toon Kers.

Toon Kers bewaarde ooit enige tijd het schilderij "de Aardappeleters" voor Vincent omdat deze bang was om te verprutsen als hij het in de buurt zou hebben.

Brief 404 - Vincent schreef aan Theo in Parijs 31 april 1885 (extract):

"Ik geloof dat de aardappeleters wel af zullen komen; de laatste dagen zijn voor een schilderij altijd gevaarlijk zoals ge weet, omdat in niet geheel drogen toestand men er met de grote kwast niet meer aan kan komen zonder de goote kans 't te bederven. En de veranderingen heel bedaard en kalm moeten worden gedaan met een klein penseel. Daarom heb ik het eenvoudig weggebracht en tegen mijn vriend gezegd dat hij maar moest zorgen ik 't op die wijs niet bedierf, en dat die kleine dingen bij hem zou komen doen. Gij zult wel zien, het oorspronkelijkheid heeft. Gegroet, het spijt me dat 't niet klaar was tegen heden, nogmaals gezondheid en sereniteit U toegewenscht. Geloof me met een hand druk, t,a,t. Vincent."

Het schilderij was in bewaring gegeven bij Toon en mede daardoor gespaard gebleven en gelukkig kunnen we per vandaag nog genieten van dit meesterwerk en stukje historie.

Een paar honderd meter daarvandaan zou in het nieuwe verbouwde Philips Museum, met als curator Olga Coolen, de print van de Aardappeleters een prominente plaats krijgen als een hommage aan van Gogh en zijn tijdgenoten, onder het licht van slechts een spaarzaam olielampje.

Het elektrische licht en lampen zouden de grootse sociale veranderingen teweegbrengen.

Vincent gaf Toon Kerssemakers bij zijn vertrek naar Antwerpen een van zijn mooiste schilderijen ca-deau "Herfstlandschap met 4 bomen".

Ook Anton Philips zou vaak vertoeven bij Apollo's Lust aan "een herentafel" en zelfs meedoen aan figuurrijden met de fiets in de zaal.

Maakte Philips daarom ook fietsdynamo's in die tijd om in het donker te kunnen rijden?

Uiteindelijk is uit de motor van die dynamo de succesvolle Philishave ontstaan.

Dus ook Toon Kers kan over een zekere Vincent van Gogh en zijn onconventionele manier van denken en gedrag hebben verteld tijdens hun bezoeken aan Apollo's Lust waarbij wonderlijke verhalen niet van de lucht zullen zijn geweest.

De Vereniging de Bouwkundige Vakken was daar thuis om te vergaderen en de voormannen van de toenmalige industrie en cultuur kwamen daar

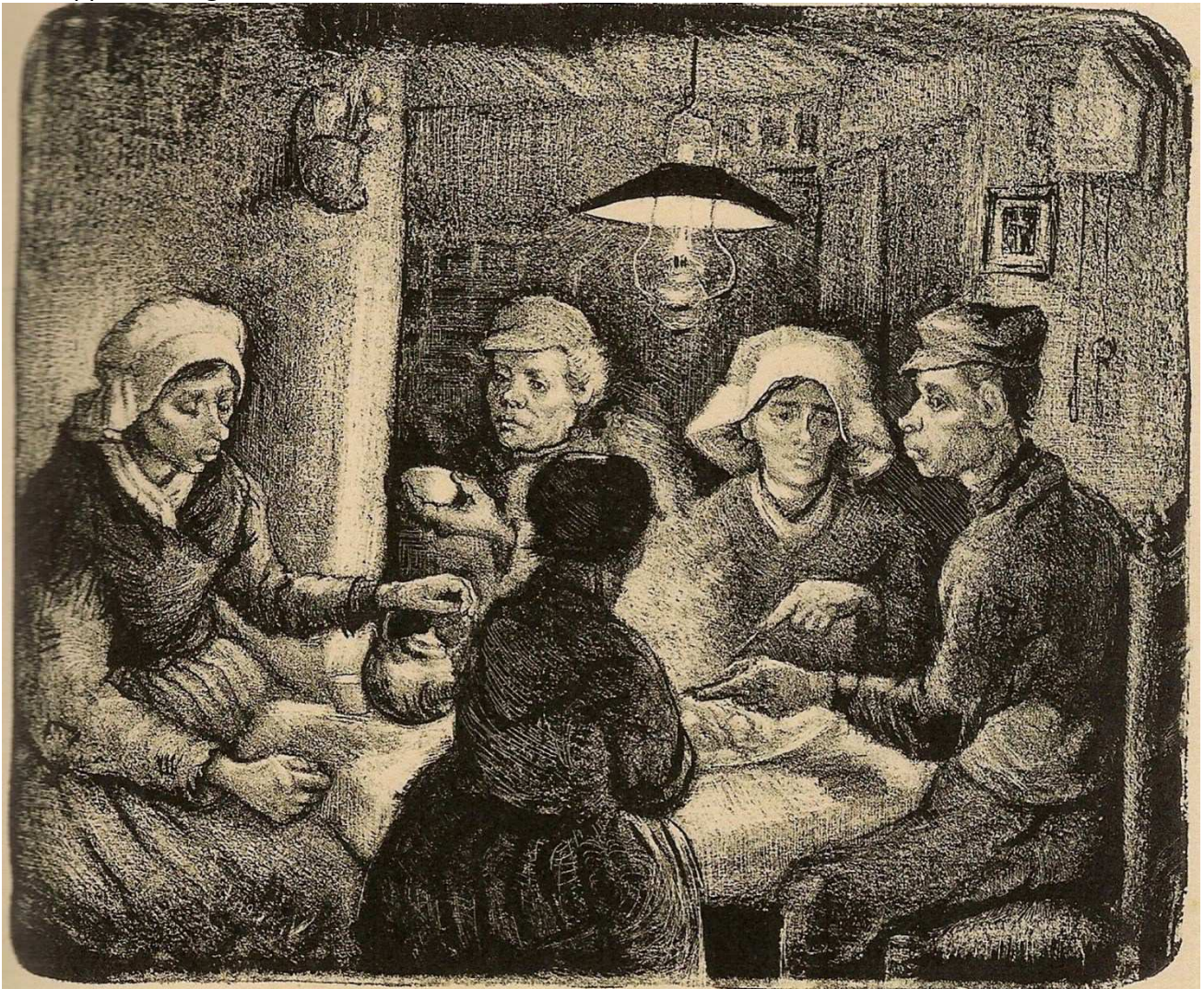
samen. Ze hadden allemaal het doel om de vakmensen op te leiden voor hun fabrieken maar cultuurbeleving stond daarbij hoog in het vaandel van hun doelstellingen.

3

Dimmen Gestel (1862 - 1945)

Lid van de Vereniging de Bouwkundige Vakken werd ook Dimmen Gestel die als getalenteerde en professioneel opgeleide lithograaf/drukker en ook vooral jonge vriend van Vincent met hem door Tongelre zwierf om te schilderen.

Hij zou zijn herinneringen verhalen (1930) met 15 afleveringen in het Eindhovens Dagblad. Zijn broer Dirk had, met hulp van lithograaf Klaas Verlaan van hun drukkerij, nog de litho van "de Aardappeleters" gedrukt in flinke aantallen.

P.J. Schoonenberg was aangetrouwde familie van Gestel. Deze assisteerde in de business van de drukkerij Gestel & zn. maar was ook bij Philips directeur van de Glasfabriek.

Zo kwam het ook dat Dimmen Gestel ontwerpen maakte en de firma voor Philips reclamemateriaal drukte.

Ook deze familie kan de geschiedenis van de aanwezigheid van Vincent onder de aandacht gebracht hebben bij Anton Philips. Vincent zat daar bij hen wel eens te wachten totdat Dimmen thuiskwam van zijn schilders tochten.

Vincent verkreeg ook drukinkten om o.a. zijn schilderijen of tekeningen donkerder te maken.

4

In de Vrijstraat was de bierbrouwerij "de Haes", waar nu V&D gevestigd is, met als directeur Joseph van der Harten (19 -12 -1852 /18 - 03 -1925).

Er was in 1896 ook een ingang via de Vijkstraat waar Gerard Philips zich zou gaan vestigen.

In de Rechtestraat huurde Anton, zoals broer Gerard met gezamenlijke zitkamer, bij pension Kluytmans in 1896.

Vincent van Gogh zal vaker het voormalige zeemleer-fabriekje gepasseerd zijn als hij zijn leerlingen les had gegeven of als hij ingrediënten kocht bij Apotheek/drogist Hendrik Vrijman zoals Copiava balsem of zijn huisarts Karel van de Loo in de Willemstraat consulteerde voor zijn moeder of zichzelf. Anton gebruikte zijn maaltijden met Gerard in "het Posthuis" op de markt waar ze een herentafel hadden en de notabelen van Eindhoven elkaar op vaste tijden ontmoetten.

Buiten Gerard waren dat ook de dokter, griffier van het Kantongerecht, inspecteur van het Kadaster en de ontvanger der belastingen.

Van der Harten als vriend van Toon Kers en Driekske van Gardinge, de directeur van de Teekenschool, was ook goed bekend met Vincent die hem ooit uitnodigde in Nuenen om naar de verzameling vogelnesten te komen kijken, echter voor de schilderkunsten van Vincent had hij minder waardering.

Van der Harten was ook uitbater van "Concordia" op de markt (het latere "Poort van Kleef") en hij stond bekend als preparateur en zette hij dieren op, zelfs tot het formaat van een paard.

Zou hij "de Vleermuis" kunnen hebben opgezet zoals van Gogh kenner Jack van Hoek als eens suggereerde?

"De Vleermuis" heeft een datering in Parijs 1886 en dus een jaartje later dan Vincent in deze regio vertoefde, maar wie weet had Vincent het ooit eerder vanuit Eindhoven verstuurd naar zijn broer in Parijs, met zijn andere zendingen. In de Rechtestraat was van Gend en Loos gevestigd die diensten hadden voor pakket en personenvervoer. Het was een paar deuren verwijderd van de winkel van Jan Baijens van waar Vincent zijn materialen betrok.

PS

Vincent van Gogh zou nooit meer terugkeren naar Nederland en liet zijn werken en bezittingen in 3 kisten naar zijn moeder Anna van Gogh sturen in Breda. Zij mocht niet langer dan een jaar na het overlijden van de Dominee Theodoor op de pastorie blijven wonen te Nuenen.

Uiteindelijk is het werk door timmerman Schrouwer daar van zolder gehaald en via belasting-ambtenaar Marijnissen uit Breda en de gebroeders Couvreur en veiling Mouwen en vooral door toedoen van H.P. Bremmer in 1903 bij Kunsthandel Oldenzeel in Rotterdam terecht gekomen. Er wordt gesproken over 250 schilderijen en tekeningen uit zijn Hollandse tijd. Er is zelfs werk van schilderijen en tekeningen op een handkar voor een paar centen verkocht en veel vernietigd en verloren gegaan of in andere handen terecht gekomen.

Uit later onderzoek is gebleken dat veel van het werk van Vincent is vervalst en tekeningen op papier van NA 1900 zijn vervaardigd. Er is ook gezegd dat er in die tijd in Brabant vervalsingsfabrieken bestonden. In 1899 werden er al vervalste van Goghs verkocht in Parijs.

In 1932 zou een groot proces plaatsvinden in Berlijn tegen Kunsthandelaar Otto Wacker met tientallen experts die een aantal vervalsingen zouden aanwijzen welke gemaakt zouden zijn door zijn broer Leonard. Daar waren geen Brabantse voorstellingen bij.

Of we betreffende "de vleermuis" in het duister moeten tasten zullen we ons maar niet afvragen.

Naslagwerk o.a. Anton Philips:

- *De Mens/Ondernemer door Prof. Dr. P.J. Bouwman, 1956;*
- *De strijd om de echte Vincent van Gogh: Henk Tromp;*
- *Vincent van Gogh - de brieven: Van Gogh Museum;*
- *Diverse publicaties van Karel Vermeeren.*

Peter Nagelkerke, mei 2013.

ATELIERS VAN GOGH

1882-1883-ATELIER DEN HAAG

1 januari 1882 - huurt kamers aan de Schenkweg 138 en richt atelier in bij A.J. van der Drift.

29-30 april-stormnachten brief 222 aan Theo

"Gedurende 3 nachten heeft het hier erg gestormd.

Den nacht van Zaterdag op Zondag is het raam van mijn atelier bezweken (het huis waar ik woon is zeer wrak). 4 Grootte ruiten kapot en het venster losgerukt.

Gij kunt denken dat dit niet alles was. De wind kwam over de vlakke weilanden aanzeilen en mijn raam kreeg hem uit de eerste hand. De schutting beneden ook omver, de teekeningen van de muur gescheurd. 't Ezel tegen de grond.

Met behulp van mijn buurman heb ik evenwel het raam nog vastgebonden & tegen het gat, zeker een meter groot, een wollen deken gespijkerd. Den heelen nacht geen oog digt gedaan zoo als ge denken kunt.

En nog veel gescharrel om 't gemaakt te krijgen om reden van den Zondag.

De huisheer is een arme scharrelaar, hij heeft glas gegeven, ik het werkloon. Maar reden te meer waarom ik denk hiernaast te gaan wonen. Er is daar een bovenhuis aldus t'atelier is grooter dan het mijne, 't licht goed. Er is een zolder geheel met planken beschoten zoodat men de pannen niet ziet, enorm groot, waar men nog zoveel kamers kan afschieten (en k heb de schotten ervoor) als men maar wil. Huurprijs fl 12.50 per maand, een sterk goed gebouwd huis doch het doet niet meer omdat het maar op "den Schenkweg" staat en daar rijke huurders niet komen die de eigenaar wel wachtte.

Ik zou er veel zin in hebben, en de eigenaar zou mij er wel in willen hebben en heeft mij het eerst erover gesproken en toen ben ik gaan zien."

Vincent zou verhuizen om samen met Sien Hoornik te gaan wonen in de bovenwoning van het pand ernaast, no.136, van dezelfde eigenaar.

4 juli 1882-brief 243 aan Theo

"Als ik zelf het plan gemaakt had voor deze nieuwe woning & ze had willen laten inrigten expres voor atelier zou ik het niet beter hebben kunnen doen dan ze nu is. En geen ander huis in de straat is als dit van binnen ofschoon van buiten zij allen precies eender uitzien. Dat ik er ben is eigenlijk de schuld van den storm die het raam van het vroegere atelier vernield heeft was dat niet gebeurd, had ik van deze woning niets geweten. Het is de timmerman die mij erop attent maakte."

6 augustus 1882-brief 254 aan Theo

"Het raam is werkelijk een mooi stuk gereedschap geworden, 't spijt me gij het niet eens gezien hebt. Kost mij ook een aardig duitje-maar ik heb het zoo solide laten maken dat ik het niet gauw verslijten zal. En: Ik zou dus willen dat ge weer eens bij me komt het atelier een echt schildersatelier geworden zal zijn."

Februari 1883-brief 318 aan Theo

"Er lagen hier oude blinden en planken die ik gebruiken wilde doch kostte moeite om ze te krijgen. Doch ik heb ze. Ge weet er zijn 3 ramen op 't atelier. Die geven te veel licht, zelfs als ik ze afsluit, en heb er reeds lang over gedacht hoe het te verbeteren."

En:

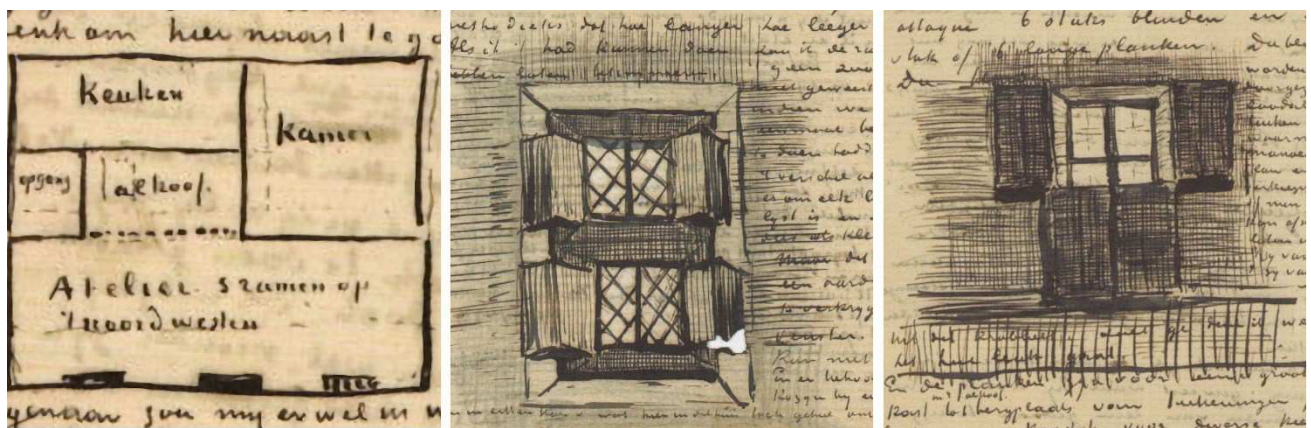
"Vergelijk een raam van nu bij een uit den tijd van Rembrandt. Toen ten tijde scheen iedereen een soort behoefte aan eigenaardig getemperd licht te hebben. En: Als ik het had kunnen doen zou ik ramen aldus laten betimmeren."

23 februari 1883-brief 318 en 319 aan Theo

Vincent stuurde tekeningen voor verandering van zijn ramen. Zijn ontwerp zou een hedendaagse binnenhuisarchitect niet misstaan. Het idee was om de luiken/blinden zodanig uit te voeren dat alle deelluikjes onafhankelijk van elkaar geopend of gesloten konden worden of in een bepaalde stand staan. Hij wilde zo per tekening, schilderstudies, steeds de mogelijkheid hebben om het licht te manipuleren naar zijn goeddunken (bijna zoals de flappen aan een professionele spot voor foto en filmstudio's).

Met zijn ontwerp krijg je ontelbare mogelijkheden om met dat licht te spelen. Hij vergeleek het ook met het getempereerde licht van Rembrandt en de raampjes van toen.

September 1883-vertrek naar Drenthe.

-Sien, JH 143-

1883-1884-ATELIER PASTORIE NUENEN

Tijdens onze opgravingen in de jaren 2007-2009 in de tuin van de pastorie van Theodoor van Gogh, de vader van Vincent, aan de Berg 26 te Nuenen, hebben we veel informatie overgehouden. Niet alleen kregen we toestemming om de vijver uit te baggeren en de tuin met metaaldetectoren te onderzoeken, maar we hebben ook de gelegenheid gehad door alle verdiepingen van de gehele pastorie te wandelen.

Deze was op dat moment onbewoond en we hadden toestemming van de Maatschappij van Welstand, eigenaar van de pastorie.

Marjolein van den Berg heeft veel filmmateriaal geschoten van elke plek die er te vinden was tot aan de grote zolder en de archeologen namen stof en materiaal-monsters die ze in plastic zakjes bewaarden. Marjolein maakte o.a. de documentaire "Vincent's Verf" op dvd voornamelijk gebaseerd op onze opgravingen en de vondst door Rob Schlooz van de Pruisisch-blauwe verflonten achter de vijver, in een zwaar verroest blik. De verf, die ook rood mensenhaar bevatte, is onderzocht door het ICN in Amsterdam en determinatie haartjes door dr. Henk van Haaster (Biax Consult Zaandam).

Persoonlijk maakte het een diep indruk op mij om in de mangelkamer te verkeren die Vincent van Gogh enige tijd gebruikte als zijn studio.

Vincent arriveerde 5 december 1883 in Nuenen vanuit Drenthe en nam zijn intrek in de pastorie.

Uit de brief van v Gogh (woensdag 26 december 1883, nummer 417) aan zijn broer lezen we:

"Mijn gereedschap, studies& c. heb ik ginder ingepakt en naar hier gestuurd, en pa en moe het kamertje leeggemaakt hebbende ben ik voorlopig in die nieuwe werkplaats geïnstalleerd waar ik hoop het mij zal lukken wat te vorderen."

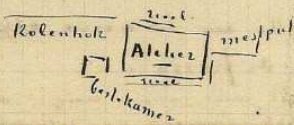
Vader Theodoor van Gogh schrijft 20 december 1884 o.a. aan Theo:

"Hij wenschte, dat de mangelkamer voor hem werd, mocht worden ingericht. We vinden dat nu wel geen bijzonder geschikt verblijf, maar we hebben er een nette kachel laten zetten, we laten er een soort houten voetbank maken daar de kamer een stenen vloer heeft. We laten haar wat verder opflikken. We hebben er een ledikantje laten zetten, ook op een houten voetbank opdat het niet ongezond kon zijn. Nu zullen we haar goed warm en droog maken, dat

het nog kan meevallen. Ik had er nog een groot raam in willen brengen, maar dat heeft hij liever niet."

En op dinsdag 15 januari 1884 aan Theo, brief 422:

De stemming waarin gy nu zijt jegens
mij de stemming waarin ik nu ben
jegens u is heel geneey om eens
heel weg te vragen en te antwoorden
Après tout - maling aan elkaar of
niet - Daurgetaten - kan ik
er op rekenen gedurende 1 jaar het
vast staat dat tegen levering van mijn
werk maandelijks ik het gewone blijf ontvangen?
Waarom ik dit weten moet is omdat
als ik er op rekenen kan ik ergens weer
een ruimer atelierje zou nemen dat ik
nuody het om met model te kunnen
werken - ~~Ik zou~~
Dat wat ik tegenwoordig het heeft de volgende
geographische ligging

en mijn verbeeldingskracht is niet sterk genoeg
om dit vooruitgang te vinden op den toestand
van verleden jaar - ~~dat~~ dat neemt niet weg er als
ik even als ik was er pastages in mijn breven voortkomen als:
ik (theo) vind dat uw positie nu beter is dan ver. jomee
mijn 300 - en ik laeten het kwartje ^{ook} als represente van uw
expressie "ik ben nu niet bewust" te.

"Ik hoop dat gij en pa mij niet zult tegenwerking dat ik voorloopig geen ander atelier neem dan 't mangelkamertje hier."

In brief 440 aan Theo op 20 maart 1884:

"Waarom ik dit weten moet is omdat ik er op rekenen kan, ergens weer een ruimer ateliertje zou nemen dat ik nodig heb om met model te werken. Wat ik tegenwoordig heb heeft de volgende geographische ligging en mijn verbeeldingskracht is niet sterk genoeg om dit vooruitgang te vinden."

Atelier/mangelkamer is dus omringd door riool, mestput, en "beste kamer" grenzend aan het kolenhok (zie tekening in de brief nummer 440 van 20 maart aan Theo).

We hebben ook een boel puin onderzocht, welke uit het riool gegraven is.

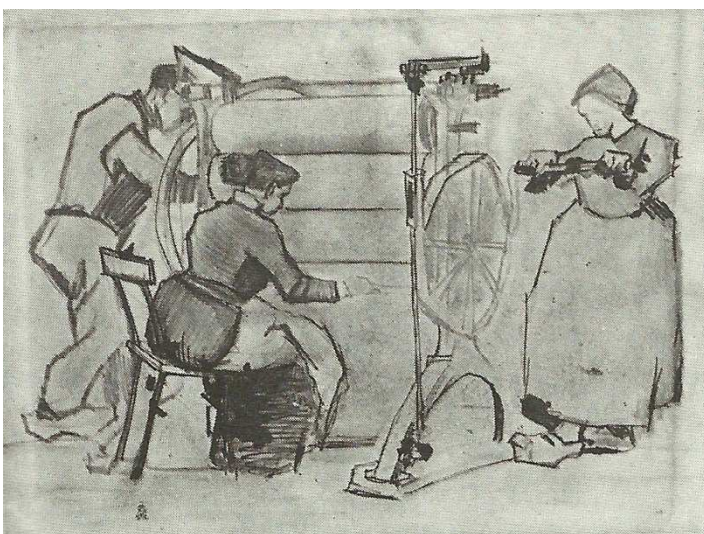
Er zaten allemaal brokstukken in van een verbouwing maar ook keukengerei, gebroken gebruiksvoorwerpen, pijpenkoppen, scherven, tegels, kruiken, aardewerk uit de keuken en veel soorten glaswerk zoals gebruiksglas en flessen en ook wat metalen voorwerpen en kachelonderdelen.

Dit allemaal opgetekend door de archeolo-

gische groep onder leiding van stadsarcheoloog Nico Arts uit Eindhoven in het rapport van het Brabants Heem jaargang 61 nummer 3 uit

2009).

Na het overlijden van de dominee op 26 maart 1885 en begrafenis op 30 maart, de verjaardag van Vincent en eerder doodgeboren broertje Vincent, is er een taxatie gedaan door notaris Abraham Schutjes uit Eindhoven.

In het voormalige atelier van Vincent stond alleen een mangel, een wasrek, enkele kuipen, een klederbak en schragen ter waarde van 12 gulden.

Dit is notarieel vastgelegd en te zien in het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, akte 32 van 21 mei 1885, volgnummer 1966.

Er is dan geen sprake meer van achtergebleven werken, terwijl ook de rest van de pastorie tot aan het kolenhok beschreven is en daarbij ook het interieur van de mangelkamer.

Dit kleine bekrompen en bedompte atelier met waarschijnlijk nog dezelfde scharnieren en schuifslot op de deuren als indertijd, maakt een grote indruk. Je stelt je voor, dat hij komt binnenwandelen, een pijpje opsteekt nadat hij zijn spullen zoals zijn ezel, palet, kistje met verf en penselen aan de kant zet.

De kachel nog even opgestookt want het is winter en guur aan zijn tekeningen te zien.

Of bestudeerde hij de passerende ratten waarmee hij zijn brood en kaas deelt en welke op hetzelfde riool wonen als hij (JH543)?

Het kan ook zijn dat het atelier bewoond werd door vleermuizen.

Ook koffiedrinkend en met zijn flacon brandy in de buurt, nog even de dag aan zich voorbij laat gaan voordat hij zijn pennetje in de inkt doopt om zijn broer in Parijs zijn beroemd geworden brieven te schrijven en daarna nog een boek te lezen bij het licht van een gekregen olielampje.

Of nog even door het raampje gluurt om heimelijk naar zijn lief Margo Begemann van de burens te zwaaien en goede nacht te wensen.

Maar als je daar in die ruimte en doodse stilte er even van bewust bent, inleeft en bijna kan voelen dat een groot kunstenaar als Vincent van Gogh, daar heeft gewerkt, geslapen, gedroomd en misschien wel liefgehad, dan is dat een hele intense en serene gewaarwording. Een beleving om niet meer te vergeten.

Peter Nagelkerke.

Het schilderij van Vincent van Gogh met zijn atelier de mangelkamer van de pastorie bij avond in Nuenen (JH952), afmetingen 41x54,5 cm) uit de periode 1883-1885 is in 1920 verkocht voor 720 gulden.

In 1996 stond het op de rol voor 4,8 miljoen; echter de huidige waarde is onbekend.

Het is uit een particulier bezit uit Z.O. Brabant en in bruikleen gegeven aan het Noord Brabants Museum in den Bosch en was ooit te zien in Galeries Stoliar in Cannes (zoals aangegeven in de het complete werk van Jan Hulsker, Van Gogh en Zijn Weg, uitgave 1979-2e druk).

PASTORIETUIN

426, 427, 440, 461

463, 465, 466, 468

475, 476, 484, 485

599, 601, 603, 604

948, 951, 952, 954, 955, 962

1885-ATELIER ANTWERPEN

Vincent van Gogh zou op 16-11-1885 naar Antwerpen vertrekken nadat hij dat al een jaar eerder van plan was geweest maar had uitgesteld. Hij was wel goed voorbereid omdat hij een aantal adressen (+/-6) had gekregen waarvan de meeste verhandelaren waren.

Hij heeft zijn spullen keurig laten verzenden en het zou me niet verbazen als dat via van Gend & Loos is gebeurd die een dependance hadden in de Rechtestraat te Eindhoven naast de winkel van Jan Baijens en ook aan de achterzijde grensde aan de Keizersgracht te Eindhoven.

Zijn spullen zouden naar een depot in Antwerpen gestuurd worden en kwamen drie dagen later aan.

Er zijn drie verschillende locaties mogelijk.

Dezelfde dag had hij nog besloten om zijn intrek te nemen.

Vanaf de overloop schilderde hij de achterkant van huizen. Dus een echt atelier heeft hij niet gehad, alhoewel hij het zijn rommelhokje noemde.

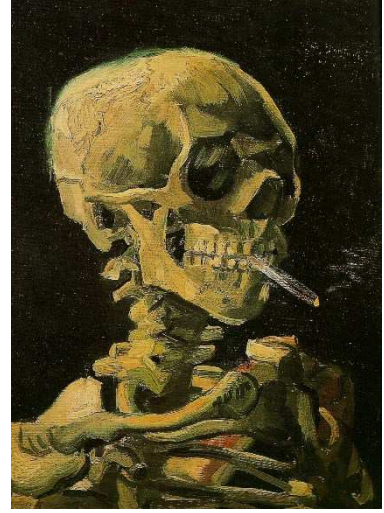
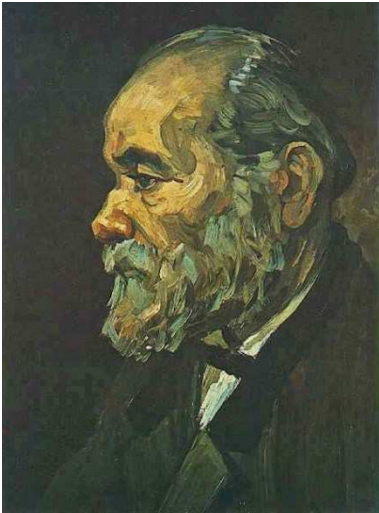
De wanden had hij gezellig gedecoreerd met o.a. Japanse prenten en vond het dragelijk in orde en het er bepaald niet triest uitzien.

Blijkbaar kreeg hij nog wel de beschikking over een rommelhokje.

In de korte tijd van 3 maanden heeft hij vooral zijn tijd buitenshuis doorgebracht. Want hij heeft nauwelijks thuis gegeten, door geldgebrek maar ook omdat zijn slechte gebit en maag dat niet toe lieten.

Hij bezocht galerieën of kunsthandelaren waarvan er wel 13 waren in Antwerpen. Meegebrachte werken probeerde hij te slijten en zelf dacht hij eraan om reclameborden te schilderen van 100x50 cm. voor 30 of 50 fr. In hoeverre hij de portretten thuis heeft geschilderd of op locatie is niet te zeggen.

Er zijn wel prachtige meesterstukken bij zoals kop van een oude man en meisje met de rode strik.

De studies van het rokende skelet moeten natuurlijk op de academie gemaakt zijn. Hij vond dat zijn schilderijen qua kleur in daglicht ook beter tot hun recht kwamen. Ook gaf hij schilderijen in commissie, zoals het gezicht op de Kaai. Wegens zijn gezondheidsproblematiek bezocht hij de dokters, tandarts en ziekenhuis, en ook de Koninklijke Academie en tekenlessen, ook nog op de avond. Daarbij optellend de wandelingen door het park en langs de kaaien die hij beschrijft, bezoek aan dansgelegenheden zoals Café Concert Scala in de Anneessenstraat, genietend van het vermaak van de dansende paartjes. Bij slecht weer werkte hij vanuit herberg St. Anna. Ondanks dat hij door Jan Baijens uit Eindhoven voor 50 fr. materiaal had laten oversturen moest hij toch meer materiaal kopen. De nieuwe penselen waar hij nauwkeuriger mee kon werken en het Cobaltblauw werden favoriete schildersmaterialen. Fabrikant Tyck vond hij de beste leverancier. Ook genoot hij blijkbaar van de sneeuw maar het deed hem ook besluiten een nieuw vest en broek te kopen want het was niet alleen koud maar hij wilde zich ook beter soigneren om er representatiever uit te zien. Dat zou moeten helpen bij de verkoop. De vele fotografen vond hij maar een plaag in Antwerpen en ook het resultaat was maar doods.

Peter Nagelkerke

1888-1890-ATELIER ARLES-HET GELE HUIS

Vanuit Parijs vertrok Vincent van Gogh vrij plotseling op 19 februari 1888, na een bezoek met zijn broer Theo aan een expositie en kunstenaar Seurat, en nam de trein naar Arles. Bij aankomst verblijft hij op een kamer in hotel-restaurant Carrel, 30 Amadee-Pichot.

Echter verkast na een kort verblijf naar een kamer bij Caree de la Gare van Joseph en Marie Ginoux 30 place Lamartine.

Hij huurde het "Gele Huis" in Arles voor 15 fr. per maand op 1 mei 1888.

2 Place la Martine en stoffige hoek van de avenue Montmajour vlak bij het spoorlijntje, viaduct, winkels en restaurants en liet het opknappen en voor 20 franc schilderen, richtte het in met meubilair en had ook zelfs later voor 25 fr. gaslicht laten aanbrengen en een gaskachel laten installeren. Het huis had al stromend water.

Op de schilderijen is nog het graafwerk te zien voor de gasleidingen. Hij zou het botergelige huis met groene luiken en blauwe deuren pas op 17 september betrekken.

Graag wilde hij kunstenaars uitnodigen om met hem te werken onder de zuid Franse zon met dat mooie licht.

Oom Cent uit Princenhage had een erfenis achtergelaten maar niet voor Vincent.

Broer Theo heeft via een omweg toch gezorgd dat Vincent 300 fr. zou krijgen. Vincent moet wel trots zijn geweest op zijn onderkomen want hij heeft het interieur en exterieur meerdere malen vastgelegd in zijn tekeningen, brieven en schilderijen. De kleuren waren steeds zorgvuldig gezocht en gecombineerd zoals in zijn schilderijen, volgens het principe van de complementaire kleuren.

De sobere, haast puriteinse inrichting met de schilderijen opgesierd is ook beschreven in diverse boekwerken.

Pierard beschrijft de herinnering van een oude Arlesienne, Mme Ginouste over de belangstelling voor de vreemde rode schilder met blauwe ogen.

Beschreven zijn ook in de brieven aan Theo: de beschilderde muren met een bleek violette kleur, de vloer met rode blokken, het grenen bed, stoelen, laken en kussens met een zeer helder citroenachtig geel, oranje wastafel en blauwe waskom.

Het schilderij van de slaapkamer (90x72cm, april 1889) is ooit beschadigd door een overstroming van de Rhône tijdens de ziekenhuisopname van Vincent. Hij heeft het gerestaureerd voor Theo en nog een kleinere versie gemaakt voor zijn zus Wil (57,5x74cm).

Vincent wilde er eigenlijk een kunstenaarskolonie of misschien wel een miniatuur kloostergemeenschap van maken en ontmoette een aantal kunstenaars die op bezoek kwamen of zich in de omgeving ophielden zoals Signac, de Deen Pederson en Amerikaan Dodge MacKnight.

Het huis had ruimtes met een trapeziumvormig oppervlak en 2 kleine rechthoekige ruimtes boven en een grotere beneden.

De slaapkamer van Vincent boven (vanaf de voorkant aan de linkerzijde) was gezellig ingericht met prenten aan de muur, grenenhouten bed, mooi bedlinnen, biezen stoelen.

Je moest door zijn slaapkamer om in de kleinere kamer van Gauguin te komen (2.25 x 3,4 meter). Deze was weelderiger met een notenhouten bed, de beroemde mooie stoel en vloerbedekking en gaslamp aan de muur.

Vincents scheve kamer had een tafeltje met wat spullen om zich te wassen en scheergerei in de hoek. Aan de achterzijde waren nog 2 kleine ruimtes.

Beneden was het ingerichte atelier met een ingang aan de voorzijde en doorgang naar een keuken. Er was een mogelijkheid om veelvuldig koffie te zetten en na de komst van Gauguin, die een goede kok was blijktbaar, werd er thuis ook gekookt zoals onder andere krabgerechten.

Hij had ook een ladekastje en keukenspullen aangeschaft zodat ze thuis konden eten en spaarzaam met hun geld omgaan om wat geld over te houden voor wat ze noemden "de hygiëne".

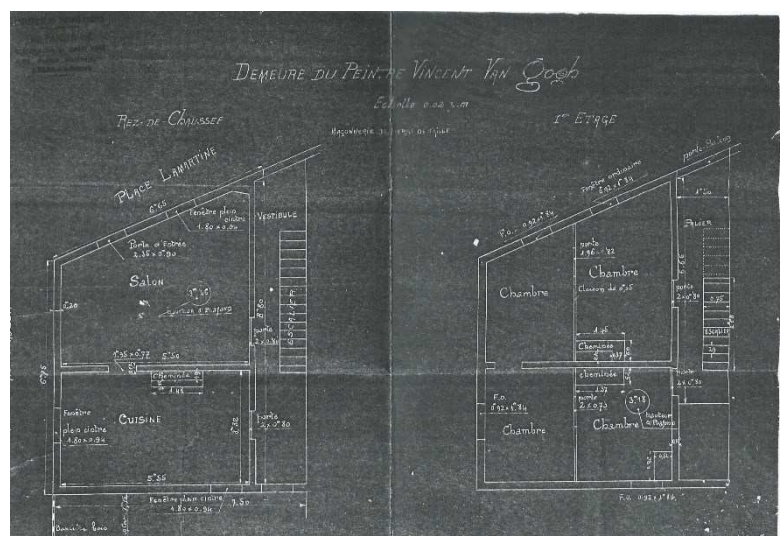
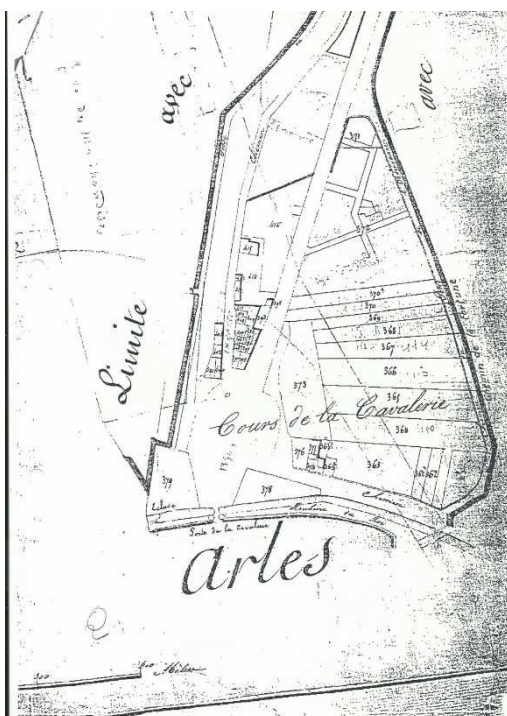
Het atelier had een rode tegelvloer en was ongeveer 7 meter lang met ramen aan de voorzijde waardoor je op de publieke tuinen van Place Lamartine kon uitkijken. Aan de straatzijde was een geblokte hoofdingang tussen 2 panden, maar je kon via het atelier naar de slaapvertrekken, via een trap en overloop.

Volgens Louis Pierard die indertijd nog met veel tijdgenoten heeft gesproken zoals de dokter in Arles na Vincents eerste aanval en het huis bezocht (nog voor 1929) waren de muren toen bedekt met een dikke laag kalk over de fresco's waarmee Vincent zijn muren decoreerde.

Met zakmessen was door toeristen wat gele en blauwe verf tevoorschijn "geroepen".

De bouwtekeningen heb ik in augustus 2002 verkregen door een bezoek te brengen aan mr. Fiego van het Cadastre in Arles, 5 Rue du Cloitre.

Architect Leon Ramser, 62 Avenue Monmajour, Arles en hertekend door Pierre de Trille.

Zijn belangrijkste gast is dus wel Paul Gauguin geweest die er vanaf 23 oktober 63 dagen zou verblijven tot 24 december na de dramatische gebeurtenissen met Vincents zelfverwonding op de 23e aan zijn oorleltje.

Na de verblijven in ziekenhuis en inrichting vertrekt Vincent op 16 mei 1890 richting Parijs en na enkele dagen naar Auvers sur Oise op 20 mei.

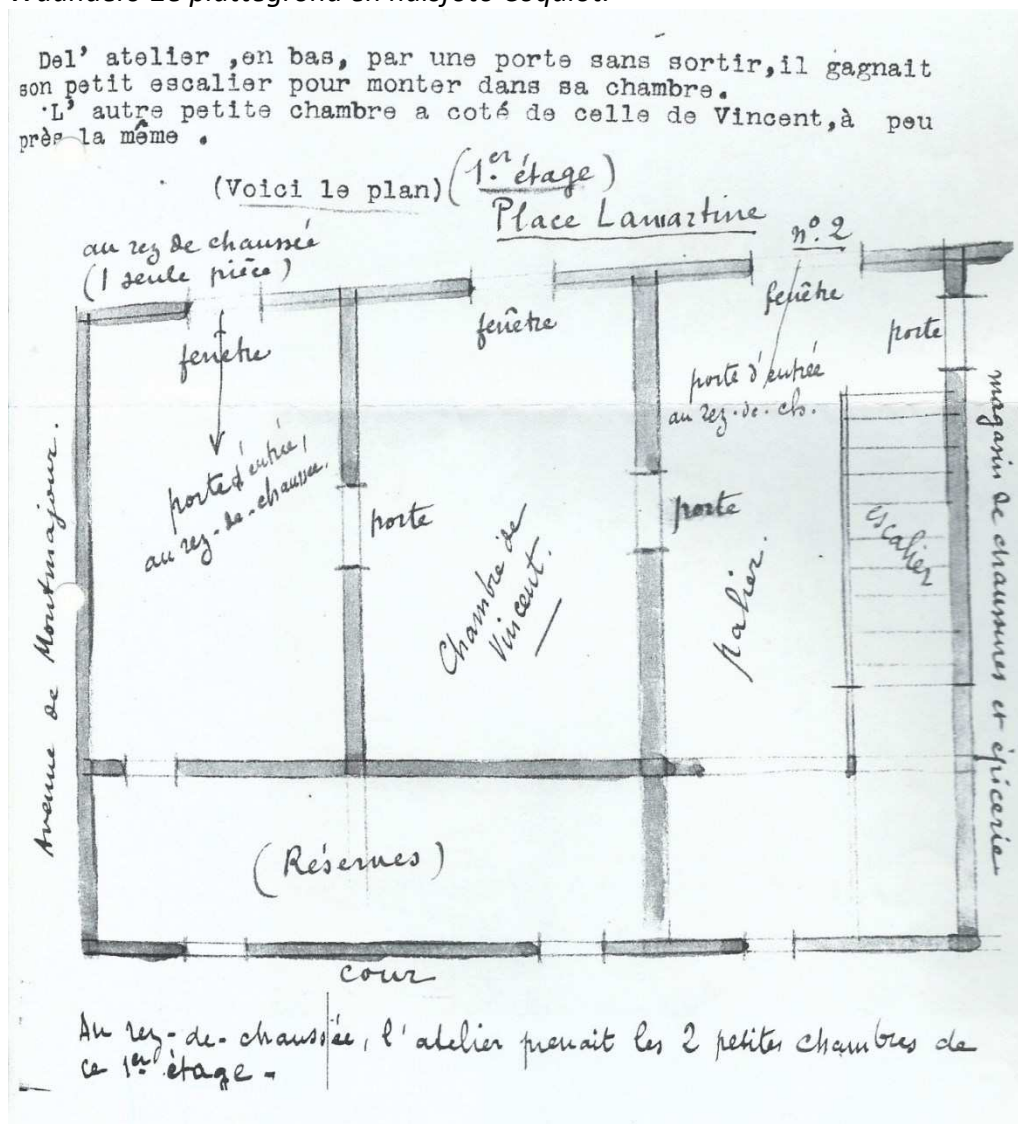
De vele werken die hij zou maken kwamen bij Theo terecht, op een aantal tentoonstellingen, maar ook verkocht aan Pere Tanguy en "de de Rode Wijngaard" aan Anna Boch de zus van zijn vriend Eugene Boch en natuurlijk wat Vincent steeds had weggeschonken.

Het "Gele Huis" is verwoest tijdens de bombardementen op 25 juni 1944.

Peter Nagelkerke, februari 2013.

Bronvermelding:

- *Verworven via Cadastre Arles mr. R.Fiengo 5 Rue du Cloitre.Gele huis en plattegrond\Arles enPavillon de Vincent Gustave Coquirot (ca 1920-1923).*
- *Louis Pierard-Vincent een kunstenaarsleven 1929.*
- *Van Gogh & Gauguin-Het atelier van het Zuiden.*
- *Waanders-2e plattegrond en huisfoto Coquirot.*

1890-ATELIER AUVERS-SUR OISE

Het kleine schilderachtige dorpje op 25 km boven Parijs was een geliefde plaats voor de kunstenaars uit die tijd zoals Cezanne, Pissaro, Corot en vele anderen.

Vincent kwam daaraan op 20 mei 1890 na zijn vertrek uit Arles en de inrichting in St. Remy en zou slechts 70 dagen in Auvers werken en verblijven.

Eerst is hij een paar dagen verbleven bij de pasgetrouwde en inmiddels vader geworden Theo en zijn vrouw Jo van Gogh-Bongers in Parijs voordat hij afreisde naar het dorpje.

Hij nam zijn intrek in Auberge Ravoux op de Place de la Marie en ontmoette dr. Gachet meteen de eerste dag, die een oogje op hem zou houden.

Theo vond dat een geschikte constructie alhoewel dr. Gachet niet meer als arts praktiserend was en geen praktijk meer had. Maar hij had in het kunstenaarswereldje de reputatie dat hij goed de kunst en kunstenaars kon begrijpen en aanvoelen en daarbij zelf ook nog eens schilderde.

Hij woonde niet ver buiten Auvers in een mooi huis, omgeven door een grote tuin en met kleinvee.

Op 8 juni zouden Theo, Jo en de kleine Vincent hen daar ook bezoeken en Vincent liet zijn naamgenootje alle dieren zien.

De werkkamer van Gachet was als een alchemistenwerkplaats.

Meteen is eigenlijk een vriendschappelijk verhouding ontstaan en het eerste schilderij was een portret van de dokter die er wel erg melancholisch op kijkt. Het zou een begin

worden van een uiterst werkzame periode waarin van Gogh vele, vele werken heeft gemaakt. Er zijn ondertussen natuurlijk vele bekende verhalen volgens overlevering verteld en ontstaan.

De getuigenis van Adeline, de dochter van Ravoux, is misschien nog wel de meest betrouwbare.

Ze poseerde ook voor Vincent en van het schilderij (JH2035) maakte hij ook nog een 2e versie en een portret.

Ook is ze degene geweest die Vincent 's avonds strompelend en overhangend naar een zijde zag terugkomen naar het logement en de trap op heeft zien gaan naar zijn kamertje.

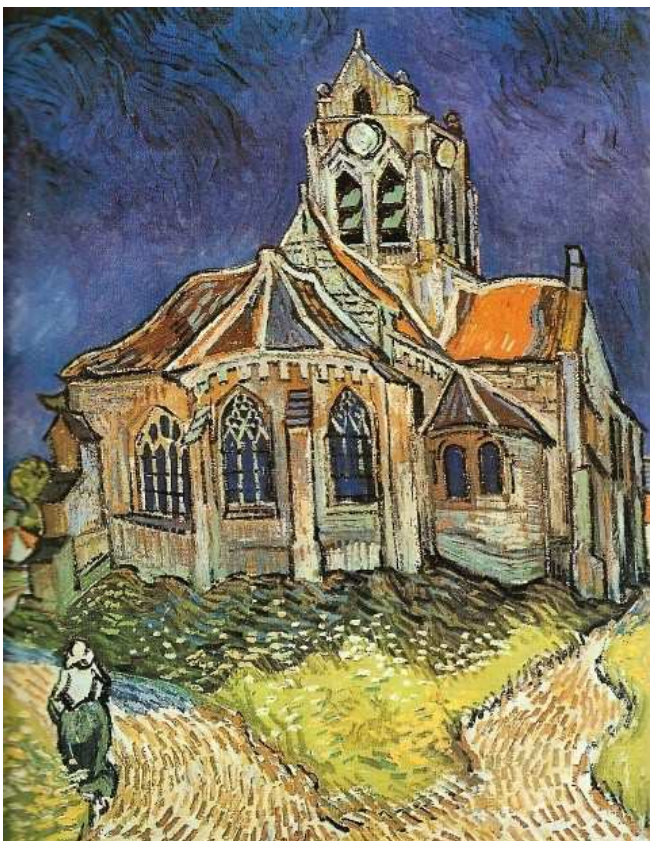
Het was ongebruikelijk laat geweest op de avond en Vincent was niet teruggekeerd voor het middagmaal.

Ravoux is gaan kijken en vond de kreunende Vincent die zijn wond liet zien en vertelde wat er gebeurd was en dat hij misgeschoten had.

In het kamertje naast Vincent woonde een andere jonge kunstenaar Tom Hirsch (waarschijnlijk ver weg familie van Van Gogh).

De politie heeft Vincent nog ondervraagd waar hij bevestigde dat hij zichzelf van het leven wilde

beroven wat op zich al verboden was. Vincent vond echter dat hij met zijn eigen lichaam mocht wat hij wilde.

Tom Hirsch was degene die Theo moest gaan waarschuwen, de dokters en heeft ook een rol gespeeld nadat Vincent was overleden om de kist te laten maken bij timmerman mr. Levert en ook voor de kar voor transport heeft gezorgd welke de begrafenisstoet naar het graf zou brengen.

Theo had de nacht bij Vincent doorgebracht en ze hadden hen in het Nederlands horen praten. Uiteindelijk zou ook een onvoltooide brief van Vincent aan Theo nog in zijn zak zitten.

De vriend van Vincent, Bernard, heeft uitvoerig beschreven en verslag gedaan wat hij heeft aangetroffen toen hij die dag op de begrafenis was. Theo heeft de "schilder kamer" waar Vincent lag opgebaard ingericht met schilderijen, zijn palet en penselen aan de voet van de kist.

Dr. Gachet had voor een grote bos zonnebloemen gezorgd.

Een aantal kunstenaars en vrienden uit Parijs en omgeving hebben de kist gevolgd naar het kerkhofje. In Auvers was bijna iedereen katholiek en zeker zelfmoordenaars werden daar niet begraven.

Het kerkje is trouwens wel iconisch geworden door het schilderij van Vincent.

Na afloop van de begrafenis heeft Theo nog schilderijen weggegeven en laten uitzoeken.

Theo zou zelf na een paar maanden overlijden en na 24 jaar naast zijn broer worden herbegraven op het plekje in Auvers. Uiteindelijk zou de Belg Dominique Janssens de herberg kopen en inrichten. Hij heeft dit met veel respect gedaan en wilde vermijden dat het een toeristische attractie zou worden

met valse souvenirjes.

Koesteren!

Via een kennis heb ik een aantal flintertjes behang gekregen uit de sterfkamer van Van Gogh nadat die kamer in ere is hersteld.

Deze kennis kwam lang geleden vaker in Auvers om ook te schilderen en was een goede bekende geworden van de toenmalige burgemeester, waarvan hij nog meer behang-fragmenten heeft gekregen.

- *Flintertjes behang uit sterfkamer van Vincent van Gogh, Herberg van Ravoux, Auvers-sur Oise. 19-7-2009 verworven via Johan v.d. Broek die het kreeg van een voormalige burgemeester van Auvers.*

- *Overlijdensbericht door Moeder van Gogh.*

HET NIEUWS VAN DEN DAG VAN ZA...		
<p>liën. egois /1,15 27½ Cent.</p> <p>hopen J. H. Onderschoolier, 1 35-jarige is herdenken, na een flink gaandeweg aan verloren as in uiterst pracht 40, h</p> <p>1890. Erepenning</p> <p>FEEN, erkinrichting,</p> <p>TUR. Kinderen. 1890.</p> <p>repenning EFDE DFSEN. us 1890.</p> <p>ugustus a. s.</p>	<p>Tot droefheid van mij en mijne Kinderen, overleed den 29sten deser te Auvers s/Oise (Frankrijk) mijn oudste Zoon VINCENT WIL- LEM, in den ouderdom van 37 jaar. Wed. Ph. YAN GOGH A. C. GANNESTUS. (8389) Voltrekt enige kennisgeving.</p> <p>Heden overleed, na een smarte- lijk doch geduldig lijden, mijn innig geliefde oudste Zoon, WILHELMUS JOHANNES GAMMAN, in den ouderdom van bijna 23 jaar. Wed. P. GAMMAN-SMITS. Amsterdam, 29 Juli 1890.</p> <p>Heden overleed, na een jarenlang en smartelijk lijden, in 't Diacon- nesenhuis, Mvvr. A. C. E. BEK- KING-VAN HEUSDE, in den ou- derdom van 43 jaar. H. C. BEKKING. J. CANNEGIETER FABRITIUS. C. CANNEGIETER FABRITIUS. VAN HEUSDE.</p> <p>M. VAN HEUSDE. Eenige en algemeene kennisgeving. Arnhem, 26 Juli 1890.</p> <p>Heden overleed onze zeer gelief- de Broeder C. FORMIJNE, Bur- gemeester alhier, in den ouderdom van 66 jaren. Uit aller naam, G. H. P. FORMIJNE</p>	<p>Hotel Zandhoeve Jan Tabak bij Naarden. Wegens onvoorzien vertrek van eene familie, weder direct Kamers disponibel.</p> <p>VEREENIGING f. toezending der WONING-GIDS op aanvraag. IN NEDERLAND.</p> <p>Onzerstaande firma's belasten zich met het Huren, Verhuren, Kopen en Verkoopen van Vaste Goederen. Arnhem: VAN EUPEN & Co</p>

- *Bronnen: Louis Pierard 1929 "Vincent".*

BEHANG STERFKAMER

Kunstenarsvrienden hebben gedurende hun schilders tochten in de 90-tiger jaren meerdere malen Auvers sur Oise bezocht, een dorpje 25 kilometer ten noorden van Parijs. Vincent van Gogh verbleef er ook tijdens zijn laatste maanden van zijn leven (70 dagen) op een zolderkamertje van Auberge Ravoux.

Vincent had zichzelf zo'n 100 jaar eerder in het veld in de borst of buik geschoten op 27 juli 1890 en stierf er 30 uren later op 29 juli 1890.

De kunstenaars hadden goede contacten opgebouwd met de toenmalige burgemeester en hebben op hun verzoek enkele stukjes behang gekregen uit de sterfkamer, die jarenlang onveranderd was gebleven. Via deze kennissen heb ik wat flintertjes van dat behang verworven en, mooi ingelijst, als een soort relikwie

bewaard.

Frans Kirchner heeft deze stukjes op digitale wijze weten te restaureren zodat we een indruk krijgen hoe dat er in totaliteit uitgezien kan hebben en zoals van Gogh het gezien kan hebben. Het behangselpapier zal door de vele jaren sinds 1890 wel verkleurd en donker zijn geworden.

We weten ook dat Vincent in bed zijn pijp placht te roken, zelfs tot zijn laatste uurtjes, volgens de overlevering.

Vincent had dokter Gachet gevraagd om zijn pijp uit de jaszak te halen en voor hem te stoppen.

Ook broer Theo trof hem rokend aan toen deze, gewaarschuwd, vanuit Parijs naar Auvers was gekomen.

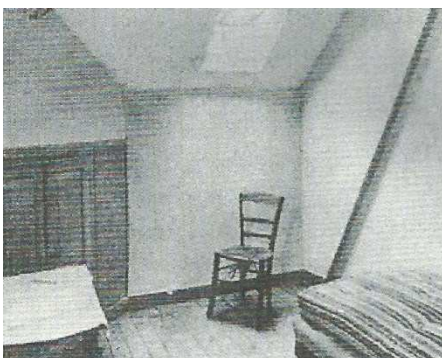
Er zit dus een boel historie aan deze stukjes papier.

Toen Vincent het kamertje "no 5" kon huren, voor 3 Franc 50, was Arthur Gustave Ravoux nog niet zo lang de uitbater en zullen de kamertjes wel sober en Spartaans opgeknapt zijn voordat de nieuwe gasten kwamen.

Daarvoor was het een wijnhandel geweest.

Het waren vooral buitenlandse kunstenaars uit Nederland, Amerika en zelfs Cuba die bij Ravoux logeerden en alle kamers waren bezet.

Ook de impressionisten uit die tijd kwamen vaak naar Auvers omdat het zo schilderachtig was.

Toen Vincent 's-avonds 27 juli terugkwam strompelen beklom hij ook nog de 17 treden van de trap naar boven.

Het kamertje was slechts 7 vierkante meter en zeer benauwd met alleen dat ijzeren ledikant, een dressoir en ingebouwde kledingkast.

Ten tijde van Vincent woonde naast hem de jonge Nederlandse kunstenaar Anton Hirschig. Die was in de verte nog familie van de van Goghs. Dat had Theo geregeld om Vincent wat aanspraak te geven. Anton was trouwens een beetje bang van Vincent met

zijn wilde blik.

Wel was deze Anton behulpzaam om Theo in Parijs te gaan waarschuwen, liet een kist maken en zorgde voor een kar voor het vervoer naar een nieuw kerkhofje.

Na de begrafenis is hij echter snel verdwenen.

De huidige eigenaar is Dominique Janssens en hij heeft het geheel laten restaureren en ingericht als museum voor bezoekers.

Frans Kirchner heeft de stukjes behang gerangschikt en knap digitaal gerepeteerd en met wat kleurtjes decoratief geëxperimenteerd.

Zie de reeks hieronder.

Wie weet kunnen we nog eens het kamertje is zijn aangeklede vorm van toen bewonderen.

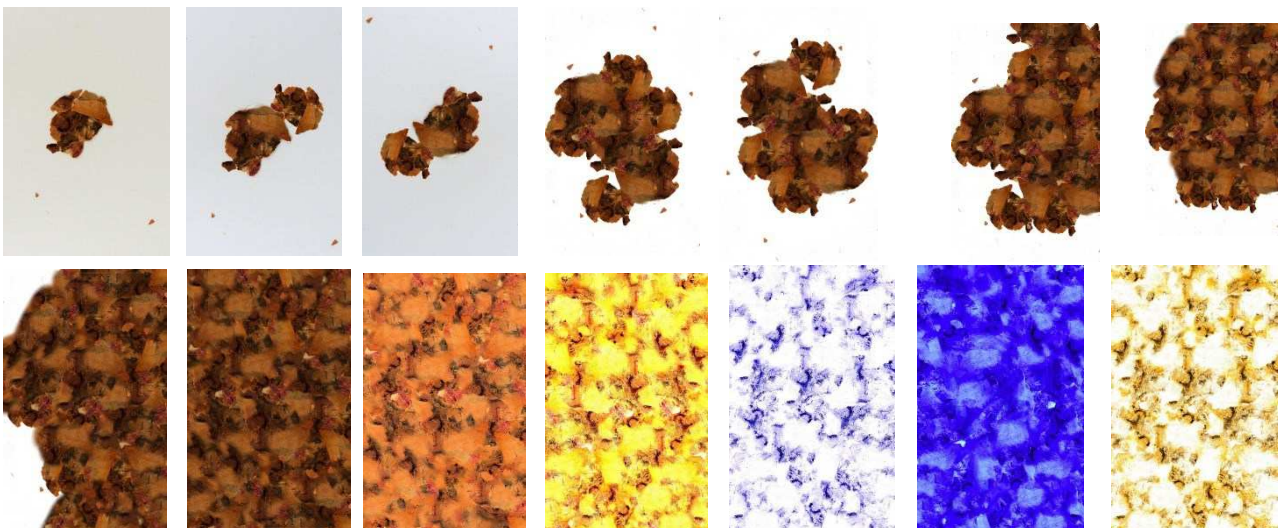
Het patroon is een soort bloemetjesbehang alhoewel dat niet erg duidelijk is.

Misschien toch maar eens een paar rollen van laten drukken?

Peter Nagelkerke 7-1-2014,

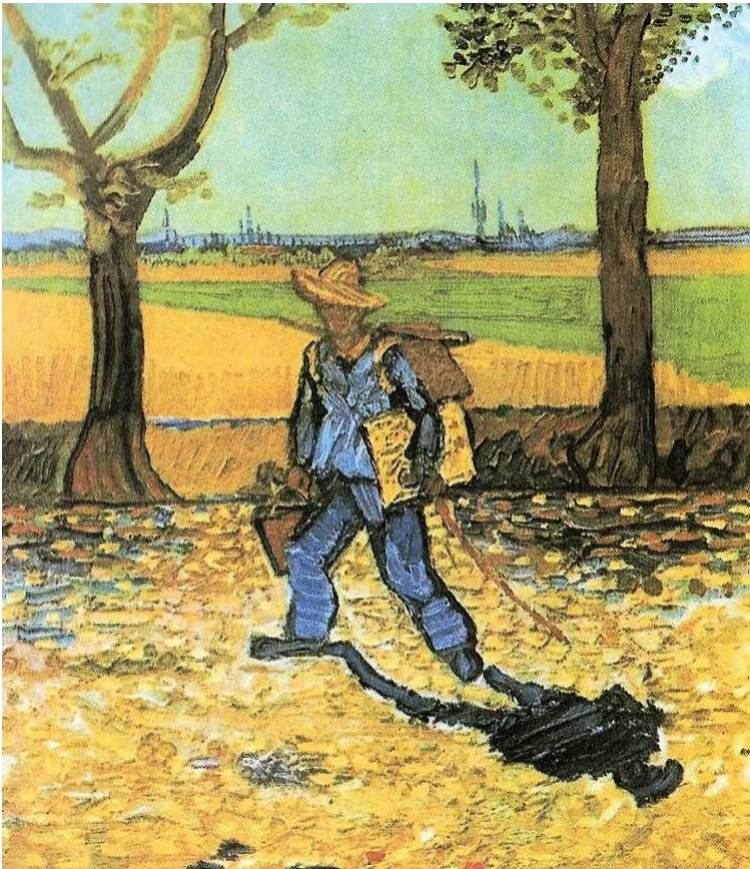
Met dank aan Frans Kirchner.

19-7-2009 gekregen van
Johan vd Broek
Behang uit de sterfkamer
Van Vincent v. Gogh ²⁹⁻⁷⁻¹⁸⁹⁰
de Herberg
in Auvers-sur Oise

BLIKKEN SCHILDERSKISTJE

MET DANK AAN DR. ANNETTE KLEINE EN INGO SPRENGER

Vincent van Gogh schrijft aan zijn broer Theo in Parijs in zijn brief 532 (tussen 25-09-1885 - 29-09-1885):

"Ik heb verf laten komen van Schoenfeld in Dusseldorff van een paar kleuren die ik hier niet goed krijgen kan. Dat het schilderij van "de Aardappeleters" van kleur niet goed is ligt, voor een deel althans, aan de verf. Ik ben er aan herinnerd omdat ik een groot stilleven schilderde waar ik soortgelijke toonen zocht, er weer niet tevreden over zijnde omdat ik er weer dezelfde dingen kreeg van toen, het overmaakte en van die ondervinding uitgaande zou ik veel beter gekregen hebben met Mineraal Blauw wat ik nu heb, dan met hetgeen ik tot nu toe had."

Het blauw wat van Gogh toen had was Indigo-blauw, iets grover en lichter dan Pruisischblauw.

Uit de correspondentie van Anton Kerssemakers in de Groene Amsterdammer (14-04-1912) weten we dat Vincent van

Gogh tijdens hun uitstapje naar Amsterdam een blikken koffertje bij zich had. In de wachtkamer van het stationsgebouw heeft hij daar snel een paar Amsterdamse stadsgezichten gemaakt.

Ook in zijn brief 534 van 10-10-1885 aan Theo vertelde hij:

"Ik heb verscheiden stillevens ingepakt die ge volgende week ontvangen zult met nog 2 souvenirs van Amsterdam die ik vlugt nog snapte & ook een paar teekeningen."

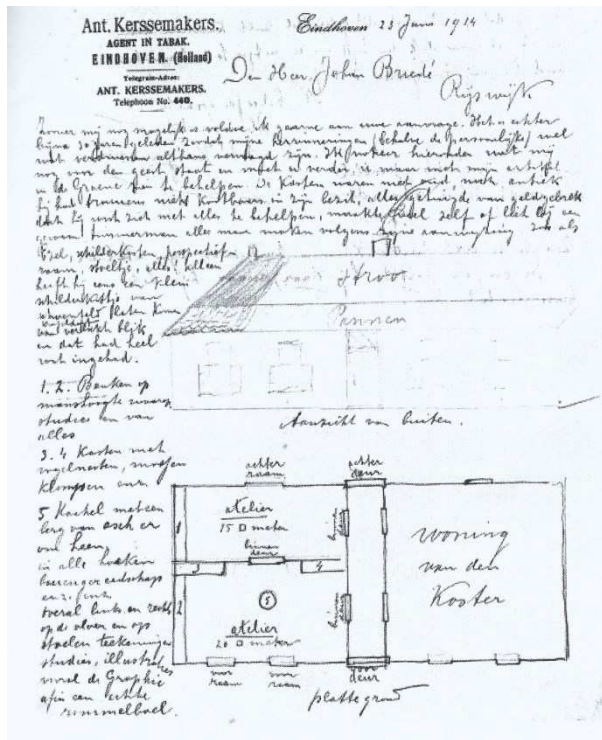
En verderop:

"De twee plankjes die ik in Amst. schilderde zijn in vliegende haast gedaan, 't notabene in de wachtkamer van het station toen ik wat te vroeg voor de trein was, 't andere 's morgens voor 10 uur naar het museum ging. Toch stuur ik ze U bij wijze van tegeltjes waar men dan toch met eenige vegen iets op gegooit heeft."

In de brief van Anton Kerssemakers (23-06-1914 aan J. Briedé) waarbij hij het atelier bij koster Schafrat in Nuenen beschrijft vanuit zijn herinnering, staat dat heel vaag te lezen. Het is moeilijk te ontcijferen dat Vincent bij Schoenfeld ook een blikken schilders kistje had besteld wat goed gevuld was (zie bijlage en Engelse vertaling). Volgens Toon Kerssemakers had Vincent een boel moeite moeten doen om ze te bemachtigen.

Heeft hij dat direct met Schoenfeld gedaan of via Jan Baijens of misschien wel zelf gaan halen? De heer Ingo Sprenger van de firma Lukas liet me bij navraag weten op 12-02-2013 dat er een catalogus uit 1891 gered was uit hun archieven, na het bombardement op het bedrijf in 1943.

Inderdaad waren dat soort kistjes in hun product programma aanwezig en stuurde hij me wat kopieën van verschillende soorten uitvoeringen uit hun assortiment.

23 June 1914
Anton Kerssemakers to Johan Briedé. Eindhoven, 23 June 1914.

Kerssemakers's recollection of Van Gogh's studio in Nuenen, with drawings of the studio, the numbers in which correspond to those in this letter (FR b1423). Below the drawings: 'View from the outside' and 'Ground plan'.

'The cupboards were neither old nor antique, in fact he owned nothing of value. Everything bespoke a lack of money but he put everything to good use, made many objects himself or had them made by an ordinary carpenter working to his instructions, such as an easel, paint-boxes, perspective frame, stool, everything! Only once did he order a small paint-box of lacquered tin from Schoenfeld of Düsseldorf, and he went to great trouble to get it.

1.2. Benches at working height, with studies and all sorts of things on them

3.4. Cupboards with birds' nests, mosses, clogs, etc.

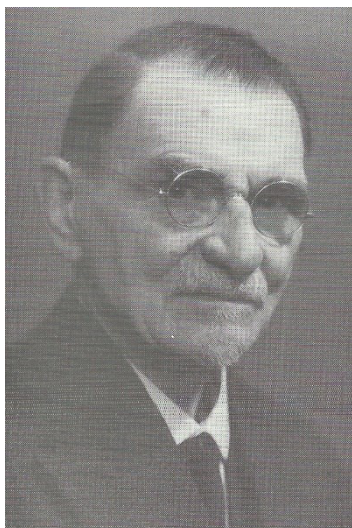
5. Stove with a pile of ashes around it

farm implements in every corner, etc. etc.

Everywhere on the floor and chairs drawings, studies, illustrations, mainly from The Graphic, in short a complete mess ... As you will see, his studio was in two parts, and he worked *there*, where he had the best light.'

top

Ook Dimmen Gestel verhaalde in zijn herinneringen in het Eindhovens Dagblad dat Vincent een bungelend schilders kistje met zich meedroeg. Tot nu toe schijnt nauwelijks het verband gelegd tussen Vincent en zijn kistje van Schoenfeld en de heer Ingo Sprengers, die dat bevestigde, was dus heel blij dat te horen. Ze waren al trots dat Vincent van Gogh klant was geweest voor hun producten zoals de verf, maar ook nog een andere bestelling voor een kistje was hen ontgaan en waren dus heel verast met de vondst in de brief van Kerssemakers (23-06-1914).

Vincent heeft dus, om zich gemakkelijker te kunnen verplaatsen, zich een hanteerbaar koffertje aangeschaft om alles direct bij de hand te kunnen hebben. De aanschaf van een dergelijk kostbaar gereedschap heeft hij dus moeten besparen op andere kosten of zou het een cadeautje geweest zijn?

De bedoelde werken uit Amsterdam zijn: JH944 Stadsgezicht (19x25,5cm-oktober1885); JH945 Stadsgezicht in Amsterdam oktober 1885 (olieverf, linnen op hout 33x47cm) echter toeschrijving omstre-den; JH947 Stadsgezicht met gracht en ophaalbrug (42x49,5cm, olie op hout, 10 oktober 1885); JH973 Ruyterkade (20,5 x 27 cm - december 1885) maar ook o.a. gepositioneerd in Antwerpen als "Kade in Antwerpen", december 1885 (van Gogh was op 24-11-1885 juist vanuit Eindhoven naar Antwerpen vertrokken).

De kleine paneeltjes zijn kandidaat om in een schilders kistje meegenomen te worden en de grotere formaten om thuis op het atelier uit te werken?

Het blik Pruisisch Blauw wat gevonden is tijdens onze opgravingen in 2007, onder leiding van Nico Arts de stadsarcheoloog, achter de vijver in de Pastorietuin waar de mangelkamer van Vincent van Gogh zich bevond is grondig onderzocht en geanalyseerd door het ICN in Amsterdam in 2008 (zie rapport op van Brabantsheem, www.brabantsheem.nl).

Ook bevatte de verf zinkwit, krijt, bariumsulfaat, colofonium, een rood mensenhaar en marterhaar welke voor penselen door kunstenaars ge-

bruikt worden.

De klonten blauwe verf kwamen ook uit een zwaar verroest blik waarvan ook in Dusseldorff gegevens bestaan.

Marjolein v.d. Berg heeft een documentatiefilm gemaakt "Vincent's Verf" waarin de gehele expeditie is vastgelegd op dvd (Nederlands, Engels en Chinees).

Dr. Annette Klein van de Firma Lukas (voorheen Schoenfeld, zie historisch overzicht) liet mij dit weten op 27 januari 2009 en stuurde enkele pagina's uit hun archief van 1891 welke de overblijfselen waren na het bombardement op Dusseldorff in de 2e Wereldoorlog in 1943.

De betreffende informatie over Vincent van Gogh en de bestelling van Mineral Blauw wordt nu gebruikt in hun communicatie. De prijslijsten laten de grote verschillen zien van de pigmenten en verf in die tijd. Het gelakte zinken schilders kistje met inhoud kostte in die tijd een fortuin maar moet Vincent wel het bedrag waard geweest zijn.

Feinst geriebene Dekorations-Ölfarben

in Blechbüchsen.

Chemische Zusammensetzung und Haltbarkeit wie bei den feinsten Künstler-Ölfarben auf den Seiten 12-41 angegeben.

	Kilo M		Kilo M
WEISS.			
Bleiweiß	1.60	Florentinerlack	10. -
Cremsersweiß	2. -	Geraniumlack (Anilin)	28. -
Sacrum (Trockenmittel)	5. -	Goldocker, gebrannter	1.50
Wachsmasse	3. -	Japanischrot	15. -
Zinkweiß	1.80	Kaiserrot	1.80
GELB.			
Brillantgelb, hell	5.20	Karmin	50. -
" dunkel	5.20	Karminlack, feinst	20. -
Cadmium, hell	32. -	Krapplack (hellroter) rosa	30. -
" dunkel	32. -	" dunkelroter	30. -
Chromgelb, hell (citrongelb)	2. -	Lack, roter	9. -
" mittel (goldgelb)	2. -	Lichter Ocker, gebrannter	1.40
" orange	2.50	Marsorange	25. -
" dunkel	2. -	Marsrot	32. -
Goldocker	1.50	Münchenerlack	20. -
Indischgelb, extra	20. -	Neapelrot	2.50
Lichter Ocker 1	1.40	Orientalischrot	15. -
" 2	1.40	Persischrot	6. -
Lack, hellgelber	12.50	Pompejanischrot	15. -
Marsgelb	32. -	Saturnrot (Mennige)	3.20
Neapelgelb, hell	4.80	Terra Pozzuoli	1.70
" dunkel	4.80	Türkischrot, extra	3.50
" rötlich	5.20	Venetianischrot	1.70
Schüttgelb	3.40	Wienerrot	3. -
Steinocker	1.50	Zinnober, heller	9.20
Stil de grain jaune	5. -	" dunkler	9.20
Terra di Siena, ungebrannt	1.40	" chinesischer	9.20
Zinkgelb	5.20	" -Ersatz	3.20
BRAUN.			
Berlinerrot	10. -	Asphalt	3. -
Caput mortuum, hell (rot)	1.40	Casslerbraun	1.40
" dunkel (violett)	1.40	Dunkel Ocker	1.70
Chromrot	2.20	" " gebrannter	1.50
Englischrot, hell	1.40	Florentinerbraun	10. -
Feinsechker 1	1.60	Grüne Erde, gebrannte	1.70
		Kastanienbraun	2. -
		Krapplack, brauner	50. -

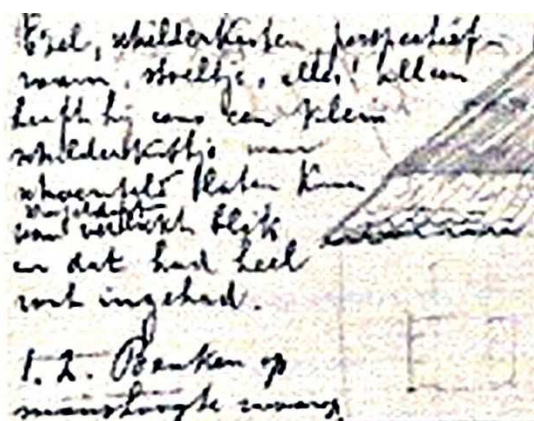
Het zelfportret van Vincent, JH1090 Parijs voorjaar 1886, laat wel een rechthoekig palet zien zoals die in de schilders kistjes passen. De formaten van de gelakte en rijkelijk gevulde schilderkistjes met alle denkbare benodigheden varieerden van: 32,5-21cm, 31-15,5cm en 27-9,5cm. Het is ook niet uitgesloten dan de klonten Pruisischblauwe verf in het verroeste blik drukinkt van de firma Gestel is geweest of van Jan Baijens.

ANTON KERSEMAKERS 23-06-1914

Tekent en beschrijft atelier van Gogh bij Koster Schafrat, Heieind te Nuenen.

Brief aan Den Heer Johan Briedé Rijswijk (23-6-1914):

"Zoover mij nog mogelijk is voldoe ik gaarne aan Uw aanvraag. Het is echter bijna 30 jaren geleden zoodat mijn herinnering en behalve de persoonlijke wel verdwenen althans vertraagd zijn. Ik noteer hier onder wat mij nog voor de geest staat en moet U verder maar mijn artikel in de Groene zien te behelpen. De kasten waren niet noch antiek het kon trouwens niet kostbaar zijn in zijn bezit, aller getuigde van geld gebrek doch dat hij zich met alles te behelpen maakte veel zelf of liet hij een gewoon timmerman alles maar maken volgens zijn aanwijzingen zoals ezel, schilderskisten, perspektief-raam, stoeltje, alles. Alleen heeft hij een klein schilderskistje van Schoenfeld laten komen. Dusseldorff van gelakt blik en hij had er nogal veel moeite voor moeten doen om het te verkrijgen."

Besteld via Baijens, zelf gaan halen of iemand anders laten meebrengen?

Het schilderskistje was zijn metgezel op zijn reizen en trektochten. En schijnt zowel verf, penselen, palet, flesjes en andere schildersbenodigdheden te bevatten. Ateliertekening: 1-2 Ban-

ken op manshoogte waarop studies van alles; 3-4 Kasten met vogelnesten, mossen, klompen, enz.; 5 Kachel met een berg van asch er omheen, in alle hoeken boerengereedschap, enz. enz. overal links en rechts op de vloer en op stoelen teekeningen, studies, illustraties vooral "The Geografic" afin, een echte rommelboel. En zoals U ziet, zijn studio was in twee delen en hij werkte daar waar hij het beste licht had."

EEN MERKWAARDIG SCHILDERIJ

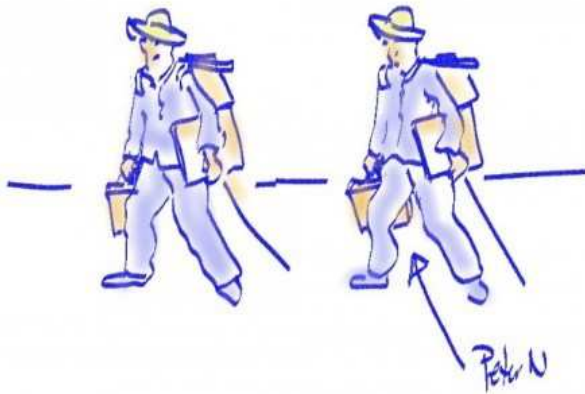
"de schilder op weg naar Tarascon" (JH1491). Het is overigens verbrand in de Tweede Wereldoorlog.

In zijn brief aan zijn vriend Bernard schreef Vincent van Gogh:

"Verondersteld dat er op andere planeten en zonnen eveneens lijnen, vormen en kleuren zijn, blijft het ons geoorloofd een zekere opgeruimdheid te bewaren met het oog op de mogelijkheid in een ander bestaan onder verhevener omstandigheden te schilderen door een gebeurtenis die misschien niet erger is dan de gedaanteverwisseling van een rups in een vlinder, van de witte larve naar de meikever. Dit bestaan van schilder-vlinder zou als arbeidsveld een van de ontelbare sterren hebben die na de dood niet moeilijker te genaken zouden zijn, dat de stippen die op de kaarten steden en dorpen aangeven, het ons leven hier op aarde zijn."

In een andere brief lezen we:

"Als we de trein nemen naar Tarascon of naar Rouen gaan, nemen we de dood om naar een ster te gaan. Het lijkt me tenslotte niet onmogelijk, dat cholera, niersteen en kanker middelen van hemels vervoer zijn zoals stoomboten, omnibussen en de trein aardse vervoersmiddelen zijn. Rustig van ouderdom sterven zou er te voet heengaan."

Het schilderij toont een schilder, wandelend onderweg naar Tarascon, gepakt en gezadeld met zijn schilderspullen. Er valt geen schaduw, ...alleen van hemzelf. Dat is het enige aanknopingspunt waar de zon zou moeten staan. Op het schilderij kijkt "hij" zoals in een camera van onder zijn hoed, alsof daarmee iets aangevende. Een horizontale lijn loopt midden door het schilderij en deelt het eigenlijk in tweeën.

De verre achtergrond is minutieus gedetailleerd met huis, dorp en cipressen.

Voor het perspectief heeft hij zijn hulpmiddelen niet nodig gehad.

De bomen staan "geworteld" op een lijntje.

De kleuren, natuurlijk complementair, alhoewel rood dan ontbreekt ten opzichte van groen of alleen "veel te" rode lippen.

Er zijn al vele psychologische geschriften en verhandelingen gepubliceerd om dit onderwerp uit te leggen trouwens.

Leuk detail is denk ik, dat hij een stukje van zijn schilders kistje in zijn rechterhand vergeten is te vereeuwigen.

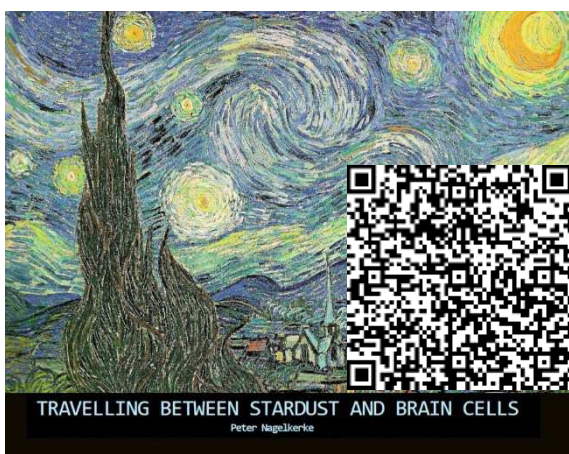
Dat kon hij zonder spiegel ook niet zien tussen zijn benen door.

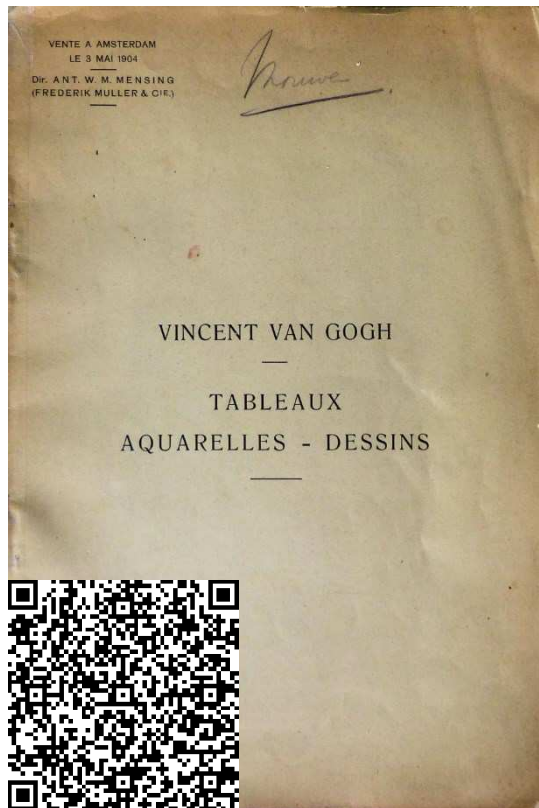
Maar wij wel.

Peter Nagelkerke, februari 2013.

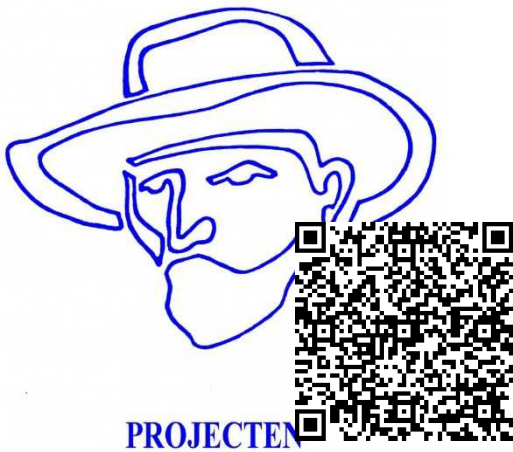
BOEKJES

Eerder gepubliceerd (in eigen beheer).

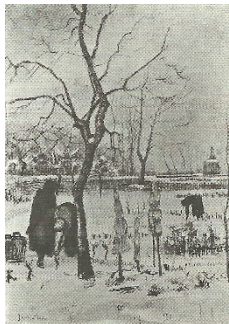
VAN GOGH STICHTING 2013

DE NUENENSE TOREN

Zou het een idee zijn om in Nuenen de oude toren, welke Vincent van Gogh 35x tekende of schilderde, te herbouwen?

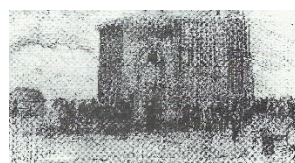
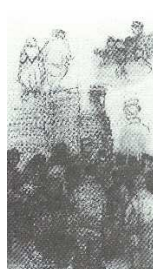
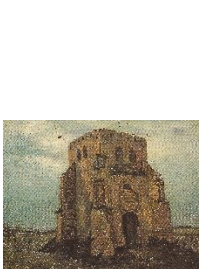
Deze door blikseminslagen getroffen en ongeveer 30 meter hoge kerktoren staat kadastraal in de gemeente Nuenen, sectie – E 597 en is afgebroken in november 1884.

Ook in 24 brieven schrijft hij over de toren en het kerkhof, zelfs tot in 1890 het jaar van zijn dood, vanuit Auvers waar hij ook een zeer beroemd kerkje schilderde en wat hem aan het "noorden" herinnerde.

Het lijkt me hoogst interessant als toeristisch en geschiedkundige attractie met historische waarde, maar ook multifunctioneel als theater en creatieve expositieruimte te exploiteren voor evenementen.

Natuurlijk ook mooi dat we er nog zoveel van weten, zoals de topografische ligging.

En Vincent heeft ook de afbraak, die begonnen was in mei 1885, geregistreerd en de verkoping van 2e hands materiaal vastgelegd voor ons.

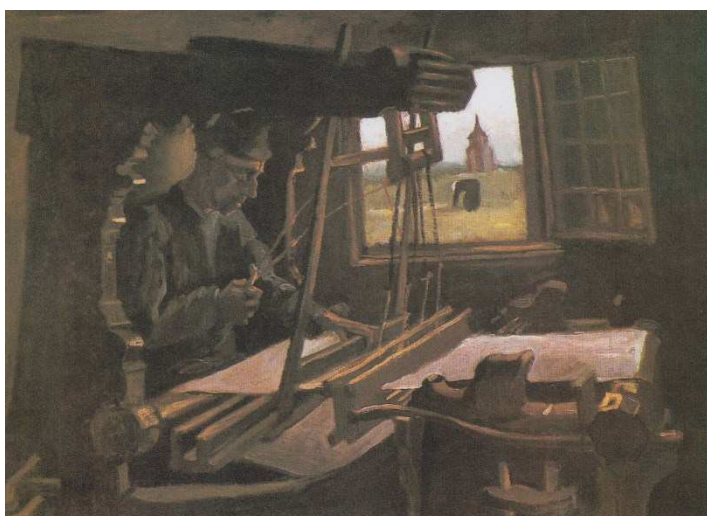
Zelfs vele namen van Nuenenaren en hun functies van die tijd zijn herkenbaar en beschreven en daardoor vereeuwigd.

In zijn Nederlandse periode zijn de torenschilderijen iconisch bijna zo net belangrijk en beroemd als "de Aardappeleters".

In het boek van Ton de Brouwer is uitvoerig ingegaan op de geschiedenis van deze toren, welke hem sinds 1979 had beziggehouden.

Hij geeft daarbij ook de namen van de slopers, hoeveel ze per uur verdienden en hoe lang ze aan het werk waren en wie de kopers waren van het sloopmateriaal en wat ze daarvoor moesten betalen. Zelfs dat Francis van Engeland een ladder kocht, zette Vincent op een tekening maar ook de veldwachter en burgemeester.

Blijkbaar had Vincent van Gogh een fascinatie voor de toren die je vanuit de pastorie en tuin aardig kon zien.

Ook zie je de toren afgebeeld door de raampjes van een wever die toen een paar huisjes verderop woonde op Berg 22 (JH500).

Vincent's tijdelijke geliefde en buurvrouw Margot Begemann heeft een torenschilderij (JH459) geschonken gekregen van hem. Nadat hij erachter was gekomen dat ze via iemand anders de opdracht ervoor had gegeven voor 20 gulden, maar het geld weigerde hij.

In de brieven van Vincent aan Theo en anderen komt de beschrijving heel vaak voor.

De oude fundamenten liggen er nog, zoals van de steunberen want die zijn nooit geruimd. De archeologische opgravingen van onze Stadsarcheoloog Nico Arts en zijn team hebben dat alles prachtig vastgelegd. En is door de "Van Gogh Village Stichting" prachtig vastgelegd en gemarkeerd door op de contouren, met behulp van schanskorven, dat zichtbaar te maken.

Het kan niet zo geweldig duur zijn om de toren te herbouwen op basis van zoveel historisch beeldmateriaal en met een goed businessplan moet de investering terug te verdienen zijn. Het zou een geweldige attractie zijn met gebruikers nut om alle werken en geschriften van Vincent over deze toren te exposeren en uit te stallen voor de bezoekers die wel van heinde en verre zullen komen. Er zijn niet veel van dat soort imposante "landmarks".

Het kerkhofje met het graf van vader Theodoor zou ook wat meer aandacht verdienen, want met Vincent heeft hij het niet gemakkelijk gehad.

De bebouwing rondom zijn nu moderne woonwijken, dus die zouden het misschien niet zo op prijs stellen om een hoge toren in hun nabijheid te hebben.

Het kerkhofje is nu een oase van rust en men moet een sleutel gaan vragen om dat te bezoeken.

Om daar toch even te mijmeren vanaf de plaatsen die Vincent tekende is wel een moment om stil van te worden en kan men wegdromen alsof de toren er nog stond zoals bijna 128 jaar geleden.

Optie 2

Er is natuurlijk ook altijd de mogelijkheid om de toren te visualiseren met behulp van een lichtgewicht buizenframe en zodoende de bouwconstructie zichtbaar te maken in 3-d.

Het is dan een geheel transparante manifestatie van de toren en te plaatsen op de huidige schanskorven. Het is dan alleen mogelijk om openluchtactiviteiten te organiseren, maar men krijgt wel een idee van de monumentale toren.

Zie tekening hiernaast.

PS

Zelf heb ik een stuk puin van een oude baksteen als souvenir bewaard ter herinnering aan de bewuste toren en aan Vincent van Gogh.

Peter Nagelkerke, mei 2013.

Bronnen

- *Brieven van van Gogh;*
- *Van Gogh in Brabant;*
- *De oude toren en van Gogh in Nuenen, Ton de Brouwer isbn 9062166202;*
- *Alle schilderijen Taschen;*
- *Van Gogh en zijn weg/het complete werk, Jan Hulsker.*

EEN ZONDAG IN EINDHOVEN

Vincent van Gogh kwam via station Eindhoven op 5 of 6 december 1883 vanuit Drenthe om door te reizen naar Nuenen om bij zijn ouders te gaan wonen op de pastorie.

Gedurende de periode dat hij in en in de omstreken van Eindhoven vertoefde zou hij vaker van deze uitvalsbasis gebruikmaken.

Mei-september 1885

Transparante en dekkende waterverf, pen in bruine inkt, op aquarelpapier
20,8 x 29,5 cm
Gesigneerd en geannoteerd i.o.: Un Dimanche à Eindhoven/ Vincent

Inv. d 47 V/1969
F 1348 JH 958

Dit plein bij druilerig weer is, zoals Van Gogh linksonder in het Frans op het blad vermeldde, een impressie van een zondag in Eindhoven. Kort geleden werd de weergegeven plek geïdentificeerd als het Stationsplein in die stad.¹ Het gebouw op de achtergrond is zeer schetsmatig uitgebeeld, maar is desondanks herkenbaar als het inmiddels verdwenen neo-classicistische station, dat in 1866 gebouwd werd. Vermoedelijk had Van Gogh, zoals hij wel vaker deed, op locatie een of meer schetsen gemaakt, en werkte hij die later in het atelier verder uit tot het hier besproken blad. Het is niet waarschijnlijk dat hij op een regenachtige dag in de open lucht een aquarel zou hebben opgezet. De realiteit, die hem niet meer goed voor ogen stond, werd zo wel eens enig geweld aangedaan (vergelijk cat. 76). Het stationsgebouw is dan ook niet tot in de finesses weergegeven, maar het centrale deel ervan is toch vrij overtuigend te herkennen, zoals vergelijkend met een foto laat zien (afb. 206a): beneden zijn de drie ingangen zichtbaar, daarboven de ramen onder een kroonlijst en een decoratieve opbouw.

Het blad is niet nauwkeurig te dateren. De vrij heldere kleurstelling heeft er vermoedelijk toe geleid dat de aquarel in de literatuur altijd ergens in de tweede helft van 1885 werd gedateerd, toen Van Gogh ook in zijn schilderijen een lichter palet hanteerde. Vergelijking met de Houtverkoop uit januari 1884 (cat. 77), eveneens een scène in de open lucht, laat echter geen opzienbarende verschillen in de tinten zien. Hoogstens maakte de kunstenaar iets opvallender gebruik van contrasten, zoals in de man links van het midden met zijn blauwe kiel en felrode buideletje.² Op die smalle basis en met het oog op de dichte bladertooi van de bomen wordt de tekening hier mei-september 1885 gedateerd. Een vroegere ontstaansdatum is echter niet uitgesloten.

De voorstelling werd uitgevoerd in transparante en dekkende, meestal sterk verdunde waterverf. De contouren van enkele figuren – de man, vermoedelijk een zwerwer, die zijn hele hebben en houden aan een stok over zijn schouder draagt, en de in lange jassen gehulde vrouwen pal in het midden – werden met pen in bruine inkt versterkt. De rechterhelft van de tekening wordt tegenwoordig ontsierd door enkele grote vlekken. Deze ontstonden doordat er op de achterzijde bruine olieverf op het papier terecht kwam. De olie trok uit de verf in het papier en verbruinde in de loop van de tijd. Toen Van Gogh het blad voltooide, had dat onfortuinlijke proces zich kennelijk nog niet voltrokken: de signatuur en de Franse annotatie 'Un Dimanche à Eindhoven' wijzen erop dat hij ingenomen was met de tekening, en hoopte haar via Theo aan diens Parijse cliëntèle te kunnen slijten.³

¹ Van Hoek 1996, pp. 10-11.

² In Heenk 1995, p. 110, wordt de kleurstelling als sterk afwijkend ervaren, en wordt daarom geopperd dat Willem van de Wakker de maker was van deze en twee andere

watervrtekeningen (F 1234 JH 954 en F 1705 JH 1028). Dat Een zondag in Eindhoven niet van Van Goghs hand zou zijn, is echter uitgesloten: niet alleen is het blad in coloristisch opzicht overtuigend met andere werken te vergelijken, het is tevens door Van Gogh gesigneerd en geannoteerd (er is geen enkele twijfel dat het hier het handschrift van de kunstenaar betreft), en stamt bovendien regelrecht uit de collectie van de familie Van Gogh.

³ Het woordje 'Un' in de annotatie, dat moeizaam tussen de bladrand en het woord 'Dimanche' zit ingeklemd, werd pas in tweede instantie door de kunstenaar toegevoegd.

Herkomst

1890-91 T. van Gogh; 1891-1925 J.G. van Gogh-Bonger; 1925-69 V.W. van Gogh; 1969 Vincent van Gogh Stichting; 1969-73 bruikleen aan het Stedelijk Museum, Amsterdam; 1973 permanent bruikleen aan het Van Gogh Museum, Amsterdam.

Literatuur

De la Faille 1928, vol. 3, p. 115, vol. 4, pl. cxxix; Vanbeselaere 1937, pp. 258, 413; De la Faille 1970, pp. 468-69; Amsterdam 1987, p. 426, nr. 2.351; Hulsker 1989, pp. 210-11; De la Faille 1992, vol. 1, pp. 115, 346, vol. 2, pl. cxxix; Heenk 1995, pp. 106, 109-10.

Zie rechtvaardiging in de bijlage van het van Gogh Museum.

Nabij het station aan de Parallelweg woonde zijn vriend Anton Kerssemakers die 9 jaar later ook exposeerde bij hotel Stoot op het Stationsplein.

De familie Gestel en hun drukkerij waar Vincent de litho's van "De Aardappeleters" liet drukken, de familie Mignot, fotograaf Peter van Bommel waar van Gogh zijn werk liet fotograferen, woonden allemaal op een steenworp afstand.

Hij vernoemt het in zijn brieven als hij zijn vriend Anthon van Rappard gaat afhalen, maar maakt ook reisjes met Anton Kerssemakers naar Amsterdam en Antwerpen.

Ook gaat hij naar Utrecht om Margo Begemann te bezoeken die naar haar vergiftigingspoging daar bij een dokter verblijft.

Af en toe zal hij wel het treintje genomen hebben naar Eindhoven voor speciale gevallen zoals om dokter Karel van der Loo te waarschuwen om antigif te verkrijgen of in het geval dat zijn moeder haar heup had gebroken.

De aquarel van het Stationsplein met de toevoeging "Un Dimanche a Eindhoven" (JH958) wat hij maakte is duidelijk erkend door het van Gogh Museum van Gogh Museum, alhoewel het niet erg Eindhovenens aandoet en de mensen op het plein zien er ook wat stijfjes uit. "Un" in de annotatie is in 2e instantie toegevoegd of ertussen gefrommeld en, ongebruikelijk, zelfs gesigneerd. Op de prent zijn de doorgetrokken olievlekken soms aangemerkt als rookpluimen.

Het station was gebouwd in 1866, verbouwd in 1885 en deed dienst tot het is afgebroken in 1916.

Het kunstwerk komt echter onmiskenbaar van de erven van Jo van Gogh-Bongers, de weduwe van Theo, wat dan het bewijs is, want hij stuurde het naar Parijs om eventueel opdrachten te verkrijgen.

De historische plaats van waaruit Vincent het station schilderde zou aandacht verdienen om dat herkenbaar te maken door bijvoorbeeld het plaatsen van een plaquette op het plein, tegel in de vloer of een monument. Gaarne wil ik daar voorstellen voor maken en uitvoeren.

Als van Gogh het NS station als uitvalsbasis gebruikte kunnen we dat ook "Vincent van Gogh Station" .

Of als alternatief voor het extra INTERCITY station zoals wethouder Joost Helms graag zou willen in Eindhoven Noord. Er is tenslotte ook een Leonardo da Vinci Airport in Rome (maar geboren in Anchiano).

Voorals het station ge- of verbouwd is kan het mooi als visitekaartje in de communicatie meegenomen worden als Eindhoven & van Gogh promotie.

Helms wil extra intercitystation in Eindhoven

door **Diede Hoekstra**
e-mail: d.hoekstra@ed.nl

EINDHOVEN - Een extra intercitystation in Eindhoven Noord is volgens de Eindhovense wethouder Joost Helms (mobiliteit) in de toekomst onontbeerlijk.

„Voorals door de groei van Eindhoven Airport en de Brainport Innovatie Campus is een goede verbinding met dit gebied straks noodzakelijk.“ De wens voor een derde station in Eindhoven is niet nieuw maar eerder werd altijd gedacht aan een station enkel voor stoptreinen.

Helms deed zijn uitspraken gisteren tijdens de officiële startbijeenkomst voor de verbouwing van

het centraal station. „De capaciteit van het centraal station wordt straks weliswaar vergroot maar het aantal sporen blijft gelijk. Ruimte voor uitbreiding is hier ook niet. Juist daarom moet ook het station in Eindhoven Noord een volwaardig intercitystation worden. Een visitekaartje voor een voor ons belangrijk gebied.“

Helms verwacht dat er in 2014 of 2015 een definitief besluit wordt genomen over de eventuele komst van een station in Eindhoven Noord.

„Tegen die tijd bepalen we ook in hoeverre Eindhoven Airport verder mag groeien. We hebben eerder afgesproken dat daarbij ook gekeken wordt naar de bereikbaar-

Verbouwing station

heid van het vliegveld.“

Volgens NS Stations directievoorzitter Michiel Noy behoort een derde (intercity)station zeker tot de mogelijkheden. „Als de vraag er is, moeten we hier serieus over nadenken. Tot dusver verkeren de plannen echter in de studiefase.“ Tijdens de officiële starthandeling voor de verbouwing stelde Ruud van Heugten, gedeputeerde

van de provincie, dat betere treinverbindingen met België en Duitsland nog steeds prominent op de agenda staan.

Wethouder Helms bevestigde dit. „Wat betreft de verbinding met Düsseldorf ben ik hoopvol. Het lijkt erop dat de Duitse regering nu eindelijk ook van plan is om te investeren in de aanleg van extra spoor.“

Minstens zo belangrijk is volgens Helms een rechtstreekse verbinding met Antwerpen en Brussel. „Voorals laatstgenoemde is heel belangrijk voor Eindhoven. Vooral op Brainport niveau is Brussel voor ons een belangrijke partner. Het is eigenlijk te gek voor woorden dat je nu drie keer moet over-

stappen en tweeënhalve uur onderweg bent.“

Nieuws was er gisteren ook over de komst van nieuwe voorzieningen naar het Eindhovense station. „Er komt in ieder geval een vestiging van koffieketen Starbucks“, vertelde Noy trots. Ook de komst van een Hema is volgens hem genoeg zeker. Het totale aantal winkels en horecavoorzieningen wordt uitgebreid van 15 naar 19.

► **Eindhovense wethouder pleit ook voor rechtstreekse verbinding met Antwerpen en Brussel.**

FALIE

In de catalogi en boeken van de werken van Vincent van Gogh zijn een aantal tekeningen opgenomen door Jan Hulsker (JH 816, 817, 818, 819) met de titel "Boerenvrouw met doek".

Waarschijnlijk moet dit eigenlijk zijn "Boerenvrouw met falie".

Het was gebruikelijk in Brabant in die tijd dat er rouwkleiding werd gedragen, wat toen vaker voorkwam, bij overlijden van echtgenoot, kind, doodgeborene of van andere familieleden.

GENAAMD "FALIE".

Alles had ook zijn ritueel. Men noemde dat: "zwaar, ligtlijk

of halve rouw", al naar gelang de familierelatie. De rouwperiode kon 6 weken, een half jaar of tot 2 jaar duren. Bijvoorbeeld bij een doodgeboren kind was dat symbolisch 9 maanden. De rouwkleiding werd over het hoofd gedragen om het gezicht en verdriet te verbergen.

De tekeningen van Vincent zijn door Jan Hulsker gedateerd in juni-juli 1885. Dus hartje zomer! Het zal dus geen bescherming tegen winterse kou geweest zijn, mocht men dat denken bij het zien van de tekeningen.

De "Falie" was ook vaak een erfstuk of geleend van moeder, zuster of tante en soms al lang in de familie hergebruikt. De stof was dan ook dikwijls door de tijd aangetast of groenig uitgeslagen. Er hoorden eigenlijk zwarte oorbellen bij en een forse knopspeld. Goud mocht niet, maar daar zullen de arme aardappeleters geen probleem mee hebben gehad.

Als men geen "falie" beschikbaar had, werd soms een oude jurk met kleurstof zwart geverfd. De "falie" was ongeveer 1 meter breed en, al naar gelang de rouw duurde, langer of korter. Bij "zwaar" raakte het zowat de grond.

Natuurlijk moest je op zondag naar de kerk om de rouw te tonen. Maar werken op het land, zoals Vincent zo graag vastlegde, was daarmee onmogelijk. Vincent heeft misschien iemand gekend die een naaste verloren had of gevraagd om ermee te poseren? Of een andere mogelijkheid is dat we de tekeningen eerder dateren (bijvoorbeeld in 1984).

Want ook kan het zijn dat hij Gordina heeft gevraagd als zijn model, om het eens te dragen. Ze poseerde in allerlei posities en omstandigheden voor hem.

Haar vader Cornelis was een paar maanden daarvoor op 3 april 1883 overleden, vlak voordat Vincent in Nuenen arriveerde, in december 1883.

Ook moeder Cornelia de Groot-van Rooij kan zeer waarschijnlijk nog in volle rouw geweest zijn voor haar echtgenoot, maar ook Gordina zelve voor haar vader.

Of misschien de moeder van de jongen die omkwam bij het instorten van de windmolen "de Roosdonck"?

Peter Nagelkerke,
Eindhoven, december 2014.

FINANCIËN

Vincent van Gogh (1853-1890) staat naast zijn kunstenaarschap ook bekend als iemand levend in armoede en als iconisch voorbeeld dat een kunstenaar moet lijden.

Toch kreeg hij van zijn broer Theo een maandelijkse toelage van ongeveer 150 franc, wat indertijd gelijk stond aan 75 gulden (brief).

Voorheen, toen hij voor Goupil & Cie. werkte, eerst in Parijs maar daarna in Londen (1873-1875), had hij aanvankelijk een maandelijks inkomen van 90 gulden en kocht zelfs een hoge hoed.

Voor zijn kosthuis daar betaalde hij 18 gulden.

Van Theo kreeg hij gouden manchetknopen die 1 gulden kostten. Hij voelde zich kosmopoliet worden.

Teruggeroepen naar Parijs (1875-1876) woonde hij op een kamertje in Mont Martre maar is uiteindelijk ontslagen.

Echter, toen hij wederom naar Engeland vertrok en onbetaald hulponderwijzer werd in Ramsgate en Isleworth ging alles een beetje anders.

1878-1881

Natuurlijk was het financieel een dieptepunt toen Vincent als lekenprediker in de Borinage echte armoede beleefde nadat hij wat baantjes had gehad in Dordrecht en Amsterdam.

In de Borinage leefde hij zeer sober, net als de rest van de mijnwerkers.

Hij had het kostuum van zijn vader weggegeven en bij een mijnongeluk zelfs zijn hemd verscheurd om het als verbandmiddel te gebruiken voor de gewonden.

Toen hij in februari 1881 van Theo die vaste toelage kreeg in den Haag, betaalde hij voor zijn lidmaatschap bij de kunstenaarssociëteit Pulchri fl. 6,50 per jaar maar moest daarbij ook nog Sien Hoornik en kinderen onderhouden en nogal wat ziekenhuiskosten betalen. Het geld verkregen van Theo beschouwde hij als verdiend geld en verweet Theo ook dat deze niet zijn best deed om het werk te verkopen.

1883-1885

Even terugkijkend naar zijn tijd in de regio Eindhoven, was zijn inkomen een slordige 900 gulden in een jaar. Toch smeekte hij vaak en zelfs zeer onaangenaam om extra's.

Na zijn verblijf op vaders pastorie en studio in de mangelkamer zou hij een ruim atelier huren voor 75 gulden per jaar bij koster Schafrat, Heieind Nuenen, maar ging voorlopig nog thuis eten.

Een arbeider als bv Peter Fietelaars, die als sloper van de St. Clemens Kerk in Nuenen werkte, verdiende toen 11 cent per uur (bijlage).

De directeur van de tekenschool in Eindhoven, Driekse van Gardingen, had een jaarinkomen van 300 gulden en niet gediplomeerde leraren slechts 95-150 gulden per jaar (dr. J.P.M van Oirschot).

Vanaf 1903 ontvangt Eindhoven voor de tekenschool een rijkssubsidie van fl. 1.200, -.

Van Gardingen had het goudsmid-atelier overgenomen van Antoon Hermans, maar had ook een winkel in religieuze kunst in de Volderstraat.

Ze moesten allemaal bijbaantjes nemen, zoals ook de pianoleraar van Vincent en organist van de St. Catharina kerk Hein v.d. Zande, die naast lessen bij hem thuis ook Franse les gaf op de Franse school in het waaggebouw.

Vincent zegt in zijn brief 472 aan Theo dat hij dagelijkse kosten heeft van 1 gulden voor model en 1 gulden voor doek en verf. Een wever verdiende in die tijd fl. 4,50 per 1 of 2 weken als hij geluk had om 60 el stof te leveren. Daar moest dan wel het gehele gezin van zien te leven.

In brief 479 van 23 Januari 1885

"als een wever hard doorwerkt, terwijl hij weeft moet zijn vrouw spoelen (garen winden), op dat stuk wint hij fl. 4,50 die week en mag hij over 8 of 14 dagen terugkomen."

Ze verbouwden wel wat aardappelen en rogge, maar dat waren inderdaad de arme mensen.

Voor een klein spanraam moest Vincent 15 cent betalen bij timmerman Theodorus de Vries en 50 cent voor een lijstje, wat dan wel zwart moet zijn maar liefst goudkleurig.

Vincent reisde ook naar Amsterdam (en overnachtte voor 50 cent in de "gaarkeuken"), Utrecht, Antwerpen en met de trein naar Eindhoven.

Ook kocht hij fotogravures, houtsneden, litho's en illustraties, waarvan hij een zeer grote collectie had. Maar ook tijdschriften en boeken en liet hij een litho drukken bij firma Gestel; 50 stuks voor 3 gulden.

Vincent deed zelfs een business voorstel aan Theo (brief 468 2 november 1884), met de tekst :

"Doch is 't niet weg te cijferen voor 't schildersberoep men evenzeer een bedrijfskapitaal noodig heeft als voor een eenvoudig 't schoenmakersberoep bv. Een bedrijfskapitaal dat na een paar jaar een zeer goede rente althans dan, om mee te beginnen, kan afwerpen bv. een 20%. En later kan worden afgelost. Zodat het geld van U, bv. stel dat op een Frs 5000,- desnoods mijn bedrijfskapitaal is. De rente hiervan - als we die tot 20% kunnen brengen door energie van ons beiden - zou een bewijs zijn van de juistheid van Uw inzigten en tevens ook van de mijnen en van het goed inzien der zaken. Dat resultaat nu - van een 20% rente over Frs 5000,- wou ik gij meehielpt te krijgen. Dit zijn cijfers en zaken en ge moet zien ge Uw vertrouwen en energie terugkrijgt voor de kwestie."

Een postzegel voor een kaart naar vriend Anton Kerssemaker kostte 1,5 cent. Ook schafte Vincent een broek en jas aan voor fl. 9,50 en in brief 468 van 2 november 1884 zegt hij :

"Heb een nieuwe overjas nodig gehad juist omdat ik mijn kleren ook meer soigneur dan vroeger".

Volgens de overleveringen van zijn schilders leerling, telegrafist en aquarellist Willem v.d. Wakker, kocht Vincent een kostuum bij Stultiens in de Rozemarijnstraat, waar Willem ook in de kost was.

Wat niemand wilde hebben omdat het lila van kleur was met oranje stippen als complementaire kleur en dus voor Vincent een extra reden.

Toch liep van Gogh er als een extravagante vagebond bij, soms met een duffelse jas en bontmuts.

Als jongeman in de vijftiger jaren hoorde ik al dat van Gogh in een paars corduroy pak over de Wolvendijk in Tongelre had gelopen.

Hij at alleen kaas en brood maar liet wel zijn flacon vullen met brandy, maar deed zich ook rijkelijk te goed aan koffie en tabak.

Maar zou hij tijdens zijn tochten door bossen en velden geen braambessen en andere vruchten geplukt hebben of een appeltje gepikt uit de boomgaard van de boeren?

In de Nuenense Pastorietuin stonden fruitbomen, zoals de op tekening vereeuwigde peren- en prachtige kastanjeboom.

Natuurlijk had hij ook andere kosten zoals voor zijn bezoeken aan dr. Karel v.d. Loo, die hij consulteerde betreffende zijn gezondheid maar ook als de behandelende arts van moeder van Gogh en dan nog de medicijnen en de ingrediënten bij apotheker Vrijman.

Daarbij komt nog dat vriend Kerssemakers en Hermans zijn verfrekeningen soms betaalden bij Jan Baijens of hem vrijhielden voor een reisje naar Amsterdam en Antwerpen. De kosten voor de voor-tekeningen en latere schilderijen (welke hij overigens mocht houden omdat Hermans ze naschilderde en als voorbeeld gebruikte) voor het huis van Hermans hadden 25 gulden gekost en dekte de rekening bij Baijens.

In Den Haag had Vincent al ooit voor 20 gulden een tekening verkocht aan de garant van Goupil Den Haag, hr. Tersteeg (brief 205 aan Theo op 18 februari 1882) en 12 prenten van stadsgezichten van Den Haag verkocht aan zijn oom Cor voor een rijksdaalder per stuk en er lag een optie voor 20 stuks welke oom in commissie nam en waarvan Vincent er 7 leverde.

In Nuenen had Margot Begemann als vriendin van Vincent via derden een opdracht voor een pentekening gegeven.

Vincent schrijft daarover aan Theo in brief 464 op 2 oktober 1884 en na het bericht van de mislukte zelfmoordpoging door Margo:

"Toch nu juist in deze gebeurde het, dat nu gevraagd werd om voor fl. 20,00 een tekening te maken of geschilderde schets, waar ik ook gevolg aan gegeven heb, doch daar ik veronderstelde en bij onderzoek ook uitkwam dat Margo Begemann hier achter zaten 't geld indirect zou geven, weigerde ik meest beslist de betaling doch niet de tekening, die ik gestuurd heb".

Bij fotograaf Peter v. Bommel in de Nieuwstraat liet hij zijn werk fotograferen om grote afdrukken te versturen als reclame in Parijs maar ook als fotografische visitekaartjes. Vincent kwam vaker op zondagen naar Eindhoven en schilderde met zijn leerlingen, soms 3, soms een hele week en moest natuurlijk daar ergens verblijven.

Volgens "de Telegraaf" van 3 juli 1969 was dat bij familie v.d. Broek in het Korenstraatje. Ook met de enorme werken bij de Genneper watermolen kon je niet op en neer sjouwen en zal hij vast wel ergens onderdak gehad hebben in de buurt.

1888 ARLES

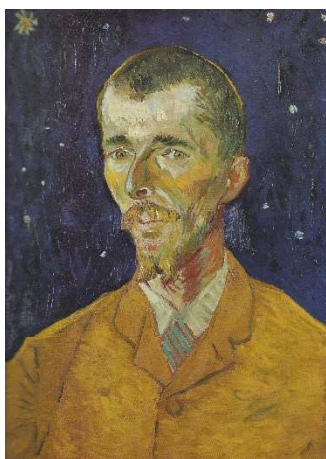
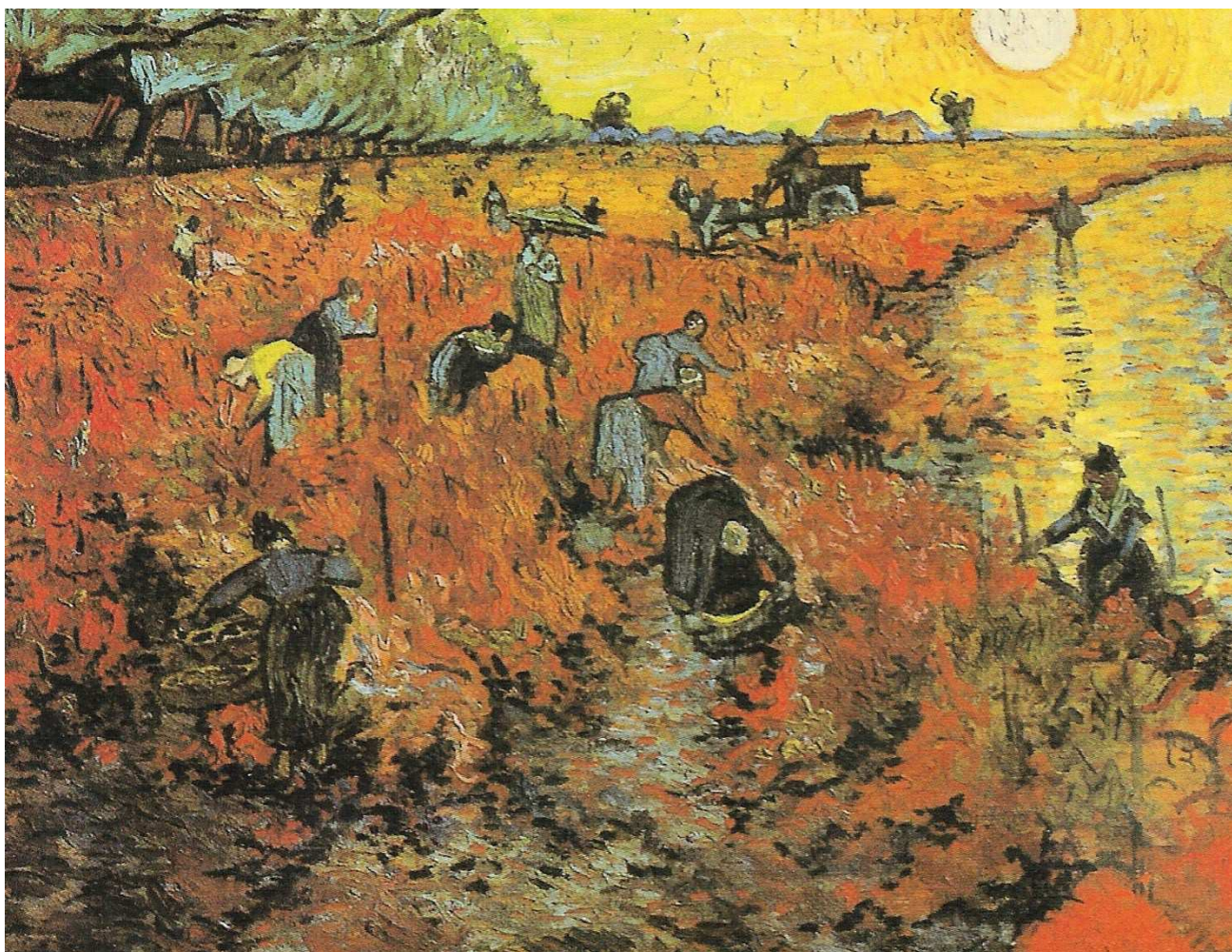
De periode in Arles met het "gele huis" inrichten, kamers verven, meubilair, aanleg gasverlichting, kamer voor Gauguin, maar ook de opnames in het ziekenhuis, psychiatrische inrichting St. Remy heeft natuurlijk ook fortuinen gekost, door Theo gefinancierd.

1890 AUVERS

Verblijf Logement Ravoux.

Anna Boch, de Belgische kunstenares en zus van Eugene Boch, vriend, schilder en dichter van Vincent, kocht het schilderij "de rode Rode Boomgaard" (Arles 1888, JH 1626) voor 400 francs op de VII Exposition des XX Brussel in 1890 (28 januari - 23 februari). Vincent had nog geprobeerd om Eugene Boch aan zijn zuster Wil te koppelen.

Of hij zelf nog ooit wat van dat geld heeft gezien valt te betwijfelen.

Volgens de wens van Vincent heeft Jo van Gogh-Bongers een portretschilderij van Eugene (JH1574) aan hem nagelaten. Geschilderd met het diepste blauw wat Vincent kon maken als achtergrond.

Na het overlijden van Vincent en een aantal maanden daarna zijn jongere broer Theo heeft de weduwe, Jo van Gogh-Bonger (1863-1925), zich ontpopt als een werkelijke marketingvrouw.

Ze verzamelde en rangschikte alle brieven waarbij de eerste uitgave van "de brieven aan zijn broeder" (1914) gepubliceerd werden.

Ook benaderde ze recensenten, zoals Albert Aurier, om artikelen over Vincent te schrijven/publiceren. Organiseerde ze dat Vincent's werken wederom tentoongesteld werden en verkocht schaars.

Theo had natuurlijk een grote collectie opgebouwd van de werken van Vincent maar ook van de later beroemde impressionisten (Lautrec, Bernard, Gauguin, etc., etc.).

Ook waren daar veel werken bij die Vincent met hen had geruild.

Bijna 25 jaar na het overlijden van haar man Theo liet ze hem herbegraven (1914) naast Vincent op het kerkhof in Auvers, wat nu bijna een bedevaartsoord is geworden.

Er zijn ongeveer 25 plaatsen in Europa waar van Gogh in ere wordt gehouden door zijn werken, contacten en topografische vastleggingen en gelukkig de aandacht geven die hij verdiende.

PS

Jan Wolkers stoorde zich aan het feit dat van Gogh gehoeereerd werd, volgens zijn zeggen.

Van Gogh is natuurlijk een merk geworden en door velen commercieel geëxploiteerd met fratsen en frutsels, echter zonder respect voor de kunstenaar. Zoals een niet te eten soepje op Place du Forum in Arles voor veel te veel geld.

Peter Nagelkerke juli 2012.

Bronnen

- *Eindhoven, Een Samenleving In Verandering, dr. J.M.P. van Oorschot;*
- *Vincent van Gogh - de brieven (6-delen);*
- *Tasche: alle schilderijen;*
- *Karel Vermeeren:*
- *Toen Eindhoven nog Eindhoven was;*
- *Tussen Gloeikouske en Gloeilamp;*
- *De Groene, De Telegraaf: Ik Voel Me Thuis Daar (verschillende auteurs);*
- *Gruune buukse. J. v. Hoek;*
- *Van Gogh & Eindhoven, Nagelkerke en v.d. Sommen;*
- *De Oude Toren;*
- *T. de Brouwer-van Gogh en zijn weg,*
- *Jan Hulsker.*

GEISHA

DE GEISHA VAN VINCENT VAN GOGH

door Peter Nagelkerke

VINCENT VAN GOGH EN OOSTERSE INVLOEDEN

De eerste keer dat Vincent van Gogh zijn bewondering voor de Oosterse kunst uitsprak was in een brief van hem aan Antoine Furnée (Antoine trok er met van Gogh op uit en kon verdienstelijk schilderen, later zou hij als landmeter naar Indië vertrekken):

“Veel Fransche en ook andere schilders bevonden zich er goed bij naar Algiers of Egypte te gaan.

Zoo gingen de laatste jaren enkele schilders naar China & Japan en hele mooie dingen zag ik van die landen”.

De vader was Hendrik-Jan Furnée, van Goghs verf- en materialenleverancier in Den Haag. Van Gogh kocht van hem 350 incurante tubes verf en had geprobeerd bij hem in Den Haag te exposeren. Ook wilde hij zijn werk ruilen voor gemaakte kosten maar de rekening bleef open staan.

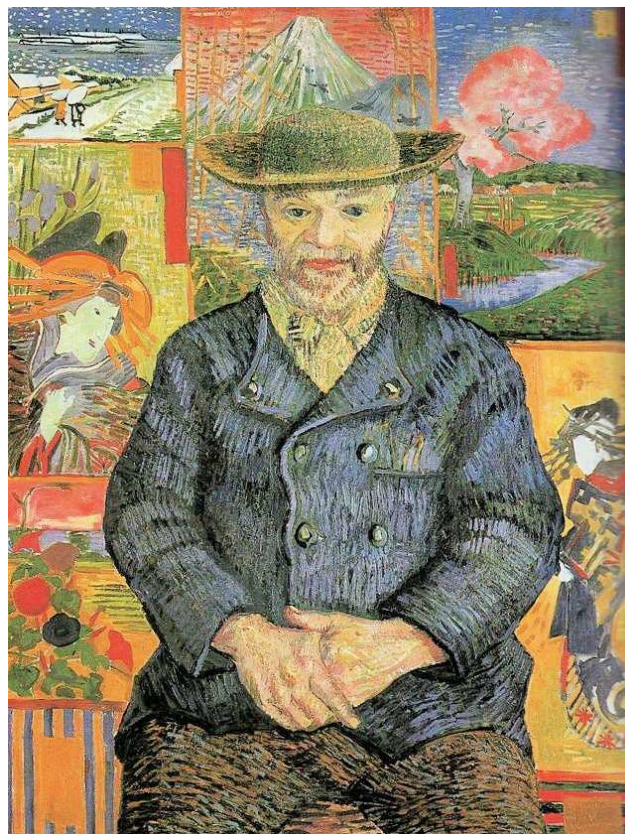
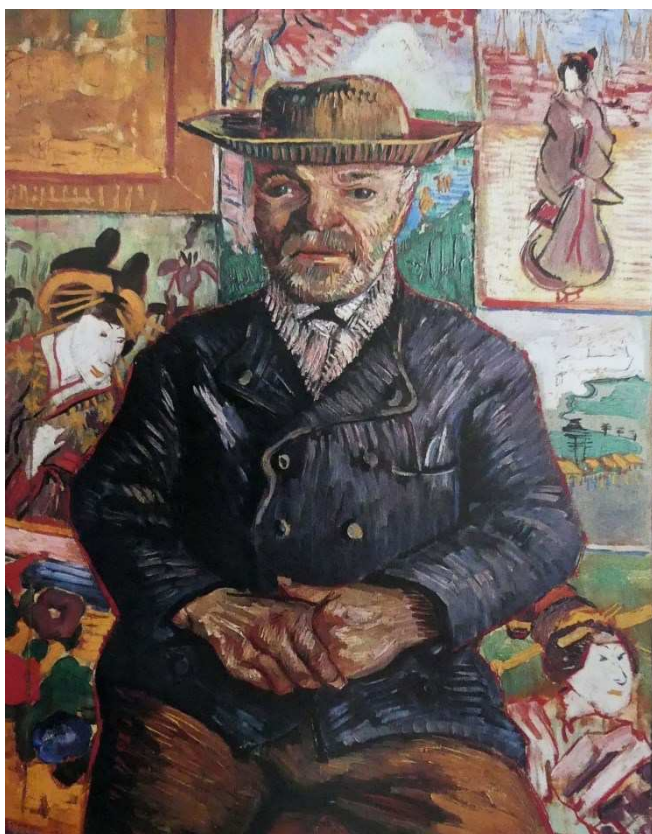
Zoals gezegd: Dit was de eerste keer dat van Gogh zijn bewondering daarvoor uitsprak, maar hij zal er vast en zeker in Parijs waar Japanse kunst in de mode was en ook in Londen mee bekend zijn geweest.

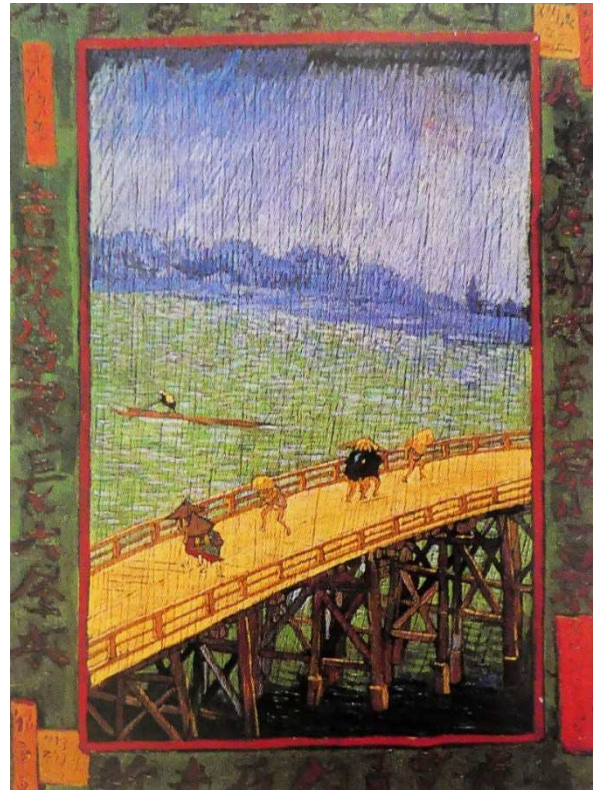
In Antwerpen en later in Parijs en Arles, prikte hij ook illustraties aan de muur en schilderde er een paar na.

Modellen werden vereeuwigd met de prenten als achtergrond.

- *Zoals Agostina Segatori in haar Café au Tambourin waar van Gogh ook exposeerde en waarschijnlijk een verhouding met haar had.*
- *Heel bekend zijn de 2 werken van Père Tanguy, Vincents verf- en materialen leverancier, die poseerde voor een collage van de van Gogh kopieën van de Japanners.*
- *En ook de latere werken met de bloeiende pruimenboom en perzikbomen naar Hiroshige, Brug in de Regen en De Amandeltakken.*
- *Het mooiste werk is volgens mij de Geisha naar Kesa Eisen, fors van formaat 105,5 x 60,5 cm.*
- *in Arles schilderde hij een zelfportret 1888 met op de achtergrond "Mount Fuji" die overigens vaker terug kwam in de achtergronden.*
- *Ook beeldde Vincent, met Mount Fuji zich af als Boeddhistische monnik, een geschenk aan Paul Gauguin om hem the enthousiasmeren om naar het "Gele Huis" te komen in Arles.*
- *Op het zelfportret en zeker ook het beroemde portret met verbonden hoofd staat Mount Fuji.*

EEN KEUZE UIT DE GENOEMDE SCHILDERIJEN

DE VERBINDING NAAR HET HEDEN

Op de hoek van mijn straat in Eindhoven staat een restaurant, regelmatig door mij bezocht en ingeschakeld bij gelegenheden.

Angelique Chen is daarvan mededirecteur en zij en haar man Simon zijn lieve vrienden.

Op een gegeven moment is het idee ontstaan om vele van de duizenden “chopsticks” (eetstokjes) te gaan “hergebruiken”; te gaan combineren met mijn liefde voor van Gogh, daarvoor is deze werktekening gemaakt:

De GEISHA heb ik vrij vertaald in een 3-D sculptuur van hergebruikte eetstokjes. Ik heb ze nooit geteld maar het moeten er honderden geweest zijn.

Angelique Chen en haar man Simon hebben ze voor me verzameld, omdat het hen ook aansprak om die stokjes loffelijk te hergebruiken.

Het gestileerde staketsel (bijna als filigraan) in 3-D van 163 cm formaat is geheel goudkleurig gespoten en het gezichtje in chroom als enige contrast. De grondplaat is 50 x 50 cm.

Peter Nagelkerke, 02-2020

GENNEPER WATERMOLEN EN CONTOUR VINCENT

Vincent van Gogh zou in 1884 minstens 4 x de Genneper Watermolen in Gestel (Eindhoven) schilderen.

Hij was daar vaker met zijn 7 jaar oudere vriend Anton Kerssemakers, de leerlooier wiens vader daar een linnenfabriek had en welke grensde aan het Rapelenburg terrein.

Op de velden werd het linnen gebleekt.

Ook Janus v.d. Broek, knecht bij Jantje Baijens aan de Rechtestraat, was een amateur die hen wel eens vergezelde en daar schilderde.

Er is ook een tekening/aquarel verloren gegaan omdat, volgens Willem v.d. Wakker, Vincent deze gegeven zou hebben aan Janske v.d. Broek, die een winkel dreef in koffie en tabak in het Korenstraatje.

Janske loenste maar hield wel van haar "schildersmenneke". Ze waren ongeveer even oud, echter was de liefde niet wederzijds.

Ze zou de prent opgehangen hebben achter de kachel, die daar verpieterde volgens de opgetekende herinneringen van leerling Willem van de Wakker.

Als Vincent Eindhoven bezocht kon hij op verschillende manieren bij de watermolen komen. Per trein en het Belse lijntje. Er was een spoorovergang en later een stationnetje in Gestel, nog getekend door Karel Vermeeren. Of met het trammetje of een rijtuig met Anton Kerssemakers die dat liever deed dan te ver lopen met z'n spullen.

Maar ook Vincent was gewend om nogal wat materiaal mee te nemen. Zijn grootste doek daar was 87 cm x 151 cm en enorm te noemen.

Zelf schrijft Vincent aan zijn broer Theo in brief 469 op 14 november 1884:

"Dezer dagen ben ik, ondanks het weer hier vrij terdeeg vriest nog buiten aan het werk aan een nogal groote studie (meer dan 1 meter) van een ouden watermolen te Gennepe, aan den andere kant van Eindhoven. Ik wil dat geheel buiten afwerken - maar het zal ook wel het laatste zijn dat ik dit jaar buiten schilder (JH525)."

De watermolen is toen nog in de zogenaamde Barbizon-stijl en kleuren geschilderd. Dus landschap met mooie vrieslucht en tegenlicht.

Alhoewel toen al een kleurigere "toets" van zijn palet zichtbaar werd met kleine opvallende kleurtjes. Ook het toepassen van de complementaire kleuren van de theorie van Eugène Delacroix wordt al duidelijker. Vincent schrijft ook dat hij portretten maakte van twee polderwerkers. Op het bewuste schilderij zie je ook personen in een bootje die de beschotting repareren en denk ik van elders kwamen?

In brief 470 schrijft Vincent aan Theo op 17 november 1884:

"Gisteren bragt ik juist t'huis die studie van den watermolen te Gennepe, waar ik met plezier aan heb gewerkt en die me te Eindhoven een nieuwe kennis bezorgd heeft die met alle geweld wil leeren schilderen."

PS

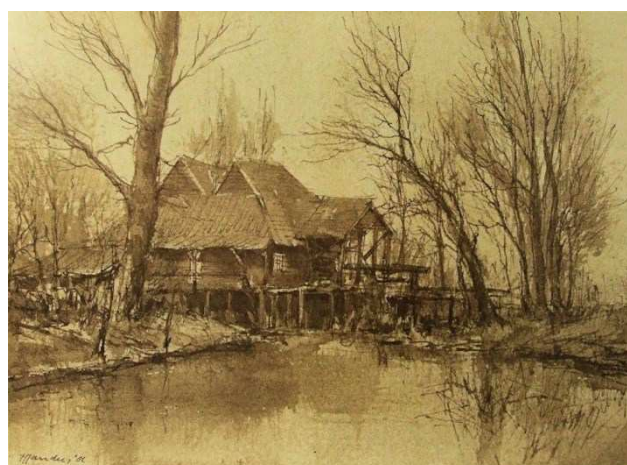
De kennis was Anton Kerssemakers.

Ook is er de mogelijkheid via de Hoogstraat naar de watermolen te komen waar ook de vader van Toon Kers woonde en waar Vincent eventueel zijn spullen kon bewaren zonder ze steeds op en neer te moeten slepen.

En passeerde hij dan daarbij het café de "Gouden Bal"?

Opmerking: Dit schilderij van Verbakel hangt in de Gouden Bal, ook 2 schilderijen van Frans Manders uit 1982:

Het is daar een van de oudste cafés in Eindhoven met de huidige uitbater Wim Rooijackers. Vincent moet beslist ergens in de omgeving verbleven zijn om niet steeds de grote afstand naar Nuenen te hoeven overbruggen. Dat zou niet alleen zeer tijdrovend zijn maar bracht ook kosten met zich mee.

De watermolen en omgeving was en is nog steeds een geliefde plaats voor schilders zoals Frans Manders en vele anderen.

HISTORIE

De watermolen stamt oorspronkelijk uit 1249 en eigenaar/pelgrim Lodderken en vrouw Aleidis legden vast dat het als liefdesgift aan de Norbertijnen van Postel (België) overgedragen zou worden, echter in bezit van het klooster moest blijven.

Na de 80-jarige oorlog werd het in 1648 geconfisqueerd.

Als korenmolen zou die 4 eeuwen in het bezit blijven, maar in 1583 door de Hertog van Parma, in opdracht van Philip de 2e, verwoest.

Echter in 1586 alweer opgebouwd.

In de 17e eeuw werd deze ingezet als volmolen en in 1802 verkreeg het een 2e waterrad.

Na de dood van mevrouw Rumolds-Smits (1883) kwam de molen in (1884) bezit van Anthonie Holten met zowel de bijgebouwen als het woonhuis. Zijn dochter Marie werd de opvolgster en zou 7 jaar de "mulder" zijn.

Rechts van de trompetterloop bouwde in 1884 J.M. van de Boomen een nieuwe boerderij en thans aardappelhandelaar "gebroeders Kapteijn".

Volgens onderzoekers zou Vincent die ook geschilderd hebben, maar ik denk niet dat van Gogh splinternieuwe gebouwen topografisch vastlegde.

Het café, tot aan 1935 naast de molen, was geliefd om de specialiteit "Dommelpaling in Gelei" die vers uit het Dommelwiel gevangen was.

De molen zelf kwam uiteindelijk in erbarmelijke staat te verkeren. Sinds 1961 kwam het in gemeentelijk Eindhoven bezit en kreeg na een ingrijpende restauratie een monumentenstatus. Daarbij werd de kap van de molen vervangen en volgens Ben Rodijk, die in de buurt woont, heeft hij gezien hoe deze kap verwijderd werd en tegenwoordig elders in de Genneper parken als overkapping dient.

CONTOUR EN ONTHULLING

Omdat er geen herinnering is aan het verblijf van Vincent van Gogh in Eindhoven deed ik in januari 2010 het voorstel om een contour te plaatsen op de plaats van waaruit van Gogh schilderde (als een project voor de Henri van Abbe Stichting).

De gedachte was dat als je vanuit de watermolen over het water keek een schilder zou kunnen zien staan met het tegenlicht van een ondergaande zon en slechts het silhouet zichtbaar zou zijn.

Om even bij deze gedachte stil te staan, kwam er een gestileerd ontwerp, bedacht in roestend cortenstaal van 1 cm dikte en levensgroot zonder de pretenties van een kunstwerk te zijn en dus bijna 2-dimensionaal.

Lange tijd is er overheen gegaan om de vergunningen en sponsors bij elkaar te krijgen.

Er waren zelfs bezwaarschriften die een en ander vertraagden.

Frappante toeval is dat de gemeentelijk brief was ondertekend door B. Kerssemakers, maar is waarschijnlijk geen familie alhoewel niet uitgesloten.

Door een genereus aanbod van Marcel van Bussel als ondernemer en kunstverzamelaar is dat uiteindelijk financieel realiseerbaar geworden en het project van de grond gekomen.

De opdracht werd geplaatst bij Lennie van Vugt die haar sporen heeft verdiend als kunstenaar en zij heeft het contour volgens tekening met een brandsnijder gemaakt.

Ook werd een sponsor voor het fundament gevonden, waarvoor aannemer/firma Jelle van Rijswijk tekende.

De contour werd voor enige tijd geplaatst, met een aangegoten fundament, op de werf bij de aannemer. Terwijl ik daar nog wat maten moest nemen voor de plaats van de plaquette met namen en toelichting en met een liniaal klopte op de contour, kwamen daar verschillende toonhoogtes en klanken uit. Het beton fungeerde als trilling maker voor de metalen contour.

Ad Maas, onze componist en muzikleraar, had al eens tijdens mijn optreden in de TED-x presentatie op de Campus te Eindhoven een aantal "schilderijen gespeeld"; naar het verhaal dat van Gogh klank en kleur met elkaar verbond.

Dit noemt men synesthesie.

Ad Maas was meteen bereid om ook klanken uit de metalen contour te halen en na een oefensessie met slaggereedschap zoals trommelstokken, spijkers, hamers bleek hij een spirituele performance te kunnen geven.

Op 30 maart 2012 en de 159e geboortedag van van Gogh, 128 jaar nadat hij de schilderijen maakte, was er een presentatie in het M.E.C. en daarna een onthulling door Maarten Houben, burgemeester van Nuenen en voormalig CDA-fractievoorzitter in Eindhoven, om het samen met zijn collega wethouder Joost Helms te onthullen.

Daarvoor was een toelichting en presentatie in het M.E.C. inclusief muziekkuitvoering door Ad Maas die voor een print op ware grote van de watermolen en voor een flink aantal bezoekers nogmaals improviseerde THE WATERMILL op de kleuren van het schilderij.

Ook waren een aantal kunstenaars uitgenodigd om, op de historische plaats aan het water en tussen de molen en het Clarissenklooster, hun versie van de watermolen te schilderen zoals, Corry Fonteyjn.

Na de onthulling verzorgde Ad nog een happening om wederom de metalen contour te bespelen met zijn "gereedschap".

Corrie de Leeuw, als journaliste, zou de volgende dag schrijven in het Eindhovens Dagblad:

"Het was de eerste verwijzing in de openbare ruimte van de link die er is tussen van Gogh en Eindhoven."

Er is veel media-aandacht geweest.

Eindhovens Dagblad vrijdag 23 maart 2012 •

32 | Stad

Maarten Houben onthult Van Gogh

door Corrie de Leeuw
e-mail: c.deleeuw@ed.nl

EINDHOVEN/NUENEN – De kersverse Nuenense burgemeester Maarten Houben komt zijn eerste officiële onthulling in Eindhoven verrichten. Uitgerekend in Eindhoven, de stad waarin hij CDA-raadslid en -fractievoorzitter was voordat hij de overstap naar Nuenen maakte. Op 30 maart komt Houben naar Genneper Parken om daar een stalen contour (of silhouet) van Vincent van Gogh te onthullen. Het ontwerp is van de Eindhovense kunstenaar en Van Gogh-kenner Peter Nagelkerke. De Henri van Abbestichting is verantwoordelijk voor het initiatief. De contour is de eerste link in de Eindhovense openbare ruimte met Vincent van Gogh. Van Gogh woonde enkele jaren in Nuenen, maar hij was ook heel vaak in Eindhoven. Daar schilderde hij (onder meer in Genneper Parken), hij volgde er muziekles, gaf tekenles, kocht er schilder- en tekenmaterialen en had er vrienden wonen. Het is een missie van Nagelkerke om Eindhoven 'Van Gogh-bewust' te maken. „Die onthulling vind ik leuk om te doen”, reageert Houben vanuit Nuenen. „Ik vind het zelfs super. Mijn eerste onthulling. En dan

Maarten Houben
foto Jurriaan Balke

juist in Eindhoven, en juist Van Gogh. Er waren trouwens ook veel Nuenenaren bij het initiatief betrokken hoor.” Na de onthulling zal Nagelkerke de stalen contour van Vincent van Gogh aanbieden aan de Eindhovense wethouder Joost Helms. Houben heeft voordat hij toezegde netjes toestemming gevraagd aan de Eindhovense burgemeester Rob van Gijzel. „Want het is tenslotte op zijn grondgebied.” Tegelijk met de onthulling wordt ook het boekje 'Van Gogh en Eindhoven' gepresenteerd. Het is gemaakt door Peter Nagelkerke en Groot Eindhoven-journalist Willem van der Sommen. De Eindhovense componist speelt bij de gelegenheid een stuk dat hij geïnspireerd heeft op het schilderij dat Van Gogh maakte van de Genneper Watermolen.

Eindhovens Dagblad zaterdag 31 maart 2012 •

30 | Regio

Er zit muziek in Van Goghs beeld

door Corrie de Leeuw
e-mail: c.deleeuw@ed.nl

EINDHOVEN – Aan de oever van de Dommel, tegenover de Genneper Watermolen is gisteren in Eindhoven een Vincent van Gogh-kunstwerk onthuld. Het werk van de Eindhovense kunstenaar Peter Nagelkerke toont een contour, of silhouet van de schilder, uitgevoerd in staal. Precies op de plek waar hij enkele malen de molen schilderde en tekende. Het is de eerste verwijzing in de openbare ruimte van de link die er is tussen Vincent van Gogh en Eindhoven. Want Van Gogh woonde dan wel twee jaar in Nuenen; in die periode kwam hij ook heel veel naar Eindhoven. Om er materiaal te kopen, vrienden te bezoeken, te schilderen en muziekles te krijgen. De onthulling werd verricht door het 'gelegenhedsduo' Maarten Houben (sinds kort burgemeester van Nuenen) en Joost Helms, wethouder in Eindhoven. De CDA'er en VVD'er trokken in de Eindhovense gemeenteraad jaren politiek maar ook vriendschappelijk met elkaar op. Houben wees er op dat Van Gogh zowel voor de Nuenense 'village marketing' als voor de Eindhovense 'city marketing' van groot belang kan zijn. „Alleen Nuenen is natuurlijk al een groot Van Gogh-openluchtmuseum”, zei hij.

Joost Helms wees er op dat politici, voetbalsupporters en lokale kranten weliswaar denken in gemeentegrenzen, maar bezoekers van de regio helemaal niet. „Als ik hier Chinese gasten ontvang, dan laat ik ze zien waar Van Gogh heeft gewoond en gewerkt en dan kan het ze echt niet schelen of dat dan in Eindhoven of Nuenen is. Trouwens, dat zal mij eigenlijk ook worst zijn. En daarom onthullen wij dit ook samen, in vriendschap verbonden. Daar kunnen anderen nog een voorbeeld aan nemen.” Geheel in de geest van Van Gogh, die – volgens Van Gogh-kenner Nagelkerke in zijn Eindhovense tijd experimenteerde met het 'mengen van zintuigen' – werd de bijeenkomst afgesloten. Van Gogh zou in Eindhoven van de muziekles zijn weggestuurd omdat hij tonen in kleur probeerde te beluisteren. „Dan vond hij een klank bijvoorbeeld te blauw”, aldus Nagelkerke. Maar de Eindhovense componist/muziekleraar Ad Maas ontdekte dat er klanken zitten in het staal van de Van Gogh-contour. En dat liet hij met vier trommelstukken en een hamer overtuigend horen. „Een wereldpremière”, verzuchtte de enthousiaste Nagelkerke. Het Van Gogh-kunstwerk kwam tot stand onder verantwoordelijkheid van de Eindhovense Henri van Abbestichting.

De Eindhovense componist Ad Maas haalt muziek uit het Van Gogh-kunst-

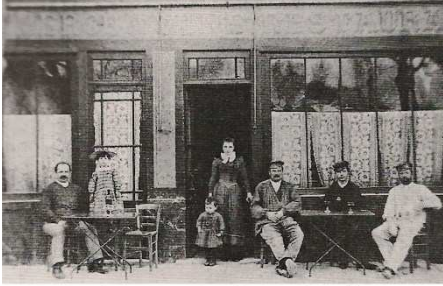

Peter Nagelkerke, 2012

HOE PROBEERDE VAN GOGH ZICHZELF TE DODEN

BULLIT 1 en 2

Vincent van Gogh verwondde zich op 27 juli 1890 door met een pistool in zijn borst te schieten, in het veld net buiten het dorpje Auvers sur Oise zoals het verhaal gaat.

- logement Ravoux in Auvers, Vincent woonde en stierf hier;
- links: kastelein Arthur Gustave Ravoux;
- deuropening: Adeline Ravoux (dochter van de kastelein);
3 x door Vincent geportretteerd;
- foto is rond 1890 gemaakt.

Ongeveer 6-8 uren later strompelde hij naar zijn logement bij Gustave Ravoux en kroop in zijn bed omdat hij blijkbaar door de avondlucht weer bij kennis was gekomen en het schot niet dodelijk was op dat moment.

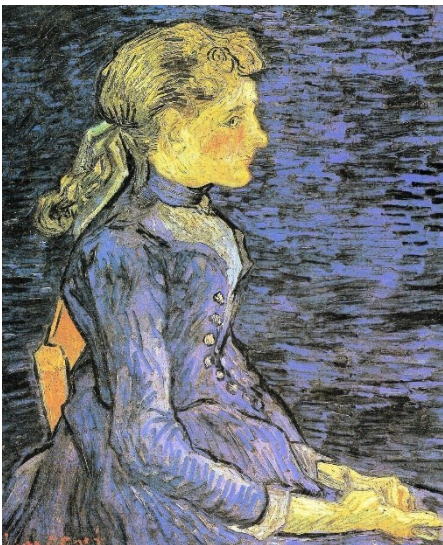
Op 28 juli zou hij toch daar sterven na 30 uren, 37 jaren oud, in het bijzijn van zijn broer Theo die was gewaarschuwd en hem vanuit Parijs meteen ging bezoeken.

30 juli zou hij begraven worden in de heuvels bij Auvers omdat

een zelfmoord niet toestond hem op een kerkhof te begraven.

Vincent was net ontslagen uit het krankzinnigengesticht van St. Remy op 20 mei 1890; dokter Peyron had hem genezen verklaard.

Na 3 dagen Parijs bij zijn broer Theo is hij per trein naar Auvers vertrokken en zou in de resterende maanden ongelooflijk productief zijn.

Adeline Ravoux, de 13 jarige dochter van Gustave Ravoux de logementhouder, geeft in een verslag indertijd weer dat ze Vincent na de lunch zag vertrekken met zijn ezel, canvas en schildersspullen.

Het verwonderde haar dat Vincent niet zoals gewoonlijk terugkeerde voor de avondmaaltijd, wat wel zijn gewoonte was.

Ze kende het gedrag van Vincent omdat ze een paar keer voor hem geposeerd had en beschreef hoe angstwekkend hij haar bekeek als hij schilderde.

Hij stak steeds zijn hoofd naar voren zoals vogels dat doen.

Ook zijn verminkte oor was afschrikwekkend voor haar en er werd verteld dat het net een gorilla-oor was of eruitzag zoals een boze kat.

Ook getuigen hadden gezien dat Vincent met dichtgeknoopte jas al strompelend terugkeerde in de schemering van de avond.

Hij is meteen naar zijn kamer gegaan en Gustave hoorde hem kreunen en ging een kijkje nemen.

Adeline wachtte onder aan de trap.

Vincent lag opgerold in zijn bed en bij navraag wat er gebeurd was heeft Vincent zijn hemd omhoog getrokken om een kleine kogelwond van het formaat van een flinke erwte te laten zien, die echter nauwelijks bloedde.

Hij vertelde dat hij zich verwond had met een revolver in het korenveld en vroeg om medische assistentie.

Eerder werd dokter Mazery gehaald die constateerde dat de kogel niet was uitgetreden en waarschijnlijk in de ruggengraat was vast komen te zitten.

De wond in zijn buik was vlak onder de ribbenkast en de kogel moet door het zachte weefsel zijn gegaan en onmogelijk te verwijderen.

De politie werd erbij gehaald en vroeg hem of hij zelfmoord had willen plegen, wat een strafbaar feit was.

Vincent antwoordde: "Ja ik denk het wel."

Het pistool is niet teruggevonden, ook door Vincent zelf niet, en zelfs de rest van de schildersspullen en zijn schildersezels waren verdwenen.

Het onderzoek heeft verder niets opgeleverd.

Ravoux wilde broer Theo waarschuwen in Parijs, echter Vincent wilde het adres niet geven.

In het logement woonde naast Vincent een 23-jarige andere Nederlandse kunstenaar, Anton Hirschig die op verzoek van Theo ook naar Auvers was gekomen om wat gezelschap te bieden.

Dit liep op een verkeerde beslissing uit want Anton vond Vincent een slechte droom of nachtmerrie en was zelfs bang van hem.

Hirschig verhaalde in 1934 dat hij Vincent had gezien in zijn kleine bed op zolder en dat hij verschrikkelijk veel pijn gehad moet hebben.

Deze Anton is Theo het bericht gaan brengen, waarop Theo meteen Vincent ging bezoeken.

Volgens Ravoux hoorde hij ze Nederlands praten.

Theo vond Vincent, zijn pijp rokend en rechtop in bed en zoals hij later aan zijn vrouw Jo Bongers laat weten dat het eerder niet zo erg leek als hij gedacht had.

Ondertussen was ook vriend en behandelend psychiater dr. Paul Gachet (tekening van dr. Gachet) van van Gogh) en weduwnaar op bezoek geweest, samen met zijn zoon, echter hij was geen medische dokter en wist niet wat te doen.

Uren later zou Vincent sterven in de armen van zijn broer Theo met de woorden "Ik wilde dat ik zo heen kon gaan."

Later zou blijken dat Vincent nog een onverstuurd brief van 23 juli naar Theo op zak had met o.a. de woorden uit het 2e gedeelte.

"Maar toch waarde broer, is het zoals ik je altijd heb gezegd en ik zeg het nogmaals in alle ernst die wellicht wordt ingegeven door de inspanningen van de geest die er voortdurend op gericht is de dingen zo goed mogelijk te doen.

Ik zeg je nogmaals dat ik altijd van mening zal zijn dat jij iets anders bent dan een eenvoudige handelaar in Corats, dat jij via mij deel hebt aan de productie zelf van sommige doeken die zelfs in ontreddering hun kalmte behouden.

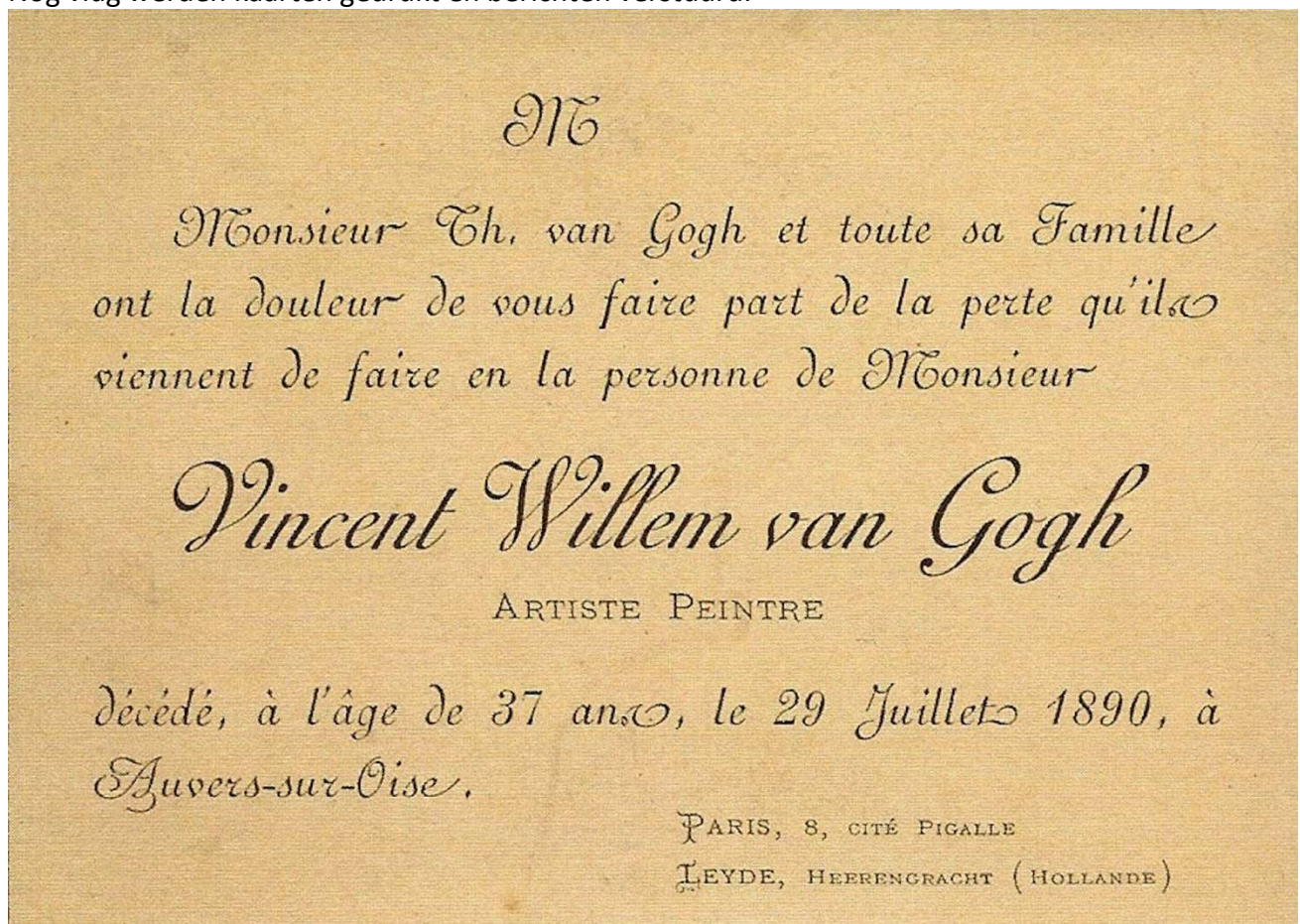
Want zo staat het met ons en dat is alles of tenminste het belangrijkste wat ik te zeggen heb op een moment van betrekkelijke crisis.

Op een moment dat de verhoudingen tussen handelaren in schilderijen van overleden en levende kunstenaars erg gespannen zijn.

Welnu, mijn werk, daarvoor riskeer ik mijn leven en het heeft me de helft van m'n verstand gekost -goed- maar jij bent niet een van die handelaren in mensen; voor zover ik weet en voor zover ik kan beoordelen, vind ik dat je echt met menselijkheid handelt, maar wat wil je....."

De begrafenis werd in allerijl door Theo geregeld omdat de pastoor een kerkelijke begrafenis weigerde voor een zelfmoordenaar.

Nog vlug werden kaarten gedrukt en berichten verstuurd.

Een kist, afgedekt met een laken, beladen met zijn geliefde zonnebloemen is op het biljart geplaatst en de muren werden vol gehangen met de schilderijen van Vincent.

In het schuurtje achter het logement was de opslagplaats van schilderijen waarvan sommigen nog nat waren en stonden te drogen.

Vele vrienden en ondertussen ook beroemde kunstenaars waren gekomen om de begrafenis bij te wonen en vriend Bernard deed verslag daarover.

Uiteindelijk is, op een kar, de stoet vertrokken naar de heuvels achter de Notre Dame D' Auvers en werd een graf gemaakt waarbij zijn laatste rustplaats uitkijkt over de golvende velden.

Theo was overmand door verdriet en ook dr. Paul Gachet, die volgens Vincent misschien wel zieker was dan hijzelf, kon bij de afscheidsrede die hij zou houden niet meer uit zijn woorden komen en liet de tranen over de wangen biggelen.

De dochter van Gachet, Marguerita, zou voor Vincent 1x poseren, spelend aan de piano en daarna nooit meer, want ze vond hem een engerd.

In het boek van de heren Steven Naifeh en Gregory White Smith wordt een bewijsvoering voor een ongeluk aangegeven, dat een jongeman, René Secretan, indertijd 16 jaar en een pestkop, e.e.a. zou hebben opgebiecht op zijn sterfbed, toen hij 82 was (wat weer doorverteld is aan derden later).

René zou van Ravoux een revolver geleend hebben, caliber 0.380, en zoals hij zei een pea-shooter was en dan volgen er meerdere lezingen: dat het een afstandsschot geweest zou zijn of dat Vincent hem wilde ontwapenen waarbij de revolver zou zijn afgegaan.

Vincent wilde niemand beschuldigen of misschien iemand beschermen?

Een ander verhaal komt van Madame Liberge, indertijd 20 jaar oud, die van haar vader had vernomen dat Vincent juist van een andere tegenovergestelde richting kwam vanuit het gehucht Champonval en chateau Gosselin.

Een andere inwoner, Madame Blaize, zou dat bevestigd hebben.

Anderen beweerden dat Vincent het pistool had geleend van Ravoux om op kraaien te schieten.

We kennen Vincent alleen als zeer diervriendelijk en liefde voor de natuur, die een vlieg nog geen kwaad kon doen.

In elk geval bleef hij bij zijn verhaal dat hij het zelf gedaan had.

Wat zich heeft afgespeeld tijdens de gesprekken met broer Theo in het Nederlands weten we natuurlijk niet, maar er zijn geen verhalen door Theo naar buiten gebracht over ongelukken.

Theo zou in een zware depressie vallen na enige tijd en bijna een kopie worden van zijn broer.

Hij leed ook aan geslachtsziekte maar de hevige emotie kan het proces versneld hebben.

Uiteindelijk is hij naar Utrecht vervoerd en 6 maanden na zijn broer overleden in Utrecht.

Na vele jaren heeft de weduwe Jo van Gogh-Bongers hem in 1914 laten herbegraven naast zijn broer in de heuvels van Auvers waar ze nu zij aan zij rusten.

Jo zou hertrouwen en voor de 2e keer weduwe worden.

Na onze expeditie met archeologen en hun detectoren in 2008 bleef ik met een gedachte zitten!

Als de kogel niet was verwijderd zou die dus daar nog moeten zitten.

Een eerste gedachte was om ongeveer op de juiste plaats een gaatje te boren in het graf en een sonde te laten zakken om de kogel te detecteren en een signaal op te vangen.

Dat zou natuurlijk grafschennis zijn.

De tweede gedachte was om het dan met een metaaldetector te proberen, deze zijn momenteel echter niet krachtig genoeg.

Onze stadsarcheoloog heeft echter een kennis, die met een grondradar wagentje op grote diepte ook bommen kan detecteren.

Na wat Googelen is er nogal een aanbod en verschillende expertise om zo iets toch mogelijk te maken. Met behulp van GSM kan het signaal doorgegeven worden via de satelliet en de locatie zichtbaar gemaakt worden op een beeldscherm.

Bijzonder interessant zou zijn als er inderdaad een bullet 0.380 zichtbaar wordt.

We weten alleen niet of de kogel van lood of ander materiaal was en hoe zich dat ontwikkelde na meer dan 100 jaren in de grond.

Mocht het een zwaardere kogel zijn dan klopt het verhaal niet van Rene Secretan.

Als je niks vindt en de kogel al vergaan ... is er nog steeds niks bewezen.

Mocht er een ander conspiratie-theorie ontstaan zoals eventueel dat Vincent een meisje moles-terde dat zich verweerd had met een priem is dat ook een mogelijkheid.

Het boek verhaalt dat van Gogh pornoafbeeldingen met zich meedroeg en zelfs dat hij masturberend in het bos betrapt was.

Of dat Anton Hirsch zich net als Paul Gauguin indertijd in Arles bedreigd voelde toen Vincent deze achtervolgde met een mes.

Hij moet dat verhaal wel gekend hebben en dat de geschiedenis zich mogelijk zou kunnen herhalen en daarom de revolver van Ravoux uit voorzorg bij zich had gedragen.

PS

Deze twee bedachte spinsel mijnerzijds heb ik nooit eerder gehoord.

Natuurlijk zijn er allemaal verhalen uit de overlevering en dat over een periode van twee maanden in een klein dorpje waarbij ieder zijn eigen versie aan de belangstellenden vertelden of het verhaal naar zich toetrokken of versterkten.

De verfilming "Lust for Life" met Kirk Douglas schijnt dat nog eens bevorderd te hebben.

In elk geval is de bullet proof nog niet bulletproof.

Naschrift

Uit de brieven van Van Gogh weten we dat hij wegens de slechte toestand van zijn gebit in Antwerpen 10 tanden zou laten "knippen" en dat hij een mond vol valse tanden had. Deze zullen wel van ceramiek zijn geweest en niet te lokaliseren door detectoren.

Over Paul Gauguin weten we dat er echte tanden van hem (en opiumflesjes) zijn teruggevonden, na zijn dood in 1903, in een oude waterput van zijn huis op Atuna, Margues-eilanden, waar hij na zijn verblijf op Tahiti naartoe is verhuisd.

Zelf heb ik van een kennis, die bevriend was met de burgemeester van Auvers, na een goede daad paar flintertjes heeft gegeven van het behang uit Vincent's sterfkamer van de zolder van de Ravoux herberg.

De eigenaar van Ravoux Inn is nu in handen van de Belg Dominique-Charles Janssens (1948) die het erfgoed heeft gekocht, nadat hij voor de deur een ongeluk had gehad en dat als een voorteken zag.

Met behulp van velen heeft hij de herberg in oude staat gebracht en opengesteld voor het publiek en het ondertussen zorgvuldig koestert.

Frank Stroeken van Holland Art Gallery zou graag met me naar Auvers gaan omdat zijn vriend Corneille daar begraven zou liggen en hij het graf wil bezoeken.

Peter Nagelkerke, november 2011 Eindhoven.

BULLIT 3

Volgens de toenmalige ooggetuige Alina Ravoux hebben ze Vincent van Gogh tegen het avonddonker, op 27 juli 1890, kromgebogen zien terugkeren, met een extra opgetrokken schouder, naar de herberg van haar vader Gustave Ravoux in Auvers sur Oise, Place de la Marie, nadat hij 's middags niet was verschenen voor de maaltijd.

Gustave ging kijken hoe het met Vincent was op het kleine Spartaanse zolderkamertje no. 5 van 7 vierkante meter dat hij daar huurde voor 3,5 franc en met slechts een dakraampje.

Ravoux verhuurde vooral aan internationale kunstenaars uit die tijd.

Vincent had strompelend de trap beklommen en Gustave vond hem kreunend met opgetrokken knieën in het ijzeren ledikant.

Hij vertelde dat hij zich had verwond, trok zijn hemd op en een klein gaatje was zichtbaar in zijn borst net onder de ribbenkast.

Er was weinig bloed te zien.

Dokter Mazery, de dorpsdokter met een praktijk in Parijs, die vaak in Auvers verbleef, is erbij gehaald en stelde een eerste diagnose.

Later ook Dr. Paul-Ferdinand Gachet die van Gogh sinds 2-3 maanden "behandelde" voor de psychische aanvallen en welk contact door bemiddeling van broer Theo tot stand gekomen was om een oogje in het zeil te houden.

Vaker had Vincent in die korte tijd, als huisvriend, de dokter bezocht. Vooral op zondagen omdat Gachet zelf maar 3 dagen per week in Auvers was wegens zijn praktijk in Parijs.

Hij stond bekend voor het behandelen van geestesziekten.

Gachet schilderde onder pseudoniem Paul van Ryssel en was daarnaast een kunstliefhebber en had regelmatig de later beroemde impressionisten uit die tijd over de vloer, wiens werken hij verzamelde en daarmee een waardevolle collectie opbouwde.

Dr. Paul Gachet had niet de expertise voor dit soort verwondingen en al helemaal niet het benodigde instrumentarium, maar samen met Dr. Mazery kwamen ze tot de conclusie dat Vincent niet vervoerd kon worden!

Vincent had om zijn pijp gevraagd en deze is door Paul Gachet uit zijn kiel gehaald en voor hem gestopt.

Vincent had blijkbaar wel de gehele afstand vanuit het veld naar de herberg teruggelopen, echter zonder zijn spullen zoals ezel, doek, stoeltje en schilders kistje.

Betreffende de plaats des onheils bestaan verschillende versies.

De schilders attributen zouden nooit teruggevonden zijn en ook de revolver was verdwenen.

Ik heb vernomen dat er nog regelmatig roestige revolvers gevonden worden door mensen die claimen dat het de revolver van Vincent moet zijn geweest.

De kogel zou niet verwijderd kunnen worden en was waarschijnlijk in de buurt van de ruggengraat of via de maag vast komen te zitten en in elk geval niet uitgetreden.

De kogel zou onder een ongebruikelijke hoek zijn afgevuurd en in elk geval niet rechtdoor gegaan zijn.

Een conclusie was dat een rib de kogel zou hebben afgebogen.

Het wapen zou van een klein kaliber zijn, alhoewel in het Amerikaanse boek "van Gogh The Life" wordt gesproken over een kogel van 0.380 wat ongeveer 9 mm is.

Rond de wond zou een rond rood ringetje zichtbaar zijn geweest met daar omheen een paarse verkleuring.

Ook zegt hetzelfde boek dat de kogel was afgevuurd van een afstand.

Was er expertise om dat te bevestigen?

's Nachts hoorde de Nederlandse kunstenaar Anton Hirschig, die op het kamertje ernaast woonde, het kreunen van Vincent.

Hirschig vertelde:

"Hij lag op zijn zolderkamer onder een zinken dak. Het was verschrikkelijk warm. 's Nachts schreeuwde hij, schreeuwde hij hard: Er is dus niemand die mijn buik wil openen. Midden in de nacht, ik geloof dat er niemand bij hem was, en 't was zoo warm. Zijn bed stond tegen het beschot van de andere zolderkamer waar ik sliep. Ik heb geloof ik nooit een andere dokter gezien als zijn vriend de gewezen (?) militaire dokter. Het is je eigen schuld waarom heb je jezelf gedood? Hij had geen instrumenten die dokter. Hij heeft daar gelegen tot dat hij dood was."

Hirschig beschrijft de begrafenis zelf niet, hoewel hij wel aanwezig was en geholpen heeft bij het regelen, het verzamelen van bloemen voor de kist en naar het nabijgelegen Mery is gelopen om de lijkwagen te huren.

Hirschig beschreef ook een en ander aan Plasschaert en daarbij worden de volgende opmerkingen van Hirschig geciteerd:

"Ik zie hem nog met zijn afgesneden oor en zijn verwilderde oogen, waar iets krankzinnigs in zat en die ik niet dorst aan te kijken, zitten op de bank voor 't raam van 't cafetje. Alles was verschrikkelijk aan die man. Ik geloof dat hij veel geleden heeft hier op aarde. Ik heb hem nooit zien lachen."

Broer Theo werd de volgende dag gewaarschuwd in Parijs om snel te komen.

Hij trof Vincent rechtop zittend aan in bed en dacht in eerste instantie dat een en ander zou meevalen, zoals hij schreef aan zijn echtgenote, Jo van Gogh-Bongers.

De politie van Auvers kwam ook op bezoek omdat zelfmoord een misdrijf is.

Ze maakten rapport op na de bekentenis dat Vincent zichzelf had verwond.

De gedachte dat hij op kraaien schoot lijkt niet waarschijnlijk en toch dan slechts hoogstens om te verjagen.

Vincent had groot respect voor de natuur.

Zijn vogelnesten verzamelde hij indertijd pas als de vogels waren uitgevlogen.

Zelfs een vlieg liet hij ontsnappen van zijn vingers en hij schilderde etende ratten in zijn atelier en waarschijnlijk ook de opgezette kalong (of vliegende hond).
Dus dieren doden zat al van kinds af aan niet in zijn natuur, integendeel!

Trouwens waren de velden waar Vincent het koren schilderde zover als het oog reikte en een paar kraaien zullen hem best gezelschap hebben mogen houden en zal hem beslist niet gedeerd hebben.

Vincent vertelde de opgetrommelde gendarme dat hij het zichzelf had aangedaan en vond recht te hebben om met zijn lichaam te doen wat hij zelf wilde.

Vincent heeft zelf nog wel gevraagd om de kogel te laten verwijderen en dacht dat deze in zijn maag zou zitten.

Theo zou de gehele nacht bij Vincent blijven terwijl die pijp rokend in zijn bed lag. Ze spraken Nederlands met elkaar.

PS

Bij een eventuele longperforatie zou roken niet mogelijk zijn, zoals bij een klaplong?

Uiteindelijk is Vincent na ongeveer 30 uren gestorven in de armen van broer Theo en moet nog lang bij bewustzijn zijn gebleven.

Vincent verzoende zich uiteindelijk met zijn lot en stierf op 29 juli en vond dat hij "zo rustig heengaan kon".

Zijn laatste brief aan Theo was niet verstuurd en zat nog in zijn zak.

Als we simuleren hoe Vincent zichzelf heeft kunnen verwonden zijn er een aantal mogelijkheden.

Zelfmoorden door pistool of revolver gebeuren in 98% van de gevallen met door het hoofd te schieten en zelden in de borst.

Om de plaats van het hart in de borst nauwkeurig te lokaliseren is zeer riskant, alhoewel van Gogh anatomisch daarin goed onderlegd was door zijn tekenstudies van het menselijk lichaam en kennis van een skelet.

Een aantal werken zijn daarvan bekend.

Volgens mijn bescheiden theorie zijn er minstens een aantal ergonomische mogelijkheden als je jezelf in de borst wil schieten.

Armen zijn lang en maken een vreemde en moeilijke hoek als je een pistool naar het hart richt en met de wijsvinger de trekker zou overhalen mede afhankelijk van de lengte van de loop van een pistool.

Voorals als je dit bekijkt vanuit een ergonomisch perspectief.

Of hij misschien zittend op zijn stoeltje, staande, dan wel liggend en kijkend naar het laatste schilderij op zijn ezel of starend naar de hemel en heelal waar hij zo filosofisch over heeft gesproken en geschreven met zijn broer en vrienden.

We denken dan aan de sterren-hemels die hij schilderde en de gedachte dat de sterren middelen waren van hemels vervoer. Daarbij ziektes meenemend zoals men op aarde de bus neemt naar Tarrascon.

Het blijven toch mogelijkheden om te onderzoeken?

Door het meenemen van een pistool kunnen we ook gevoeglijk aannemen dat de zelfverwonding geen opwelling was maar een weldoordachte daad.

Me inlevend zal hij vast wel enige de tijd genomen hebben om afscheid van zichzelf en het leven te nemen alvorens de trekker over te halen.

Heeft hij ook nog een laatste pijpje gerookt en in zijn zak gestopt. Op zijn sterfbed heeft hij rustig en veel gerookt.

De liggende optie lijkt me zeer waarschijnlijk.

1. *Van Gogh was rechts en het is aannemelijk dat hij zijn rechterhand heeft gebruikt, de elle boog steekt dan heel ver naar buiten en het polsgewricht maakt een bijna pijnlijke hoek, vooral als je staat. En waarom zou hij erbij blijven staan?*
2. *Linkshandig schieten is nog moeilijker naar de locatie van het hart en de plaatsbepaling nog riskanter. Tijdens het afvuren schiet de loop omhoog, maar als je de trekker overhaalt is er een neerwaartse beweging.*
3. *Mijn gedachte is dat hij dus liggend en het pistool achterstevoren heeft kunnen houden en met de DUIM in plaats van met wijsvinger de trekker heeft overgehaald.*
4. *Dezelfde manier maar dan tweehandig en met links ondersteunend is ook zeker een optie om niet te vergeten omdat het stabiliteit geeft bij het overhalen?*
5. *Een ballistisch en forensisch expert moet daar vast een professionele mening over hebben.*
6. *Het lijkt me sowieso een machtig interessant project om daar een studie naar te verrichten.*
7. *Voor zover bij mij bekend heeft tot nu toe niemand een studie gedaan met deze gedachte-kronkel over een liggende positie en mogelijkheid van de duim.*
8. *Belangrijk lijkt me om af te vragen waarom de verwonding mislukt is omdat er eigenlijk slechts zacht weefsel geraakt moet zijn en geen vitale delen. Of nauwelijks beschadigd waren en "slechts" een interne bloeding?*
9. *Naar men zegt is Vincent door de avondlucht weer bij bewustzijn gekomen nadat hij dan minstens voor de lunch op zichzelf geschoten zou hebben. Dus ook nog eens minstens 8 uren in de volle zon gelegen zou moeten hebben lijkt onwaarschijnlijk.*
10. *Vreemd is ook dat niemand hem al die uren heeft gevonden terwijl het toch vlak bij het dorp was. Tenzij hij zich verstopt had of rustpauzes heeft genomen (in een schaduw van een boom of hooimijt).*
11. *Volgens de beschrijvingen was hij een kort maar stevig/sterk manneke mede door de materialen die hij meedroeg op zijn lange tochten.*
12. *Het pistool of revolver zou volgens de overlevering geleend zijn van Gustave Ravoux en moet een oud roestig model zijn geweest, wat ook vaker weigerde of ketste.*
13. *Heeft Gustave de revolver laten verdwijnen om geen problemen te krijgen met de politie?*
14. *Dr. Gachet zou nog een allerlaatste tekening maken van Vincent op zijn sterfbed.*
15. *Vincent zou op 30 juli 1890 begraven worden, na een balsembehandeling wegens het warme weer, met vloeibare carbol. Door Theo geregeld en met kogel en al. Ik ben benieuwd of dat 0.380 zal zijn.*
16. *De kist, gemaakt door Vincent Levert, was volgens Anton Hirschig van slechte kwaliteit en lichaamsvloeistof lekte (zie ook van Gogh Bullit-proof op deze site*

PS

Onze lokale politieman, Frans van der Aa, die ook wel met onderzoek van zelfmoorden met pistool te maken heeft gehad, brengt me in contact met een ballistisch/forensisch expert.

Ondertussen heb ik ergonomische informatie over de beenderen en gewrichten en ook van de ribbenkast.

Medisch zullen we ook wel iemand moeten inschakelen om meer over dit mysterie te gaan uitzoeken

Opsomming van gedachtes:

1. *Vincent kwam niet thuis naar de herberg voor zijn lunch. Heeft hij al voor die tijd geschoten?*
2. *Het was die dag een warme julidag en volgens Anton Hirschig, die het kamertje had naast Vincent (onder het dak) was het zeer warm.*
3. *Kan Vincent na het schot bij kennis gebleven zijn?*
4. *Is hij ter plekke gebleven in de volle zon en kan een gewonde dat bijvoorbeeld 8 uur volhouden?*
5. *Is hij in etappes naar de herberg terug kunnen gaan en eerst schaduw hebben opgezocht?*
6. *Waarschijnlijk had hij een flacon met drank zoals gewoonlijk in verband met uitdroging?*
7. *Maakt de alcohol de pijn verdraaglijker?*
8. *Als er geen vitale delen geraakt zijn kan men dan overleven?*
9. *Kan je praten en pijproken met een beschadigde long?*
10. *Kan je lopen met een kogel in de buurt van de ruggengraat?*
11. *Waarom heeft Vincent kunnen denken dat het in de buurt van zijn maag was? Blijkbaar was een borrelend geluid in zijn borst hoorbaar als dat van een interne bloeding.*
12. *Heeft hij uitdrogingsverschijnselen kunnen hebben?*
13. *Dr. Mazery kon geen uittredende kogel vinden en moet de rug(?) van Van Gogh hebben onderzocht (er heeft geen autopsie plaatsgevonden of forensisch anatomisch/pathologisch onderzoek).*
14. *Theo van Gogh dacht in eerste instantie dat een en ander meeviel. Maar heeft hij uiteindelijk een schuldgevoel gekregen omdat hij zijn broer Vincent niet naar een ziekenhuis heeft laten vervoeren (In Parijs waren knappe doctoren)? Hoe denkt een medicus hierover (rapportage in bewerking)?*
15. *Wat de oorzaak was weten we nu wel (schotwond) maar wat was de feitelijke reden van overlijden?*

Oftewel

HAD VINCENT DIT EIGENLIJK KUNNEN OVERLEVEN????

VRAGEN

1. *Hoe veroorzaakte Vincent de schotwond en in welke positie (liggend)? Ballistische rapportage in bewerking.*
2. *Zou hij met juiste medische hulp nog te redden zijn geweest en hebben kunnen doorleven?*
3. *Was de daad wegens zijn hevige depressies en zenuwaanvallen?*

PS 1

In de familie van moeder Anna Carbentus kwam blijkbaar epilepsie voor.

Of toch de opgelopen syfilis waarvoor hij al in 's-Gravenhage behandeld was?

Of vooral een psychische ziekte en begreep Theo maar al te goed hoe erg zijn broer daaronder leed en eigenlijk zelf-euthanasie pleegde.

Volgens mijn eigen ongenueanceerde interpretaties belangrijk genoeg om verder onderzoek naar te doen als "coldcase".

PS 2

Een opgraving zou antwoorden kunnen geven, echter laat het mysterie maar voortleven zonder grafschennis.

Peter Nagelkerke, december 2012.

BULLIT 4

AANWEZIG 27-09-2013

Brigadier van politie Eindhoven (F). Deskundige ballistiek van Nederlands Forensisch Instituut (NFI). Ondersteuningsteam vakgebied wapens en munitie (J). De heren wensen anoniem te blijven i.v.m. vertrouwelijkheid.

En ook: Frans Kirchner (FK) en Peter Nagelkerke (PN).

DOEL

Het beschrijven van de verschillende scenario's rond de dood van Vincent van Gogh op 29 juli 1890 na zijn zelfverwonding op 27 juli.

OBSERVATIE

In de literatuur rond de beroemde kunstenaar is vaak beschreven dat hij zelfmoord pleegde, alhoewel daar verschillende versies over ontwikkeld en gepubliceerd zijn, tot aan een moordtheorie. Er zijn een aantal getuigenverklaringen, echter allemaal nadat Vincent terugkeerde naar zijn logement herberg Ravoux en beschreven in Bullit 1 en 2 en Bullit 3 hierboven.

TOELICHTING VERONDERSTELLINGEN EN HYPOTHESE

Op welke wijze heeft van Gogh getracht zich van het leven te beroven en wat zou een aannemelijke manier zijn geweest? Had Vincent de poging kunnen overleven?

DE FEITELIJKHEDEN

Van Gogh liep op eigen kracht, enigszins met scheve schouder, terug naar de herberg Ravoux in Auvers sur Oise. 's Avonds en te laat voor zijn diner terwijl hij 's ochtends vertrokken was met zijn schilderspullen. Het was een hele hete dag geweest en hij beklom de trap naar zijn benauwde kamertje onder een zinken dak.

Waar is Vincent al die tijd geweest in de felle zon of had hij een schaduwrijke plaats gezocht? Het tijdstip is onbekend.

Gustave Ravoux is gaan kijken en Vincent lag met opgetrokken benen in zijn bed. Hij liet een wond zien onder zijn hemd en dat was een kleine kring, enigszins paars gekleurd met stippeltjes eromheen. Van Gogh beaamde dat hij zich van het leven had willen beroven.

Dokter Mazery is erbij gehaald en later ook Dokter Gachet (deze was echter geen medische arts).

De constatering was dat er geen uitreding van de kogel is geweest en dat die vermoedelijk in de ruggengraat is blijven steken.

De dokter zou de kogel niet kunnen verwijderen.

De politie is geweest en maakte rapport op waarbij Vincent heeft gezegd het zelf gedaan te hebben.

In Frankrijk is een poging tot zelfdoding strafbaar.

Broer Theo in Parijs is gewaarschuwd en is naar Auvers is gekomen.

Hij trof Vincent pijp rokend in bed aan welke door dr. Gachet uit Vincent's zak was gehaald.

Feitelikheden zijn verhaald door Gustave Ravoux en zijn dochter Aline en observaties van de Nederlandse kunstenaar Anton Hirschig die in een kamertje naast van Gogh woonde en hem de gehele nacht had horen kermen.

Broer Theo dacht in eerste instantie dat e.e.a. zou meevallen. Het duurde echter 30 uren voordat van Gogh is gestorven.

Grote vraag blijft waarom Theo zijn broer niet liet vervoeren naar het dichtbijgelegen Parijs met voortreffelijke artsen.

Vincent moet dus inwendig zijn doodgebloed?

PN

Van Gogh heeft ook nog gezegd: "Help! Wil er dan niemand mijn buik open maken?" Dus duidelijk dat van Gogh zijn hart gemist heeft wat toch wel het doel moet zijn geweest.

J

Experts willen zich niet wagen aan bewijzen als er die niet zijn (geen getuigen van de toedracht, geen wapen of kogel) en dus allemaal achteraf. Via de overlevering nog de vraag: wat is waar of niet waar?

PN

Toelichting Peter vanuit de ergonomie met zijn veronderstelling dat Vincent zijn revolver achterstevoren heeft gehouden en met de duim de trekker heeft overgehaald. Volgens de experts schieten zelfmoordenaars zich in 99% van de gevallen door het hoofd (de meest doeltreffende methode).

J

Er zijn boswachters die zelfmoord plegen door het geweer ondersteboven te houden en met de duim de trekker overhalen. Soms wordt de loop afgezaagd. Het plan om met robot metaaldetectors de kogel op te zoeken heeft weinig zin omdat radarsignalen van alles kunnen betekenen. Opgraven zou de enige methode zijn om de vervorming van de kogel te bestuderen.

J

De baan van een afgevuurde kogel kan in het lichaam op allerlei manieren afdwalen als er obstakels zoals ribben zijn. De waarschijnlijkheid is dat er geen echte vitale delen zijn geraakt, maar dat er wel een bloeding kan plaatsvinden.

PN

Er was sprake van een borrelend geluid.

J

Mede doordat Vincent 's nachts zijn pijp bleef roken zullen de longen niet of nauwelijks beschadigd zijn geweest. De milt zou kunnen. Omdat er geen uitwendige bloeding te zien was moet het inwendig geweest zijn.

Bij een schotwond, en zeker van dichtbij, trekt de huid na de intrede van de kogel weer snel terug en sluit de wond min of meer weer af.

Een vetbultje vormt zich en stopt de uitwendige bloeding.

De gedachte dat hij met de duim de trekker overhaalde is zeer waarschijnlijk en als je het tegen je aandrukt, klapt bij het overhalen de revolver naar achteren en moet dan uit zijn hand slaan.

Met de duim schieten is instabiel.

Dat zou ook de reden kunnen wezen dat van Gogh het geen 2e keer probeerde of zich ondertussen heeft bedacht door de mislukte actie.

Er komt ook gasdruk vrij en die gasbel is groter dan het formaat van de kogel.

Door de kruitresten en hete gassen vormt zich een paars gestippeld patroon als cirkel rond de wond, maar alleen op de blote huid en niet als er kleding overheen zit en van dichtbij.

In dat geval zou Vincent de revolver onder zijn hemd gestoken moeten hebben.

Een wond onder de ribbenkast is een breed begrip.

PN

Niemand praat over een beschadigd hemd en Vincent liet zijn wond zien aan Ravoux door zijn hemd op te tillen.

J

Was er een doodswens?

PN

Vincent had nog wel een laatste brief aan Theo in zijn zak zitten waarin hij zijn broer prijst voor zijn goedheid maar niet direct als afscheidsbrief te noemen.

J

Waren er eerdere doodwensen?

PN

Vincent leefde roekeloos met zijn gezondheid. Hij placht Brandy en Absint te drinken en in St. Remy wilde hij zijn verf eten en terpentine drinken. Hij gebruikte veel Chromium geel wat later ook giftig is gebleken.

Natuurlijk waren er zijn ziektebeelden syfilis en epilepsie.

Broer Theo zou na 8 maanden sterven aan syfilis, jongere broer Cor zou zich later van het leven beroven in Zuid-Afrika en een zus van Vincent, Wil, is krankzinnig geworden en heeft 42 jaar in een inrichting geleefd met kunstmatige voeding.

J

Schieten op zich is geen doodsoorzaak. Aannemelijk is nog steeds dat de kogel een Flobert en dus lichte munitie is geweest. Deze kan in het weefsel en ruggengraat blijven zitten zonder echte helse pijnen.

J

Toonde voorbeelden van gebruikte kogels die er enigszins platgeslagen uitzien als kleine champignons. Zonder een kogel allemaal weinig van te zeggen en geen aanknopingspunt. Rond 1860-1870 zitten we op de grens van wapenontwikkeling, ook in Frankrijk, en sindsdien is er niet echt veel meer veranderd aan de hulzen en kogels.

J

Demonstreerde verschillende wapens en o.a. met de duim is de trekker goed over te halen. Flobert kogel met lood en mantel en mogelijk .22 is munitie voor revolver en niet voor geweer. Gezien tijdsgeest moet het lood zijn geweest.

J

Conclusie: Mij lijkt ook aannemelijk dat hij vanuit een zittende positie, bijvoorbeeld zijn kruk, heeft geschoten. Recht van voren en het wapen achterstevoren.

PN

Natuurlijk wist van Gogh alles van de anatomie van het menselijk lichaam.

FK

Bevindingen van de experts beschreven.

KLAAS VERLAAN

DEEL 1

Op 06-04-2019 werd door Nico Verlaan, kleinzoon van Klaas Verlaan, de jonge lithograaf in 1884/1885 bij Steendrukkerij Gestel in Eindhoven, voor de eerste keer e-mail contact opgenomen. Na een stukje voorgeschiedenis, o.a. dat in 1991 ontdekt werd dat "mijn opa de naamloze jonge lithograaf was bij Gestel" en verdere gedane en nagelaten acties is later door Nico een aanvulling gemaakt en wat hij daarover zegt is in de selectie van e-mailverkeer tussen Nico en Peter Nagelkerke hieronder te lezen.

06-04-2019-gedeelten uit het e-mail bericht.

"In de aanvulling ontdekte ik een hilarische historische situatie en daar wil ik u opmerkzaam op maken. Ten huize van de rijke familie Gestel waren regelmatig muziekavondjes met o.a. ook de familie Mignot, de superrijken van Eindhoven destijds. De familie Gestel vormde destijds een kwintet met vader (bas) zoons Dirk (viool) en Dimmen (viool-klarinet-fluit) en dochter Anna (piano) en medewerker Klaas Verlaan (tenor en organisatie).

De krabbels van Vincent laten zien, dat dit kwintet in vol ornaat (jackets en avondjurk) optrad en Klaas een cape en een hoge hoed (kachelpijp) hadden uitgeleend. En uit Klaas zijn levensverhaaltjes weten we dat het repertoire van dit kwintet een tiental Amsterdamse smartlappen (meezingers) was, waarmee succes werd geogst in Eindhoven (dit is toch hilarisch)!

Ook grappig is, dat de straatarme Vincent van Gogh hier ten minste één keer aanwezig is geweest vanwege zijn vriendschap met Dimmen en dat dit kort voor zijn start met het boerenschilderij moet hebben plaatsgevonden. Vincent heeft dit in geen van zijn brieven vermeld, dat feit is ook al bijzonder!

En hierdoor zijn de zes krabbels destijds door de Van Gogh-kenners niet als uit Eindhoven herkend, en toen maar ingedeeld bij zijn Parijse periode.

Men is niet erg vlot om dit te herstellen.

Mijn idee is, dat het leuk zou zijn, als in Eindhoven dit historisch kwintet nieuw leven zou worden ingeblazen en voor allerlei evenementen zou kunnen worden gehoord (opening winkelcentra en andere evenementen).

Uw stichting zou een ideale initiatiefnemer kunnen zijn te samen met een muziekschool of zzp-musici. Dit zou uw doel "Eindhoven Van Goghstad" een boost kunnen geven!

Daarom leg ik mijn idee bij uw stichting neer in de hoop, dat u hiermee iets gaat doen.

Met vriendelijke groet, Nico Verlaan."

08-04-2019-gedeelten uit het e-mail bericht.

"Hai Peter,

Ja, hierbij de foto van de Aardappeleters van Klaas Verlaan.

Hierbij ook kopie van de Klaas Verlaan Levensverhaaltjes handgeschreven (getypte versie: Klaas Verlaan Levensverhaaltjes getypt) geschreven in 1942 op kladblok, plots gestopt toen zijn vrouw Jantien op kerstavond 1942 overleed. Hierbij een kopie van het origineel met het handschrift van Klaas voor het archief van uw stichting.

Als de dochter van Dirk al elders op internet verklaart, dat Vincent op de muziekavondjes aanwezig was geweest en niet meedeed aan de algemene vrolijkheid, maar ging teekenen, dan kan het toch niet anders zijn, dat de zes "krabbels" van Vincent van enkele musici in Eindhoven

zijn gemaakt op zo'n muziekavondje van de familie Gestel en dat Vincent geen onbekende bezoekers zal hebben getekend (dat zou onbehoorlijk zijn!), maar de leden van de familie Gestel, omdat hij die kende en hij bij hun klant was en van hen ook zeker toestemming zal hebben gehad.

De zes krabbels bij zijn Parijse periode in te delen heeft geen enkel redelijk aanknopingspunt en ik vind, dat dit gecorrigeerd moet worden.

De fans hebben recht op de waarheid.

Met vriendelijk groet, Nico Verlaan"

09-04-2019-gedeelten uit het e-mail bericht.

"Hai Peter,

Natuurlijk mag je het op jullie site zetten!

De zes karikaturen (afbeelding 1 en afbeelding 2) van de musici vind je in HET COMPLETE WERK van Jan Hulsker.

Het zijn de enige karikaturen die Vincent getekend heeft in zijn hele oeuvre omdat er in de overvolle patriciërs-kamer tijdens het muziekgebeuren geen ruimte was om zorgvuldig te kunnen tekenen.

Vincent deed maar wat om zich van het vrolijke gezelschap te kunnen afzonderen, dat veronderstel ik.

Ik ben heel benieuwd wat er van het historisch Vincent van Gogh kwintet (gelijkend naar de zes "krabbels" van Vincent) van de familie Gestel en Verlaan in Eindhoven ontstaat. Het plankje van Klaas met zingende aardappeleters zou een leuk logo zijn voor een folder met teksten van de meezingers voor het luisterend publiek, om goed en luid te kunnen meezingen. Er is een zeer grote keus aan smartlappen op internet om de vier genoemden van Klaas aan te vullen (de vierde is eventueel Home Zweet Home), die Jantien op de piano speelde en zong tijdens het opschrijven van zijn verhaaltje(s). Heel veel succes allemaal, ik heb eerlijk gezegd grote verwachtingen dat het super wordt.

Met vriendelijke groet, Nico Verlaan."

KLAAS VERLAAN (23-09-1863)

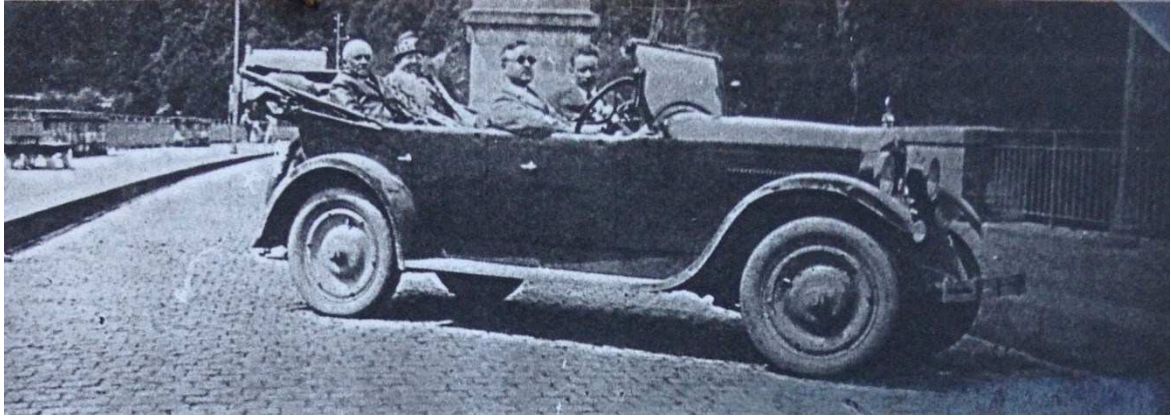
Was de assistent lithograaf van Dimmen Gestel en heeft Vincent van Gogh geholpen om de lithosteen te fatsoeneren die van Gogh van de Aardappeleters had gemaakt.

Litho gespiegeld afgedrukt bij firma Gestel, 30 stuks.

Aardappeleters direct op litho steen getekend door Vincent van Gogh
Correcties en samenwerking met KLaas Verlaan.

NICO VERLAAN

"Jo van Monsjou achter het Stuur (echtgenoot van dochter Greet), mijn vader ernaast (Nicolaas Jan Verlaan) en opa Klaas met echtgenoot Jantien op de achterbank. Ik heb geen idee waar en wanneer deze foto gemaakt is, de foto zat er al op toen ik het plankje van tante Greet kreeg, circa mei 1982."

DEEL 2

In mei 2020 gaat het verhaal verder met wat e-mailverkeer tussen Nico Verlaan en Peter Nagelkerke; uiteindelijk sluitend met onderstand gedeelte uit een e-mail:

*"Hallo Peter,
Hierbij de tekst van mijn levensverhaal.
Ik vraag hierbij speciale aandacht voor de tekst over de grappige krabbels van Vincent van Gogh en mijn standpunt daarover.
Ook daarbij nog een aantal schildersstukjes van Klaas Verlaan en gesigneerd door Klaas."*

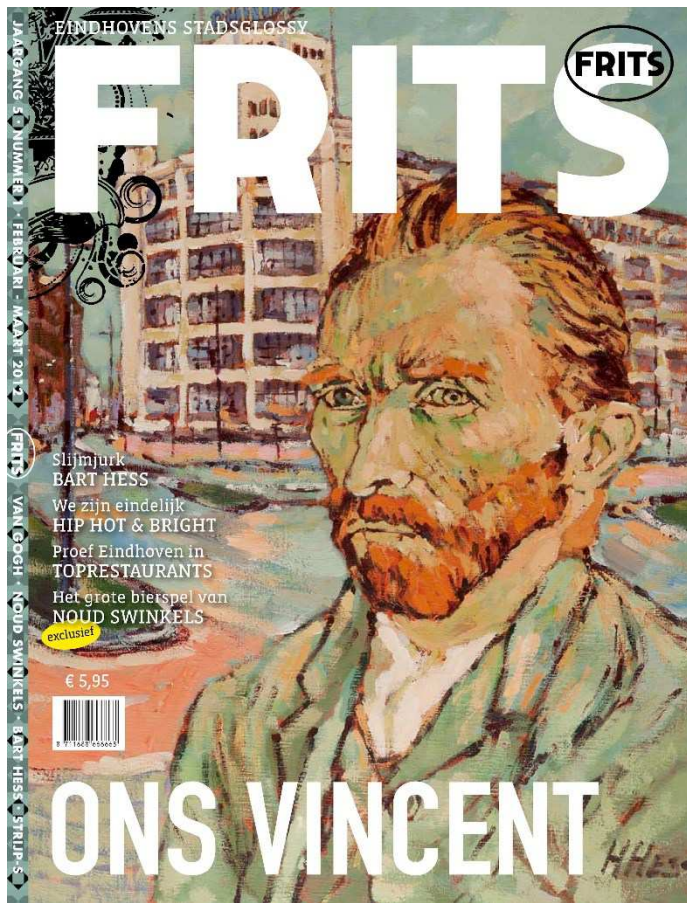
Daarmee is de kous nog niet, zeer waarschijnlijk volg nog een DEEL 3 maar wanneer?
Er staan nog een tweetal projecten "op stapel".

QR-

*Nico Verlaan-held van toen
-opa Klaas levensverhaal-*

ONS VINCENT-STADSGLOSSY FRITS

'Van Gogh is te groot voor Nuenen alleen'

Vincent van Gogh woonde en werkte in Nuenen, maar Eindhoven beschouwde hij als zijn zakelijke en creatieve centrum. Hier kreeg zijn ontwikkeling als kunstschilder een boost. Merkwaardig genoeg vond de stad Van Gogh nooit in haar DNA passen. Vincent is van Nuenen. Onterecht, zo blijkt. Deel één van een tweeluik over de betekenis van Vincent van Gogh voor Eindhoven toen en nu.

TEKST: HANS MATHEEIJSEN FOTOS: RHCE INFOGRAPHIC: SPACES

Onze provincie kent vijf gemeenten die onder de noemer 'Van Gogh in Brabant' de binding uit het verleden met de wereldberoemde kunstschilder gemeenschappelijk uitdragen: Zandert, Tilburg, Etten-Leur, Den Bosch en Nuenen. Vanwege hun relatie met Van Gogh worden Zevenbergen en Helvoirt ook wel tot dit rijtje gerekend.

Hoewel Eindhoven negentien keer wordt genoemd in de correspondentie met zijn broer Theo en vrienden komt de stad in geen enkele officiële opsomming voor. Dat is op zijn minst opmerkelijk omdat voor Vincent tijdens zijn verblijf te Nuenen tussen 1883 en 1885 'de handelsplaats' Eindhoven van grote betekenis was. Hier kocht (of pocht) hij zijn verf en doeken, logeerde hij regelmatig, woonde en werkte zijn vrienden en opdrachtgevers, behoorde hij tot de creatieve en intellectuele kern, gaf hij teken- en schilderles en ontving hij medische zorg.

Opportuniteitsch gerekend zou Van Gogh bovendien zo'n veertig tot vijftig Eindhovense werken hebben geproduceerd, waarop de geschiedenis voor het gemak het predikaat 'Nuenen' plakte. Maar

Poëtootekening van de St. Catharinakerk in het schetsboekje van Vincent van Gogh, 1885.

de Genneper Watermolen bijvoorbeeld stond toch echt in Gestel, en niet in Nuenen. Hij tekende en schilderde de natuur en het boerenleven in Coll, de Tongelrese Boschjes, de Loo-velden, 't Weyven, Woensel. Hij schilderde hier buiten, en binnen. Bij zijn opdrachtgever Antoon (Toon) Hermans. En in het atelier van zijn vriend, Antoon Kerckemakers.

Van al die werken geeft het Eindhovens station in de winter als een pionnet van zijn aanwezigheid in de stad. Het station was zeer belangrijk in Vincents leven. Hier vertrok en arriveerde hij en sprak hij af met familie, vrienden en bekenden. Hij logeerde in een pension in het Kopenstraatje (Jan van Hooftstraat) als dat beter uitkwam. Ging naar de dokter in de Willemstraat. Verkeerde zijn materialen in de Rechtestraat. Verbleef op de Wal. Zwierf rond de St. Catharinakerk. Vincent woonde en werkte weliswaar in en rond Nuenen, Eindhoven was zijn epicentrum. Hij was het middelpunt van het kunstzinnige leven in de stad, werd hier gevormd met ideeën en gezin de eerste stappen op weg naar zijn verdere ontwikkeling als schilder. De 'stads' mentaliteit moet voor de bereide Vincent een verademing zijn geweest. Heel anders dan het boerse Nuenen, waar hij al gauw werd beschouwd als zonderling en op voorspreek van de

dominante (wegreis het verouderdeld bezwaaren van een model) met de nek werd aangebleken.

„Vincent van Gogh is te groot voor Nuenen alleen”, placht Peter Nagelkerke te zeggen. De beeldhouwer onderzocht de regionale wandelingen van de kunstschilder al lang en intensief. De blickeins van Van Gogh voor Eindhoven is volgens hem vele malen groter dan algemeen wordt aangenomen. „Tot zijn oostelien is echter troot de stad hier nauweliks belangstelling voor. Voor slechts 99.000 gulden had het Van Akke wot de fotoe eigenaar kunnen worden van de Vellie Watermolen”. Het Van Gogh museum ging naar Amsterdarn. Vincents materiaalgebruik en schilderischick worden edkens wetenschappelijk onderzocht. Wat Nagelkerke, samen met stude archeoloog Nico Arts en een team, aan artefacten optiepte uit de achtertuin van de Van Goghs in Nuenen versold inmiddele in zijn eigen atelier. Er is simpelweg geen interesse. Het Vincenre in Nuenen heeft aangekondigd er veel een keer over te willen praten.

Nagelkerke is Van Gogh-kenner en gemet zeli inmiddele een zekere reputatie als beeldend kunstenaar. In zijn weerzame leven wes hij sensorice-president van Philips Design. Hij bevoemert Van Gogh vanwege de verticuwing die hij bracht in de schilderkunst. „Door de paletonwiddering. Door Janje Baijens aanzite hij kennis met

het chromium gel, wat gijf wes. Hij experimenteerde met verf en kleuren. Liet een perspectiefraan maken. Sloeg zijn penelen plat, voor de later zo karakteristieke perschoewring. Vincent wes erg tegendraaks. Maar hij bouwde hier al aan de brug tussen het oude en de moderne kunst. Zijn broer Theo moest er ook aan wennen. Die zat in het impressionistische Paris.”

Het potentieel in iens zien en er mee aan de slag gaan, wes een kenmerk van Nagelkerke bij Philips. Hij ziet potentie in de betekenis van Vincent van Gogh voor Eindhoven. „Niet zoals Eindhoven staat. Van Gogh voor vernieuwing en innovatie. Maar het haterische beest oorbreekt. We weten niet eens meer wat hij hier allemaal heest gedaan en wat hij daardoor voor de stad heest betekend. Vanuit oopgaut van citymarketing, maar ook binnende de ambitie van Eindhoven op weg naar culturele hoofdstad past Van Gogh. Maar volgens een gemeenre-ambtenaar „dit Van Gogh niet in het DNA van Eindhoven. En dat is een grote misvatting.”

Vincent verkeerde voortdurend in goldnoed. Het geld dat Theo hem oostuude, besteedde de kunstenaar voornamelijk in Eindhoven. Hij wes liikel aan hie bij schilderfontein, verhandel en dringster Jan Baijens in de Rechtestraat. Janje Baijens schilderde zelf ook en stelde Van Gogh voor aan broetoor en

Watermolen in Kolten, 1884

Watermolen in Gennepe, 1884

Gennepe Watermolen, 1884

Locaties Vincent van Gogh in Eindhoven 1869-1886

1 Opperlennemolen	16 Oostel Markt - Conardie
2 De Delle Watermolen	17 Jan Bajens, Rechtestraat
3 Langenhove Bodeghe	18 Waggelshove
4 Ruusens Polje	19 Kerkstraat
5 Loochstrat, Heric Arts	20 Bome
6 Heric, Plankopelken	21 Kerkstraat
7 Sint Mariakerk	22 Sint Kerkmarkt
8 Maren	23 Kerkstraat
9 Rize Mijet	24 Vrijstraat - Aekelstraat
10 Struingsen	25 Vrijstraat
11 Kerkstraat	26 Vrijstraat
12 Arim Kerkopelken	27 Willemsstraat
13 Willems Kerkopelken	28 Groeningeweg
14 Vrijheid, Willems Kerkopelken	29 Sint Kerk
15 E. v. Brouwer, Kerkstraat	

068 FRITS

Het oude station in Eindhoven, 1885.

Peter Nagelkerke

FOTO: MADELEINE SARS

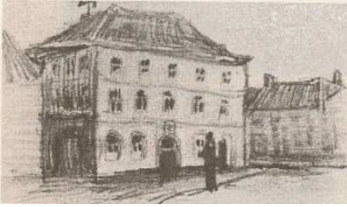
amateurschilder Antoon Kerssemakers, oftewel Toon Kers. Beiden behoorden tot de kunstzinnige kring van 'oprechte amateurs' in de stad. Toon en Vincent trokken er regelmatig samen op uit om te schilderen. Baijens introduceerde Vincent ook bij gepensioneerd goudsmid en antiekverzamelaar Antoon Hermans. Hij had net een fraaie villa gebouwd op de Wal (nu Keizersgracht), naar het ontwerp van zijn vriend en architect Pierre Cuypers. Deze tekende ook de Catharinakerk en het Rijksmuseum in Amsterdam. Hermans bepaalde het geestelijk klimaat in de stad. Hij wilde achttien panelen in de grote eetzaal van zijn huis beschilderen. Hermans had er twaalf af, allemaal met bloemenmotieven. Vincent maakte de ontwerpen voor de overige zes. Hij putte inspiratie uit het boerenleven. Waar de panelen zijn gebleven, weet niemand. Ambtenaar en telegrafist (in Nuenen!) Willem van de Wakker maakte deel uit van het schildersclubje, dat veelal stillevens vastlegde. Een ander lid was Dimmen Gestèl. Hij was lithograaf en hielp Vincent aan zijn eerste steendruk, een afbeelding van De Aardappeleters. De oplage van vijftig exemplaren kostte Van Gogh nog geen drie gulden (anderhalve euro). Vincent laat in Eindhoven ook nog schilderijen fotograferen, zelfs van werken die later verloren gingen, waarvan hij afdrukken opstuurt naar zijn broer in Frankrijk. Van Gogh gebruikte de foto's als visitekaartjes. 📷

Bronnen:

- *Eindhoven tussen gloeikouske en gloeilamp* – Karel Vermeeren
- *Eindhoven toen Eindhoven nog Eindhoven was* – Karel Vermeeren
- *Vincent van Gogh - De Brieven, Drenthe-Parijs 1883-1887* – Van Gogh Museum, Huygens Instituut, Amsterdam University Press
- *Vincent van Gogh, De biografie* – Steven Naifeh en Gregory White Smith
- *Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, rhc-eindhoven.nl*

RODE DRAAD DESIGN ACADEMIE

Vincent van Gogh bezocht tussen 1883-1884 veelvuldig Eindhoven om zijn materialen te kopen, schilderles te geven en, volgens zijn moeder, de conversatie te vinden waar het hem aan ontbeerde. En ook om met verschillende bewoners te verkeren. Daarnaast tekende en schilderde hij o.a. topografische plaatsen zoals het oude station, de Sint Catharinakerk en ook 4 maal de Genneper Watermolen.

Hij schetste het Waaggebouw op de markt in Eindhoven, alwaar zich op de bovenste verdieping de Teekenschool bevond.

Een onderdeel van de activiteiten van de Vereniging de Bouwkundige vakken. Hij placht ook in Eindhoven te verblijven om stilleven te schilderen met zijn leerlingen en trok met hen naar schilderachtige plaatsen in de regio.

-Vereniging de Bouwkundige Vakken-

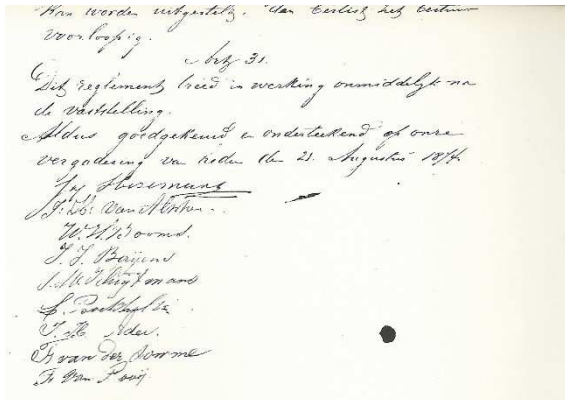

Reeds toen bestond de Vereniging de Bouwkundige Vakken, opgericht op 12 Mei 1874. Het was een vriendenclub van Eindhovense ondernemers. Het was een vervolg op de oude gilden om jonge mensen een ambacht te leren waaronder ook de "kunsten". Het zilveren regeringsjubileum van Koning Willem III was reden om een feestelijke optocht te organiseren. Met praalwagens, muziekkuitvoeringen, manifestaties en exposities, waaronder ook een kunsttentoonstelling.

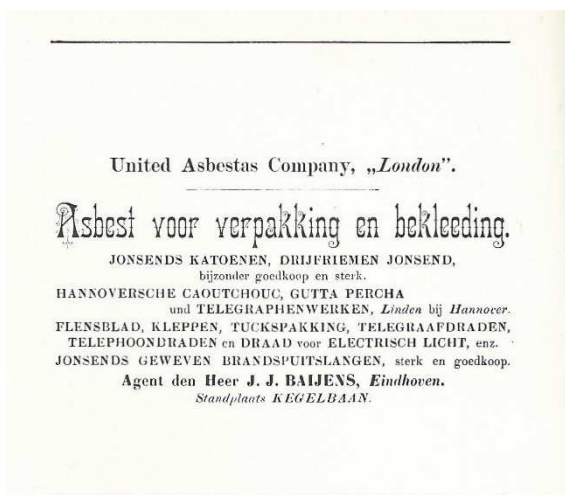
Belangrijke bestuursleden waren o.a. J. Hezemans, L.B. Bocholts en J.J. Baijens. Prominent creatief aanwezig was vooral Piet Bockholts. Caspar de Haan was een van de oprichters. Nazaten, zoals Albert Bockholts, zijn per vandaag nog steeds actief als designer, kunstenaar en organisator. In die tijd al sloegen ondernemers, overheid en onderwijs de handen ineen, met een flinke dosis cultuur als trekker van de activiteiten.

Vincent van Gogh had in november 1885 de regio verlaten, maar het is kenmerkend dat hij, voor zijn komst en na zijn vertrek, overall verguisd is. Het is opmerkelijk dat hij een receptieve omgeving had

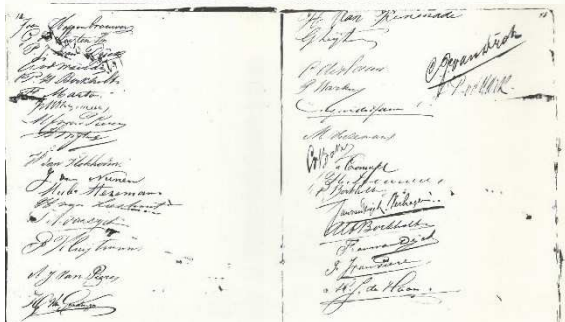
leren kennen en zijn onconventionele manier van denken en werken geaccepteerd werden. Later zo karakteristiek geworden voor Eindhoven en als spirit in hoge mate nog steeds aanwezig gebleven. Niet om van Gogh het krediet daarvoor te geven, maar als voorbeeld om "ruimte" te geven aan creatieve om hun gedachtegoed te kunnen communiceren en daarvoor open te staan.

In het bestuur van de vereniging zat als penningmeester Jan Joseph Baijens uit de Regtestraat. We kennen hem als leverancier van schildersmaterialen aan Vincent van Gogh. Zijn vader was al tekenleraar geweest, had een particulier schooltje, was een verdienstelijk decoratieschilder en daarbij dreef hij zijn schildersbedrijf. Door de gehele historie zal blijken dat de familie Baijens zou blijven borrelen van creativiteit. Jan Joseph Baijens had een belangrijke positie tussen de notabelen van Eindhovense ondernemers zoals uit de notulen (21-8-1874) uit die jaren zal blijken en had ook een agentschap in asbest producten van een Londense firma. Jan zou ook nog commissaris worden (10 maart 1892) van de Regelingscommissie Vereniging.

Een van de leden was o.a. H.G. van Gardinge (Driekske, zie ook de presentielijst van 21-8-1874 in de notulen van de vereniging), de directeur en docent van de Teekenschool en goed bekend met Vincent. Driekske was in eerste instantie secundair bij A.G. van Dijck (andere leraren waren van Kooken en Asselberg) en zou later zijn functie overnemen (tot 1906) en uiteindelijk 90 jaar worden. In de van Gogh-tijd verdiende hij nog geen 300 gulden per jaar. Hij werd voor de hand-tekenlessen o.a. geholpen door docent H.A. van der Heijden.

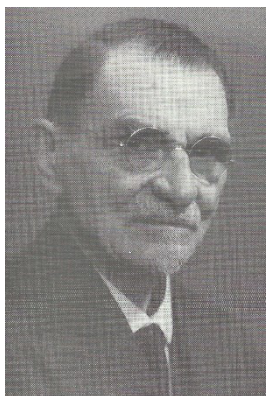

1891

Een vervolg-tentoonstelling werd georganiseerd wegens het succes van de eerste manifestatie (in een algemene vergadering van 5 februari 1891: "in de sociëteit-zaal van Joseph van der Harten aan de markt"). Maar de voorkeur ging uiteindelijk naar de zaal en grote tuin van Apollo's Lust aan de Vestdijk, waar Vincent Anton Kerssemakers placht te ontmoeten op zondagmiddagen. Zoals Toon Kers zich herinnerde. Van der Harten had van Gogh goed gekend en hem zelfs in Nuenen op zijn atelier bezocht om naar de collectie vogelnesten te komen kijken.

September 1892 wordt door het bestuur van de vereniging aan enige notabelen gevraagd om zitting te nemen in de "Eere-commissie". Het waren groot-fabrikanten, burgemeesters, wethouders, gemeenteraadsleden en leden van de Provinciale Staten. Onder de 20 personen wordt ook P.A. Hermans genoemd als kunstenaar (die we kennen als de opdrachtgever van Vincent om voorstellen te maken voor een 6-tal decoraties in zijn pand aan de Keizersgracht). Ook A. Kerssemakers, genoemd

als kunstenaar/fabrikant en de vriend waarmee Vincent eerder veel optrok, o.a. in Amsterdam, Antwerpen en vele plaatsen in de omgeving zoals de Genneper Watermolen. Deze schilderende leerlooier/ tabaks-handelaar zou in 1894 exposeren bij Eef Stoot op het Stationsplein (bijna buurman van Toon Kers). Zijn werken zouden terecht komen in de collectie van het Kempenland Museum.

Er zou een wedstrijd komen met prijzen, o.a. voor handwerk-nijverheid en "Schoone" kunsten op 30 april 1893. Sinds 1892 zou Dimmen Gestel, als vriend indertijd van Vincent en kunstenaar/lithograaf, klassiek opgeleid in Amsterdam, van de gelijknamige drukkerij zitting nemen als lid van "de Vereniging van Bouwkundige vakken". Maar zou in 1893 ook zelf exposeren met 7 olieverfschilderijen en 3 aquarellen. Dimmen zou ook de ontwerpen maken van de reclameborden welke in de gehele regio werden opgehangen. Later zullen we hem nog vaak tegenkomen in exposities met Eindhovense kunstenaars.

De schoonzoon van Jan Baijens, gehuwd met zijn dochter Wilhelmina, is Louis. Martin zou het bedrijf overnemen en vooraanstaand lid worden van de vereniging (Jan Joseph overlijdt in 1914, vlak voordat nog een tentoonstelling zou worden geopend).

Op de tentoonstelling van 1914 hebben de leerlingen van de ambachtsschool en Gemeentelijke Teekenschool het grootste lokaal. De Teekenschool heeft zelfs een apart "kunstenpaviljoen" (mei 1914) op het terrein van de voormalige MULO aan de Willemstraat.

Inmiddels is er de 1e Wereldoorlog. In 1917, als Philips 25 jaar bestaat, wordt wederom akte de présence gegeven. De crisis tekent zich ondertussen af en het oude vuur en dynamiek is verdwenen. Ondanks dat gegeven komt er toch een voorstel tot het houden van een tentoonstelling voor Kunst Nijverheid en Industrie in 1919. De industrie had grote behoefte aan beoefenaars van de toegepaste kunsten voor producten, verpakkingen en communicatie en slokte de autonome kunstenaars op in hun bedrijven. In 1924 kwijnt e.e.a. weg, zowel qua leden als financiën en zou weer energiek herleven door heroprichting door een aantal initiatiefnemers.

In 1975, wederom door fam. J. en C. de Haan en o.a. Frans Tielemans, J. v.d. Meulen en H. Bossers, en bestaat tot op heden maar dan speciaal voor vakopleidingen als Technische School of zgn. Ambachtsschool.

In 1929 zijn André en Jan van Bergeijk de oprichters van de Eindhovense Studie- en Tekengroep in het RK Volksbond gebouw op de Wal, met een l.o. akte tekenen als mogelijkheid. Daarna werd de locatie (1930) een zolder in de Bergstraat met leraar Jacques Strouken waarna de leiding werd overgenomen door Kees Timmering.

Leden waren o.a. Karel Vermeeren, Harrie Maas en Jan en Andrea van Bergeijk. In 1931 is een ruimte gehuurd op de sorteerzolder van Romulus Sigarenfabriek en bij Firma Snep & van Piere op de Kruisstraat. In 1932 wordt "de Kempen" opgericht door Kees Timmering. In de jongensschool op de Strijpsestraat 936. Tentoonstelling Kunstzaal Verheugen op de Demer met o.a Harrie Maas, Jan van Bergeijk en Diemmen Gestel die daar o.a. zijn litho de Heikneuter exposeert.

In 1939 zou Jan van Bergeijk naar Curaçao vertrekken. Karel Vermeeren nam de activiteit l.o. akte tekenen over met Jan Louwers en Jac Aarts. Een Eindhovense tekenclub vestigde zich in het magazijn van van den Hurk in de Gagelstraat en op de foto zien we natuurlijk Karel maar ook Harrie Heinemans, Harrie Pardoel en Peer van den Molengraaf. De club verhuisde in 1942 naar sigarenfabriek Norbert van

Reuth, hoek Willemstraat/Gagelstraat. Die in 1944 tijdens een bombardement zwaar beschadigd werd.

Op 13-8-1945 ontstond het Sint Lucasgilde. Op zolder van het distributie-bureau aan "het College", vlak bij het huidige stadhuis. Kunstkring de Kempen/Sociëteit Cultureel Contact ging over in de Vrije academie van waaruit de Stichting Kunstzinnige Vorming Eindhoven zou ontstaan.

In 1950 had Renee Smeets contact met de leden van de op te zetten Kunstnijverheidsschool en werd alvast benoemd tot de Avond Academie in voorbereiding van een volledige dagschool en eerste speciaal school voor "Industriële Vormgeving".

Tot 1955 zou hij zich bezighouden met zich internationaal te oriënteren, een leerplan te ontwikkelen en leerkrachten aan te trekken. Alsmede de locatie en lokalen voor elkaar te krijgen. In 1955 wordt hij dan ook benoemd tot directeur van de dagschool in het oude stadhuis aan de Rechtestraat. Het zou een 5-jarige opleiding worden. Productontwerpen, 4-jarige product-presentatie en grafisch of textiel ontwerpen.

In 1960 volgt de overdracht voor de avondschoon aan Hr. v.d. Krogt (A.I.V.E). Door de grote belangstelling maar ook behoefte in de industrie was er een enorme toeloop van studenten en de academie zou zich verspreiden over een aantal locaties omdat het oude stadhuis te beperkt was in ruimte. Er kwamen dependances achter het Augustinianum aan de Dommel en aan een school in "het Hemelrijken". Vele studenten zouden de eindstreep niet halen want haakten voortijdig af. Daar kwam nog bij dat in de hippie-tijd de prioriteiten niet direct bij het studeren lagen. Dan wel werden overal vraagtekens bijgezet, geprotesteerd en het zelfs docenten onmogelijk gemaakt les te geven.

In 1970, in rustiger vaarwater, zou Wim Gillis (die eerst als leraar college gaf) de directeur worden. Naast de docenten voor de pragmatische en technologie vakken. Omdat men ook alles moest weten over productieprocessen, methodieken en materialen zoals hout, ceramiek, kunststoffen en methoden, werd vooral onderwezen in de ontwerpvakken esthetische vormgeving, kunstgeschiedenis, communicatie en psychologie. Belangrijk docent was Karel Elno die op de meeste studenten een grote indruk maakte.

Voor de geschiedenis van de Academie voor Industriële Vormgeving zie ook: "herinneringen aan de AIVE" door Koen de Winter (12 juli 2010).

Docent voor de autonome richtingen als onderdeel van het Iespakket was o.a. Kees Bol, die ook bij Philips was begonnen. Frits Philips zelf zorgde ervoor dat Kees zich tot kunstenaar kon ontwikkelen. Henk Brokken, Karel Vermeeren en een boel plaatselijke kunstenaars met didactische gaven gingen lessen geven. De vrije richting als kunstacademie zou later min of meer verdwijnen door de nieuwe aanpak van de Design Academie waar uiteindelijk ook weer veel kunstzinnige vakken zouden verdwijnen en overgenomen worden door het Centrum voor de Kunsten.

Ondanks de afscheiding van CVKE van de Design Academy Eindhoven zouden geheel andere vakgebieden nodig worden. Het praktisch jaar werd geschrapt en er was meer focus op conceptuele aanpak. Of de industrie daar behoefte aan heeft zal blijken uit de toekomstige plannen en invulling.

1960

Veel studenten van de Academie voor Industriële Vormgeving kwamen bij de Philips Design afdeling terecht of werkten daar reeds en volgden de avondopleiding. Een van de hoofdontwerpers bij Philips Vormgeving was Harrie Heinemans. Die we al zagen als binnenhuisarchitect en kunstenaar bij de Eindhovense Tekenclub van Karel Vermeeren en de groep met Peer van de Molengraaf en Harrie Pardoel.

Harrie Heineman wist voortreffelijk de ideeën van Bauhaus (vorm volgt functie) en de Duitse ULM-school te verbinden met het ontwerpen van klantgerichte producten. Philips zag het belang van industriële vormgeving sterk groeien voor hun ontelbare producten. Die niet alleen esthetisch verantwoord moesten zijn, maar zeker ook industrieel te vervaardigen, klantvriendelijk te gebruiken tegen een consumentenprijs en dan ook nog eens voor internationale markten bestemd.

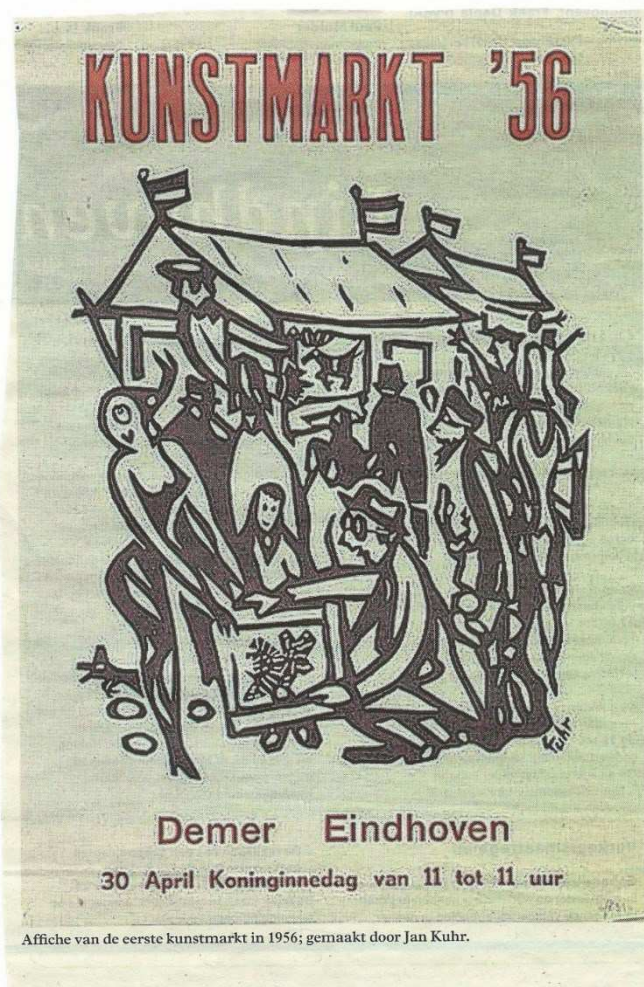
Zo zijn daar ontelbare producten gegenereerd en in miljoenen aantallen geproduceerd; echter altijd in anoniem teamverband, maar wel gehonoreerd met internationale design awards en marktsuccessen.

De afgestudeerde industriële ontwerpers doceerden weer aan de academie maar zwierven ook uit naar andere locaties, zoals de juist opgerichte Faculteit voor Industriële Vormgeving bij TU-Delft,

maar zouden ook bestuursfuncties vervullen in "Kring Industriële Vormgeving" in Nederland maar ook internationaal.

De vrije kunstbeoefening zou zijn eigen weg kiezen, waarbij niet alleen de schilder en tekengroepen ontstonden en een centrum voor de kunsten. Deze plaatselijke kunstenaars waren al lang niet aan bod gekomen. Door de aspiraties van directeur Edy de Wilde van het van Abbe Museum, die na de 2e Wereld Oorlog en pas in 1956 pertinent, geen plaatselijke kunstenaars wilde laten exposeren en zelfs weigerde een heuse aangeboden van Gogh aan te schaffen voor 90.000 gulden.

Zoals Vincent van Gogh indertijd, zat het onconventionele denken en handelen nog diepgeworteld in de genen van de stad. Want de kunstenaarsgroep vormde de vereniging van "de Geweigerden" en hielden als protest een tentoonstelling tegenover het van Abbe Museum in het toenmalige Dommelplantsoen, nu Anne Frankplantsoen geheten.

Tentoonstellingsruimte werd gevonden in "de Krabbedans". Uiteindelijk kwam er in 1952 ook een openbare kunstmarkt op Koninginnedag op de markt in Eindhoven. Initiatiefnemer was Jan Kuhr, die 40 jaar doceerde aan CVKE. Helaas verwaterde ook dat na vele succesvolle jaren.

Opnieuw weer opgepikt (rond de totstandkoming van de buste van Karel Vermeer) door het Karel Vermeer Comité na een suggestie van Peter Nagelkerke en met hulp van Hans Flaman en zijn Galerie Flamanart. De onthulling van een buste van Karel Vermeer was in het ondertussen tot "Karel Vermeer plantsoen"

gedoopte plantsoen in het hartje van de stad. Op een steenworp van het geboortehuis van Karel. De kunstmarkt die beoogde om de kunstenaar, zijn werk en kunstbewonderaars in de openlucht en in interactie bij elkaar te brengen slaagde geweldig. Mede door de grote variëteit aan schilders-uitingen/stijlen. Maar ook met een breder aanbod van beelden, zang, dichters, literatuur en workshops voor kinderen en volwassenen. Gevestigde kunstenaars presenteren zich met trots en er is een balans voor nieuw talent of onbekenden om hen een podium te bieden. Daarna is een stichting opgericht om het gedachtegoed van Karel levend te houden. Zijn zoon Jacques Vermeer is de voorzitter,

penningmeester is Bart Schellekens en de overige leden Frank Stroeken, Hans Matheeuwsen en Peter Nagelkerke.

Ondertussen heeft de Design Academy wereldwijde faam gekregen. De nieuwe aanpak is voor een groot gedeelte te danken aan Jan Lucassen, en ook aan zijn ideeën om van Strijp S een creatief broei-nest voor designers te maken. Ook het hergebruik van voormalige industriële gebouwen daarvoor kwam als een geschenk. Stichting Trudo nam daar het voortouw in door de visie en daadkracht van Thom Ausems.

Ondertussen heeft de Design Academy wereldwijde faam gekregen. De nieuwe aanpak is voor een groot gedeelte te danken aan Jan Lucassen, en ook aan zijn ideeën om van Strijp S een creatief broei-nest voor designers te maken.

Ook het hergebruik van voormalige industriële gebouwen daarvoor kwam als een geschenk. Stichting Trudo nam daar het voortouw in door de visie en daadkracht van Thom Ausems.

Ondertussen is er ook het initiatief van plaatselijke ontwerpers om in Eindhoven design-tentoonstel-lingen te organiseren en de award uitreikingen van Amsterdam naar Eindhoven te halen. Inmiddels een groot succes geworden en uitgemond in "the Dutch Design Week" met internationale bekendheid en aantrekkingskracht.

John Lippinkhof en daarna Hans Robertus hebben dit verder uitgebouwd.

Zelf initieerde ik bij wethouder Mariëtte Mittendorff om cultuuronderdeel te laten zijn in het zgn. Triple Helix (onderwijs, overheid en ondernemers) vervat in de organisatie van Brainport.

Een klankbordgroep werd geïnstalleerd, waar ik voorzitter van mocht wezen. De leden van de groep hadden hun verdiensten in het verleden.

Echter: Om tot een glad proces te komen was meer nodig.

Alhoewel er een rapportage is gegenereerd, "Connecting the Senses", met aanbevelingen om cultuur een geïntegreerde rol te laten spelen is dit niet geëffectueerd.

Erger nog. Zijn de feitelijkheden dat het een onderdeel van Cultuur Totaal Plan is geworden, waar-door in de implementatie veel verloren is gegaan van het opgebouwde culturele erfgoed. Initiatieven zoals de Negende, Kunstlicht Kunstmuseum, Museum Kempenland en Zuidelijk Toneel werden alle-maal wegbezuinigd.

Natuurlijk moet de designactiviteit voorop blijven lopen voor de toekomst.

Naar mijn mening zouden de activiteiten van de Design Academy en Tu/e Industrial Design in hun curriculum een Faculty of Senses moeten ontwerpen om de verbindingen van de zintuigen niet alleen te amplificeren met technologie maar mede op de cognitieve werkingen van de hersenen.

Indertijd nam Vincent van Gogh al pianolessen bij organist Hein van der Sande omdat hij meende verband te zien tussen kleur en geluid. Het fenomeen in onze hersenen om die verbindingen te kun-nen maken noemt men Synesthesia.

Vooraf rond 1850 was daar veel empirisch en cognitief onderzoek naar gedaan; echter verwaterde het rond 1900 omdat het weinig bewijsbaar was.

Ondertussen is dat wel aangetoond.

Dat lijkt me anno 2012 "the Holy Grail" en evolutie van de design-professie en zal de spirit van van Gogh wederom door Eindhoven laten dwalen of misschien heeft hij zich nog niet gemanifesteerd.

Peter Nagelkerke, Eindhoven oktober 2012.

Geraadpleegde werken:

- *EINDHOVEN VERLEDEN TIJD*, Karel Vermeeren;
- *EINDHOVEN TOEN EINDHOVEN NOG EINDHOVEN WAS*, Karel Vermeeren 1977;
- *EINDHOVEN TUSSEN KOUS EN GLOEILAMP*, Karel Vermeeren 1976;
- *HARRIE PARDOEL, EEN VERTELLER IN KLEUREN*, Peter Thoben;
- *PEER VAN DEN MOLENGRAFT, EEN SCHILDERSLEVEN*, Peter Thoben;
- *ODE AAN EEN CHRONIQUEUR*, Willem van der Sommen 1999;
- *VERENIGING DE BOUWKUNDIGE VAKKEN TE EINDHOVEN*, Ed Marcelissen 1982;
- *VAN GOGH EN EINDHOVEN*, Peter Nagelkerke en Willem van der Sommen 2012;
- *REGIONAAL HISTORISCH CENTRUM*, archief Karel Vermeeren.

VINCENT EN RODE DRAAD TOT DESIGN ACADEMY

Ingezonden reacties

Interessant cultureel historische vervlechting.

Wat een titanenklus! De geest van Bauhaus en De Stijl leeft voort! Ook voor hen was "synesthesia" een sleutelbegrip. Met zo'n faculty zou Eindhoven niet alleen een prominente rol kunnen spelen, maar zelfs een vooraanstaande plaats kunnen krijgen in de cultuurgeschiedenis.

Bedankt voor dit mailtje met info. De afgelopen weken ben ik ook zeer intensief bezig geweest met familieonderzoek. Een meneer uit Venlo belde mij op, dat hij een schilderij van P. Bockholts in bezit had gekregen nadat 3 weken geleden zijn vader was overleden en zijn woning leeg gehaald is. Deze man: Jeroen van der Linden wist niets van P. Bockholts en had mij op internet gevonden en uitgenodigd om bij hem informatie te geven. Hij vertelde daarna dat er binnen zijn familie meer kunstwerken van P. Bockholts waren. Toen heeft hij van zijn oom Wil van der Linden (broer van zijn vader) gehoord, dat zijn oma een nichtje was van Piet Bockholts. Inmiddels weet ik hoe die familieverhoudingen in elkaar zit en dat er mogelijk nog informatie uitkomt over de samenwerking van kunstenaars die ook bij de TEEKENSCHOOL gewerkt hebben. Misschien ook interessant voor jouw zoektocht."

Weet je dat van Vincent een schets is van het Eindhovens kanaal met de Catherinakerk op de achtergrond? Getekend vanaf mijn veranda die destijds rondom mijn huis was.

Prachtige opening op de geschiedenis van Eindhoven en zeer relevant voer voor de toekomst. Onconventionele creativiteit is voorwaarde die innoveert. Zal ik je binnenkort weer eens opzoeken en zien waar de raakvlakken tot concrete daden moeten c.q. kunnen geraken?

Heel veel dank voor je mooie artikel, waarin de historische rode lijn tussen Vincent en de Design Academy nader wordt verklaard.

Ik ben nog in het bezit van een boekje over de Schetsclub van Harrie Maas.

Wist jij trouwens dat het Van Abbe museum al in 1952 een expositie aan Vincent heeft gewijd?

Wist jij dat de Van Goghs oorspronkelijk uit Eindhoven kwamen?

Wist jij, dat de oude heer Schellens (trijp fabrikant en schoonvader van ene Mignot) toen deze aan de Parklaan woonde, de kleine roodharige man, die met een kar vol tekeningen vanuit Nuenen bij hem aan de deur kwam, deze als een landloper wegstuurde.

De heer Schellen had namelijk al enige Toorops en Israels in zijn statige salon hangen en daar vond hij de tekeningen van die vreemde vent niet bij passen.....

Wist jij dat de nazaten van Vincents' oma Elisabeth van Gogh-Vrijdag hier ook nog wonen.

Hierbij toegevoegd stuur ik je twee originele opnamen van mijn grootvader.

Je mag beide gebruiken voor je site (deze zijn door mijzelf gescand, dus zonder Eindhoven in beeld-logo of zwartwit-bewerking).

PIERRE CUIJPERS

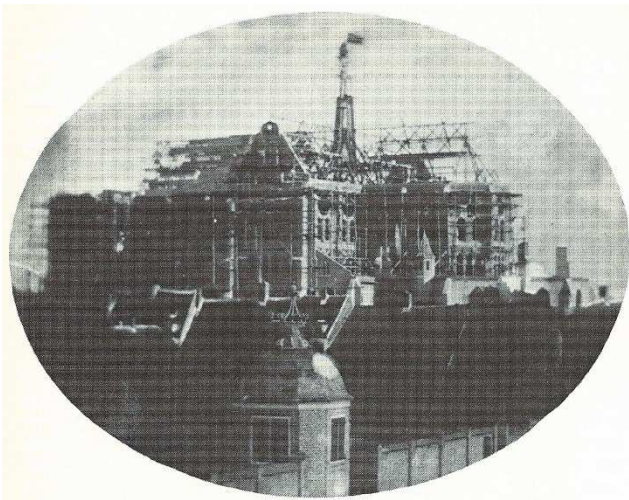

De architect van het riante huis van Antoon Hermans aan de Keizersgracht 15 te Eindhoven was zijn vriend Pierre Cuypers.

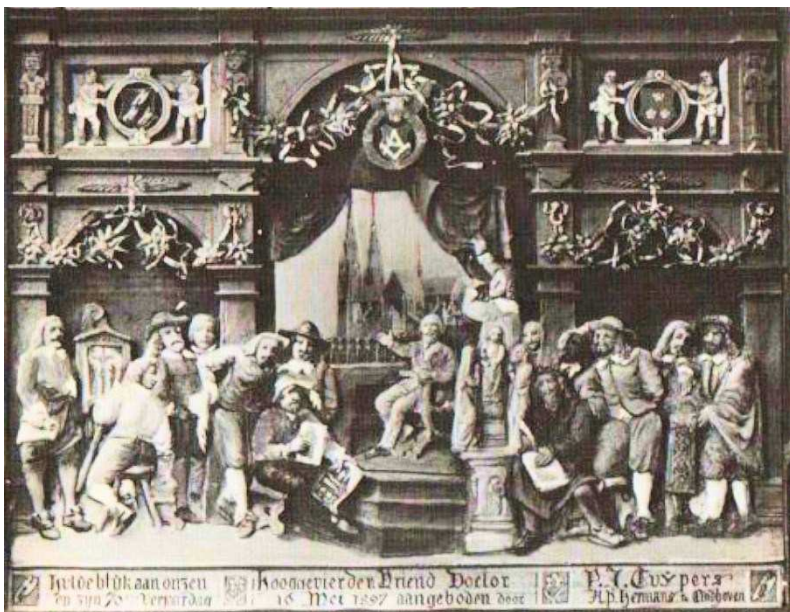
Dit huis is dan minder bekend dan het Rijksmuseum Amsterdam (1885 en toen door Vincent van Gogh en Anton Kerssemakers bezocht), het Centraal Station en vele in Gotische/Renaissance stijl gebouwde kerken (70 stuks) maar ook het Ministerie van Justitie in den Haag en het Academiegebouw in Utrecht.

Zijn werkwijze was uitzonderlijk omdat zijn tekenwerk, van ontwerpschets tot eindresultaat vaak ter plekke werd uitgevoerd door hem en vele tekenaars.

Hij zal dat in Eindhoven dan ook wel gedaan hebben voor de Sint Catharinakerk. Wat hij beschouwde als een van zijn beste werken, en ook het huis van Antoon Hermans en zijn vrouw Johanna Smits.

Hermans vereeuwigde hem als een ode met 3-d plaquette gemaakt uit klei en als hoofdmotief zijn eigengemaakte foto van de Sint Catharinakerk, met op de voorgrond z'n vriend Cuypers omringd door zijn medewerkers en die trots naar zijn kerk wijst.

ANNEX

Op 27 maart 2014 mocht ik een bezoek brengen aan het huis aan de Keizersgracht 15 te Eindhoven waar Antoon Hermans indertijd woonde en Vincent op bezoek kwam.

De muurankers in de gevel met de initialen van Hermans en zijn vrouw zijn prominent een aantal malen zeer decoratief te zien.

De huidige eigenaar van het pand heeft het prachtig laten restaureren, met respect voor de bewoners van indertijd.

Huurders van het pand hebben nu hun kantoren in dit gemeentelijke monument en culturele erfgoed.

Het is een ware belevenis om door het pand te dwalen en in te leven dat Vincent van Gogh daar kwam werken en er ook zijn vriend Anton van Rappard mee naartoe nam om de 6 paneelvoorstellen van Vincent te bewonderen.

Ook Dimmen Gestel schijnt er vaker geweest te zijn zoals hij in zijn herinneringen optekende.

Echter heeft hij Vincent zelf daar nooit getroffen.

Bij de ingang gaan een paar treden naar de verdieping boven het onder kelderde huis en een oude messing reling zou ook uit de tijd van Van Gogh kunnen stammen.

De kantoren, gangen en trappenhal hebben ook gerestaureerde plafondschilderingen en o.a. in een ruimte aan de voorzijde van het huis is een geschilderde lambrisering welke is uitgevoerd als "Tromps l'oeil" van een hangend gordijn.

In de hoek is het nog gedeeltelijk bewaard gebleven en onaangetast van een schildering tot aan het plafond, waarvan men meent dat Vincent daaraan gewerkt zou kunnen hebben.

Het is wel erg vaag en slechts een detail.

We weten ook dat Antoon Hermans zijn eetkamer zelf wilde decoreren met grote panelen, die Vincent als opdracht moest voor-schilderen. Hermans zou het dan later kopiëren.

De plafonds zal Toon niet zelf gedaan hebben maar waarschijnlijk door de plaatselijke huisschilders? In het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven bestaan nog van dat soort mallen van de toenmalige "Teekenschool" aan de Markt, welke daarvoor gebruikt konden worden en de voorstellingen gereproduceerd werden.

De grote en ruime eetzaal van indertijd voor de gasten van de familie Hermans is nu kantoorruimte met kasten en planken, maar heeft ook nog prachtige natuurstenen zuilen op sokkel die helemaal intact zijn.

Een mooie parketvloer zou tussentijds vervangen kunnen zijn.

Die eetkamer is gericht op het noorden en geeft uitzicht op wat ooit een brede en diepe tuin is geweest van waaruit Vincent de Sint Catharinakerk tekende.

Gedeeltelijk is dit tafereel nu, door nevenstaande gebouwen aan het oog onttrokken.

Indertijd keek men aan de achterzijde uit over lagere gebouwen zoals op de van Gogh tekening.

De familie Vermeeren had daar hun sigarenwinkel in de Kerkstraat, maar ook de huisschilders van familie De Haan, die sinds meer dan 100 jaar daarvoor hun bedrijf uitoefenden.

Mogelijk heeft ook Jan Baijens als bescheiden amateur kunstenaar met zijn familiebedrijf de plafondschilderingen aangebracht, want Jan was naast de leverancier voor de verf die van Gogh bij hem kocht, ook de penningmeester van "de Vereniging der Bouwkundige Vakken".

Wat eens de tuin was die ver doorliep naar de Regtestraat, is nu een parkeerterrein, maar de gemetselde muren met boogvormen dateren wel uit die tijd.

De houten kap van het huis lijkt in elk geval geheel in de oude stijl te zijn teruggebracht.

Met dank aan eigenaar en bewoners dat ik dit mocht aanschouwen,

Peter Nagelkerke

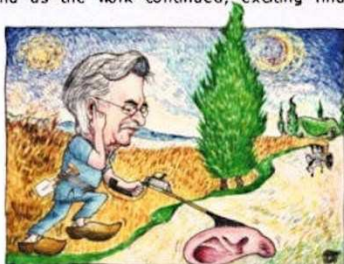

SHOULD EINDHOVEN ADOPT VINCENT-MARGARET NAGELKERKE

Vincent van Gogh was born in 1853 in Zundert, a village on the edge of North Brabant, where his father was the vicar. He died in 1890 in Anvers-sur-Oise, France two days after trying to shoot himself. From December 1883 to May 1884 he lived with his parents in the vicarage in Nuenen and he left the area in November 1885.

Throughout the world Vincent is famous for his art and his life story is well documented, but I want to tell you about my own experiences with this remarkable man. My husband, Peter, has been an aficionado of van Gogh since his early school days in Eindhoven and in 2007, together with another fan, he got permission to dredge the pond and dig in the vicarage garden in Nuenen. The idea to do this was born when he heard a local handyman had been given the job of clearing out the vicarage in the late 1880's and perhaps the story about this handyman throwing things in the pond could be true.

Since late 2007 I feel Vincent has been a guest in our house. It seemed as though everything revolved around the artist and the situation became more exciting every week, especially when Nico Arts, the city archeologist, with three of his co-workers joined the team. Later the team was extended by the film maker, Marjolein van den Berg. If you want to see the results of her work visit www.vincentsverf.nl and click on trailer. On a dull November morning in 2007, the team started working in Nuenen - all recorded on film - and after removing weeds, etc. from the overgrown garden and from the pond, the digging and the metal detector work could start. In keeping with archeological rules, one may not dig deeper than 30 cm. below the surface and as the work continued, exciting finds were made.

Last month I told you about the discoveries made in the garden and pond of the vicarage where Vincent van Gogh lived in Nuenen from 1883 - 85. There is nothing further to report about the finds as yet, but investigations are still on-going and I'll tell you more about the results as they come in.

In this article (and to further explain the title) I'll concentrate on the Eindhoven aspect of Vincent's story. Some may say that in those days people hardly ever travelled, or even left their own village, but before 1883 Vincent had already lived in Paris, France, Ramsgate in the UK and in the Hague, just to mention a few places.

Do you know the general geography of Eindhoven and its surroundings? If not, a local map will help because I shall mention areas and streets which might be unfamiliar to you.

In the many books and articles about Eindhoven, one can find information about the specific places Vincent visited and the people with whom he had his cultural and intellectual contacts during his stay in Nuenen. From letters to and from his friends it is clear that he did not spend much time in his studio there. Early in the mornings he would leave Nuenen, sketching and painting during his walk over the Wolvendijk, through the woods in Tongelre to the Tongelrestraat and on to the centre of Eindhoven. Sometimes he walked as far as the Gennepmolen in Stratum. Sometimes he took the train from Nuenen to Eindhoven. Vincent lived in Nuenen and had his studio there (where he was visited by his Eindhoven friends) but he very often stayed in Eindhoven to draw and paint, to keep up his contacts and to teach his pupils.

This time I shall concentrate on Tongelre and Woensel, both of which were then separate villages, as was Eindhoven of course.

From the subjects which were sketched and painted by Vincent, one can trace his movements. For instance he painted the Opwettense water mill on the Wolvendijk and from notes and letters it is known that van Gogh worked in the woods in Tongelre where he painted a large lake surrounded by trees, which could be the Wasven.

Could that piece of pottery, shard of glass, metal buckle or ear of a jug have been used by the van Gogh household or by Vincent in one of his still life paintings?

One of the most remarkable finds was the remains of an old tin containing coagulated blue paint. In the paint was found pieces of charcoal, plant seeds and a few badly preserved hairs. The paint has since been investigated by the official institute in Amsterdam and there was a wave of excitement when a red hair (human) and the hair of a marten (used for artist's paint brushes) were identified. In the paint there was also found some minute fragments of a thinly sliced metallic substance, comparable to silver-colored foil. This fact is a bit of a stumbling block for the team. The metallic substance is thought to be aluminum which was not widely used before the late 1880's, but Peter has done his own investigation and after weeks of consultation with people from many disciplines, he has come to the conclusion that the fragments could have come from foil used in the tobacco and/or confectionary industry before the late 1880's.

The investigation details from Amsterdam resulted in a very detailed report, too technical and too lengthy for this story, but the information was reliable and fascinating enough to continue the search. Vincent became a constant presence in our house, e-mails flew between the members of the team, meetings were organized, the local and national press got involved, a DVD was produced, speculation was rife - all in all, a very exciting time.

As in most investigations of an archeological nature, the results can hardly ever be 100% proven, but there are so many facts which could fit the period 1883 - 85, that the story is on-going and I will let you readers know more as the details develop and the mystery is (hopefully) solved.

Another aspect of the Vincent story, and the reason for the title of this article, is that during my husband's study he has discovered how much time Vincent must have spent in Eindhoven. The locations he used for his studies and his paintings, the shops where he bought his materials, the bars and terraces where he sat and had his refreshments, have all been mapped out by him on paper. So maybe Eindhoven could share Vincent with Nuenen?

The birds nests he drew were also from that area and it is also known he paid local boys to collect them for him. The painting of the water mill with the red roof is the mill on the Collseweg. The sketch of the Martinus church on 't Hofke was maybe made while he sat in one of his favourite local pubs, the Plankenopkamer. Many paintings and sketches made of cornfields and windmill which were thought (and denied) to be of the dismantled windmill were in the area of Meulenpaaike / Lijmbeekstraat. If these paintings were made there, then the location was often used because there is a substantial number in the collection.

Based on the subjects of Vincent's paintings, my husband has been able to map the places in Eindhoven where he worked. Maybe we can print that in one of the forthcoming Newsletters when I shall tell you more about the places he visited and the people he met and knew in Eindhoven.

To come back to the contents of the old tin found in the vicarage garden at the van Gogh's family home in Nuenen - I told you in the September Newsletter about some of the contents: the blue paint, the hairs, the seeds, the silver-colored foil, etc. Now I can give you more information about the on-going foil investigations.

To give you some background information first. In Eindhoven there was a family by the name of Gestel, part-owners of a printing-shop on Langedijk (now called Vestdijk) and the Nieuwstraat. One of the Gestel children, Dimmen, an artistic young man who had been trained as a lithographer, was a friend of Vincent's. They had got to know each other because Vincent often visited the printing-shop to get printer's ink for use in his paints to make them darker, to get paper and to teach Dimmen. The lessons which Dimmen got from Vincent were most probably in payment for the ink and paper. In his letters to his brother Theo, who was living at that time in Paris, Vincent often made reference to the Gestel family, his friendship with Dimmen, their long walks together - often drawing and painting - on their way to Tongelre, to Woensel and even as far afield as Heeze.

The above is just a little of the background information about Vincent and his contact with printers.

Now to come back to the foil found in the paint in the rusty old tin. As mentioned before, the first thoughts were that maybe the foil was made of aluminium, resulting in doubts about the timing and the thought that aluminium was not widely used before the late 1880's. (remember: Vincent lived in Nuenen from 1883 - 1884). Investigations have since proved that aluminium foil was presented during the Paris Exhibition of 1867 and since 1875 had been used for many applications.

Back again to the world of the printer Gestel - after contact with some very senior, retired printshop workers, now doing voluntary work in the Lithography Museum in Valkenswaard (Steendruk museum) they could tell us that at the Gestel printing-shop they made their own foil from aluminium powder, pressed on to paper and then covered by a clear varnish. This foil was used to make cigar bands and the labels for cigar boxes, produced by the well-known tobacco firm, Mignot and de Block of Eindhoven. This tobacco firm exported their wares throughout Europe and were famous for their quality goods.

The old printers at the museum gave us another important piece of information. Namely that the left-over pieces of foil-printed paper were folded into boxes, with the foil on the inside, to make airtight containers for the left-over printer's ink. Tins were too expensive!

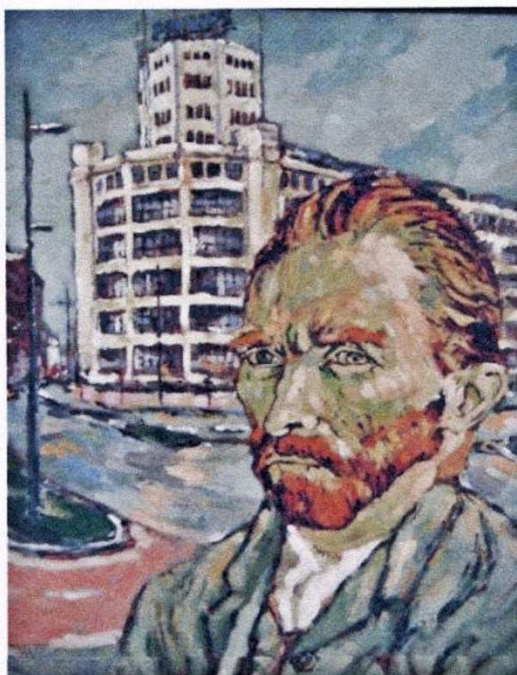
It is known that Vincent used quite a lot of this left-over printer's ink. It was so thick and syrupy that it had to be removed with a palette knife, causing the foil to flake, before it could be mixed with the paint. Is it then possible that the flakes of foil, found in the rusty old tin containing blue paint, could have come about in this way?

From the many comments I have heard, it seems as though my articles about Vincent van Gogh are read with interest by our members. One of the questions during lunch after the November meeting was where was the information found about the local handyman, Mr. Rijke, getting the job to clear out the vicarage and his throwing rubbish into the garden pond in the late 1880's? That was from a letter written by Vincent to his brother, Theo, from Antwerp in January '86. Vincent wanted to avoid returning to Nuenen to do the work himself. Another question was 'Did Vincent father a child?'. The answer to that is 'no'.

But he did have a love affair in Nuenen. The object of his love was Margo Begemann (born March 1841, died February 1907), she was in love with Vincent and although she was 12 years his senior, they were engaged. She was the girl next door, living at Huize Nuneville, Berg 24 in Nuenen. But the path of true love was not a smooth one. Margo was hampered by her spinster sisters who did not agree with the relationship and she was continually pestered and threatened by them.

One thing is certain, the tin is very old and was supplied by the Schoenfeld firm of Dusseldorf, where Vincent ordered his 'mineral blue', a fact which is described in many letters. Could this be another piece of the puzzle of the paint?

MARGARET NAGELKERKE

There was a doctor in Eindhoven, Karel van de Loo, born in 1852, making him a year younger than Vincent. The doctor lived in Willemstraat, opposite Wilhelminaplein, and he was the van Gogh family doctor. Vincent trusted and liked him very much and described Karel as a very nice man, cool, famous, careful and rather like Emile Zola. Before Vincent left for Antwerp he consulted the doctor about his own 'nervous disposition' and at that time Dr. van de Loo told him not to worry so much and that he would probably live to a ripe old age. The doctor himself lived to the age of 46!

Dr. van de Loo also cared for Margo. She often accompanied Vincent when he was out painting in the surrounding fields and one day in 1884 she suffered terrible abdominal cramp pains. She had tried to poison herself with strychnine. Earlier she had told Vincent that she was so happy and said "If only I could die now . . ." but of course he could not have known what her intentions were. Margo was described as a very sensitive, social person with poetic inclinations and always helpful to the needy.

When she became ill Vincent was terribly shocked, he made her vomit and immediately warned her brother, Louis Begemann. (Louis had a linen weaving mill in Nuenen, Margo was his business partner and when he was threatened with bankruptcy, she helped him out financially). As Margo had used laudanum, a derivative of opium, (perhaps taken as a precaution to ease the pain of her planned poisoning) and due to Dr. van de Loo's treatment, she did not die. In the village of course this attempt on her life was kept a strict secret and is only known about from Vincent's letter dated a few days later in September '84 to his brother Theo in Paris.

After this dramatic event Margo was sent to Utrecht to Dr. Petrus Johannes Idenburg in Hamburgerstraat, where she stayed for a long time and where Vincent visited her. Her time was mostly spent in her room where she read and used the things which Vincent brought for her. After a while she went 'on business' to the Hague and then returned to Nuenen. Vincent thought that due to her past she was suffering from religious mania and compared her to a spoiled musical instrument which for years had not been played properly. Margo and Vincent had wedding plans, but her family insisted she wait for two years. They thought she was too old for marriage, yet this is a contradiction to their insisting on the two years waiting period. Vincent's reaction was "Now or never! In fact, I wish I'd met her ten years earlier".

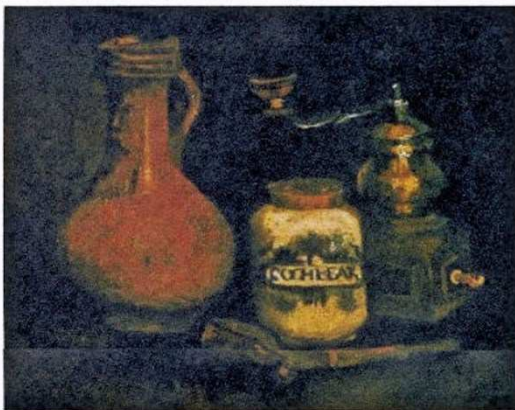
Via a third person, Margo commissioned a drawing or a painting for 20 guilders - and Vincent actually made a pen drawing, but when he discovered who the real commissioner was, he refused the fee. It would have been the first and only work he had sold at that time.

Margo herself said to Vincent "at least I have known love". Vincent left Nuenen in November 1885. A sad tale . . .

This month I want to return to Vincent van Gogh's contacts in Eindhoven and especially his friendship with Anton Kerssemakers (1846 - 1924).

In November 1884, almost a year after Vincent arrived in Nuenen, the Gennep water mill was painted by him at least four times from the garden of the Rapelenburg Estate. The father of Anton Kerssemakers had premises nearby the estate where he conducted his linen and tobacco businesses. Vincent worked from the estate together with his friend Anton - whose nickname was Toon Kers - whom he had met via the amateur painter and paint supplier, Jantje Baijens, the owner of the shop in Rechtestraat where the Eindhoven artists purchased their materials. Jantje was actually the catalyst for the contact which Vincent had with at least three other artists to whom he would give lessons.

One of these pupils was the almost 7 years older Anton Kerssemakers, a talented amateur and well-to-do leather tanner who lived at number 7, Pa

rallelweg opposite Eindhoven station. From these premises Vincent made his painting of the old station and coal depot and from here they would catch the tram to Gestel. Later Toon would recollect how Vincent used the cheap household paint prepared by Jantje Baijens, which dipped from the canvas when he painted the sky and how he then had to scrape it all off and begin again.

Together with another artist friend, Anthon van Rappard who visited Nuenen from time to time, they all went to the chemist, Hendrik Vrijman, whose shop was located at the corner of Rechtestraat and Vrijstraat, to buy copiva balsum. This is used to thicken paint and to make it dry quicker - which, if too much is used, has quite the opposite effect. I suppose their idea was to add the balsum to the cheap paint to save money.

The exhibition "The Real Van Gogh: The Artist and His Letters" opened in January at the Royal Academy of Arts in London and will run till mid-April 2010. Over 35 original letters, rarely exhibited due to their fragility, are on display, together with around 65 paintings and drawings that express the principle themes to be found within the correspondence.

The exhibition has attracted lots of attention from the public and the media and one of the recurring opinions has been what a sensitive, intelligent and thought-compelling man Vincent must have been. Opinions can differ of course; some may say he was mad, some may say he almost blackmailed his brother Theo, but passion can take on different forms and Vincent's passion was for his art.

For example, looking back at his tragic family circumstances, they could perhaps partly explain his actions and attitude. He was one of seven children. The first child, Vincent Willem, was stillborn on March 30th 1852, and exactly a year to the day our Vincent was born on March 30th 1853. As was the custom at that time, he was also given the name Vincent Willem. We are all familiar with Vincent's life story, his poverty and the non-recognition of his talent, his attempt to shoot himself in July 1890 and his consequent death two days later at the age of 37. The 4th child from the marriage, brother Theo, also died an early death eight months later, aged 34. The 6th child, Willemien, spent her last 40 years in a psychiatric hospital and the youngest child, Cornelis Vincent, left at an early age for South Africa. There he fought in the Boer War and there he committed suicide in 1900 at the age of 33. From the seven children, only two daughters, Anna Cornelia and Elisabeth Huberta, seem to have led a reasonably normal life. Vincent's mother lived to the ripe old age of 88; his father, the vicar, died at 63 and was buried in 1885 on March 30th - the birth day of both his Vincents.

Some recently unearthed information which might be of interest for readers of my stories about Vincent could be the following. In last month's IWCE Newsletter I wrote about the resin copiva balsum, which was used to thicken paint and make it dry quicker and which we know was used by Vincent. In 1932 an investigation was carried out in Berlin to decide the authenticity of some paintings attributed to Van Gogh. The experts called in for that law case decreed the paintings were forgeries, and their verdict was partly based on the resin which had been used.

Anton Kerssemakers was an avid student and became a good friend to Vincent and, at Anton's expense, they travelled together to Amsterdam and Antwerp visiting museums and during these trips Vincent made small sketches and paintings, amongst others from the station in Amsterdam and various city scapes. Anton also took care of unpaid bills for Vincent's paint in payment for his lessons. According to Vincent, Toon made good progress, but it didn't stop him correcting or criticising the work.

Vincent spent days in Eindhoven making still life paintings with amateurs and painted for at least three days in Toon Kers' roomy studio or in the big garden. Toon recalled how Vincent would randomly set up different pots, dogs and so on to study the colour and shadows for still life paintings and how Vincent really taught him how to observe.

During his Eindhoven days Vincent lodged at the boarding house cum tobacco shop in the Korenstraatje 2, run by Janske van de Broek and her sister, Door. Their brother, Janus, was also an amateur artist and he worked for Vincent's friend, the paint supplier Jantje Baijens. Vincent purchased his coffee and tobacco from the sisters plus some extra to pay his models in Nuenen. Also, if he had to disappear from Nuenen because the van Goghs wanted him out of the way to avoid some family visitors, he would also stay with the sisters. As thanks for the hospitality he gave an aquarelle of the water mill to Janske - who was a bit in love with Vincent - but that picture has never been seen again.

Many views which could be seen from Toon Kers' house, such as the cornfields and the windmills, were subjects for Vincent and he painted them from the other side of the railway. As a present to his friend, Vincent gave Toon a large painting of an autumn landscape and also a lithograph of the now famous Potato Eaters which was printed by the Gestel firm. Unfortunately the litho was not printed on good quality paper and has not survived the ravages of time. Toon accompanied Vincent when, in freezing cold snowy weather, he painted the metre-wide picture of the water mill. Much later Kerssemaker saw it again, this time in the Boymans van Beuningen Museum in Rotterdam. The subject of this painting - the old water mill, built around 1249, rebuilt in 1587 and recently restored, can still be seen in the Gennep park on the Gennepweg in Eindhoven.

MARGARET NAGELKERKE

Now this verdict is being questioned because our evidence has come to light about the copiva balsum - purchased from the Eindhoven chemist shop owned by Hendrik Vrijman.

A mystery to still be solved.

In my first article in last year's October issue, I told you about the excavations in the garden and the pond at the vicarage in Nuenen and how blue paint was found in an old tin. Also contained in that paint, among other things, were pieces of charcoal, resin, some seeds and a human hair. These contents were examined and identified by a reputable national laboratory but it was feared that the DNA from the human hair, because it had no root, would be difficult to identify. Since then, as recently as last week, another piece of information has come to light about a DNA test which can be done on hair which has no root. But it is a very costly procedure so it could be some time before funds are found for the investigation.

Another mystery still to be solved.

SPROOKJE

Het was 1884 in november en bitterkoud in Eindhoven.

Eene eenzamen schilder stond aan den oever van het water om een vervallen middeleeuwse watermolen te vereeuwigen.

Hij had een zware atelier-ezel opgesteld en zijn opklapkrukje en kwam net van Jantje Baaijens in de Rechtestraat die voor hem een nieuwe voorraad verf had gemaakt.

Via het Gestelse stationnetje was hij uitgestapt met een groot doek van meer dan 1 meter, geweven bij een textielabrikant in Eindhoven en door Jantje geprepareerd en opgespannen.

De mensen in het trammetje hadden hem al herkend want het was al de 4de keer dat deze zonderling met rare bontmuts daar kwam schilderen.

De polderwerkers aan het water waren bezig met de beschutting en de schilder vond het altijd leuk om met hen een praatje te maken.

Hij had altijd wel een neutje bij zich om met hen te delen en ook een homp brood en wat kaas.

Het werk volgde langzaam want de verf was niet van de beste kwaliteit en wilde er wel weer eens net zo hard aflopen als dat het opgeschilderd werd met de grove streken, die zo kenmerkend waren voor deze schilder.

Toen het bijna klaar was en de schemering al viel kwam de gebiedsmanager er aan met een wijkagent.

Op barse toon vroeg hij wat hier aan de hand was.

"Kan je dat niet zien" zei de schilder "ik probeer deze mooie molen voor het nageslacht vast te leggen zodat ze die over 100 jaar nog kunnen bekijken hoe hij er voor een eventuele restauratie uitgezien zou hebben."

"Heb je wel toestemming om hier met die rommel op verboden terrein te komen want dit is Rapenburg, weet je wel?"

De schilder vertelde dat hij toestemming had van een linnenfabrikant in de buurt, genaamd Kersse-makers en dat de zoon Antoon Kers zijn vriend was.

"Niks mee te maken!"

Zeide de gebiedsmanager

"en laat dan aan onze wijkagent je omgevingsvergunning maar eens zien".

"Ik heb geen omgevingsvergunning en waarom zou dat nodig zijn?"

"Nou, dat houtwerk wat je daar bij je hebt is monumentaal en daar heb je een vergunning voor nodig om het hier te plaatsen."

"Hoe kom ik aan een vergunning vroeg de verbaasde schilder?"

"Nou, je moet dat in zesvoud indienen op het stadhuis, de maten opgeven van je statief en hoe diep de punten in de grond steken."

"Dan wordt dat gemeld in de krant en als niemand bezwaar maakt wordt die vergunning na 6 weken gepubliceerd, maar ga er maar van uit dat ik zal protesteren."

"Je moet dan voor een commissie verschijnen en toelichten wat je hier aan het doen bent en of ze dat kunnen billijken."

"Maar",

Zuchtte de schilder,

"Ik wil alleen maar een schilderij maken!"

"Dat kan iedereen wel zeggen, zei de wijkagent en wie zegt dat je die rommel ook opruimt en geen lege tubes in het water gooit?"

"Trouwens stond je net te neuriën en dat is entertainment en daar heb je weer een evenemen-ten vergunning voor nodig en daar hoort al helemaal een meldingsplicht bij."

"Het zou kunnen wezen dat passerende bezoekers blijven staan kijken en luisteren en daar moet gemakkelijksbelasting over betaald worden."

"Ik kan zelfs niet pianospelen" sprak de schilder "en zingen al helemaal niet en denk niet dat er iemand naar zal luisteren."

"Mag ik uw naam en adres noteren"

Zeide de wijkagent, zijn zakboekje trekkend.

De schilder zei dat hij Vincent heette.

"Achternaam"

Sprak de wijkagent kortaf.

De schilder vertelde hem dat iedereen hem kende als Vincent en dat zijn achternaam er eigenlijk niet toe deed.

"Achternaam" zei de agent nogmaals en Vincent sprak: "van Gogh"

Wat de agent ook netjes noteerde als Vangog.

"Adres dan."

"Overal en nergens."

"Ik mag hier wel eens slapen bij mijn vrienden zoals Willem van de Wakker, Antoon Kers mijn vriend of ik logeer bij de familie van de Broek in het Korenstraatje, maar ik woon in het washok van mijn vader."

De agent voelde zich een beetje voor de gek gehouden en werd nu echt boos.

"Je zegt wel dat je schilder bent maar ik zie alleen maar geklieder."

"Volgens mij hoor je thuis in het opvangtehuis, weten ze wel dat je hier bent?"

"Ik zie ook dat je drank bij je hebt en dat mag al helemaal niet in dit park."

"Heb je dat verbodsbord niet gezien?"

"Jawel" sprak de schilder, "maar ik dacht dat dat alleen voor biertjes gold en dit is Brandy."

"Nog sterke drank ook zei de kwaai agent; dat is dan al de zoveelste overtreding."

"Later zal ik beroemd worden sprak de arme schilder en begon toch maar zijn boeltje te pakken."

De gebiedsmanager fronste zijn wenkbrauwen en zei:

"dat werk van jou haalt het Kempenland museum niet eens."

De schilder nam zijn spullen en vertrok naar Antwerpen om nooit meer terug te keren naar dat stadje met alleen die cultuurbarbaren

EN WAAR GEBEURD!

STULTIENS-DE KLEERMAKER VAN VINCENT

VINCENT VAN GOGH'S JEKKER UIT EINDHOVEN?

In de Rozemarijnstraat (*foto), nu Jan van Lieshoutstraat (kaster B253) geheten woonde Willem van de Wakker bij kleermaker J. Stultiens op kamers als kostganger.

De kleermaker woonde daar met zijn gezin en kon wel wat extra inkomen gebruiken. Blijkbaar had hij ook een etalage om zijn producten te etaleren.

In 1927, op 1 januari, zou Hr. Benno Stokvis zijn "Nieuwe nasporingen over Vincent van Gogh in Brabant" publiceren in "de Opgang". Het Algemeen Dagblad gaf een tamelijk uitvoerige aankondiging hiervan. Heer Stokvis kwam in aanraking met W. van de Wakker, een oud-leerling van Vincent die hij bezocht.

Hij schreef o.a.:

"Ik wendde mij tot den genoemden Heer, die onmiddellijk erin toestemde mij te ontvangen en uit wiens mond ik ter gelegenheid van een langdurig bezoek te zijner de volgende wetenswaardigheden mocht noteren, die een belangrijke en curieuze

completering vormen van mijn vroegere onderzoekingen."

De Heer Willem van de Wakker (*foto), gepensioneerd ambtenaar der posterijen was in Vincents Nuenense periode (december 1883-november 1885) werkzaam aan het telegraafkantoor te Nuenen. Hij woonde echter te Eindhoven.

Willem was telegrafist en gestationeerd in Nuenen en reisde per trein op en neer, maar ook was hij amateurschilder en behoorde bij het schilders clubje in Eindhoven waaraan Vincent van Gogh les gaf. Hij zal indertijd bij het overlijden van de dominee Theodoor op 27 maart 1885 van Gogh wel de drie onheilstelegrammen verstuurd hebben naar broer Theo in Parijs.

Willem van de Wakker was eigenlijk aquarellist en zijn werk leek verdacht veel op dat van Vincent en zijn later ook wel eens verward met elkaar, alhoewel Vincent het minachtend "chicq-jes" noemde. Vincent had hem blijkbaar veel van zijn werk gegeven maar daar is niets meer van teruggevonden.

Uiteindelijk heeft van de Wakker ook zelfdoding gepleegd in 1927 door in het ziekenhuis "de stekker eruit te trekken", volgens de overlevering.

Hij is kinderloos gestorven nadat hij ontroostbaar was gebleken na het overlijden van zijn vrouw.

Benno Stokvis verhaalde over de kleermaker het volgende:

"Deze toonde aan Willem van de Wakker hem eens een zonderlinge lila stof met oranje en gele noppen, die hij had gekocht en onverkoopbaar was gebleken. Weet je wat je doet sprak van de Wakker, morgen komt van Gogh bij mij. Etaleer jij die stof; ik durf te wedden dat hij het koopt."

Inderdaad bleef Vincent geboeid voor de winkelruit staan en kocht hij een pak van tegen de fl. 35. Maar hij liep ermee te schande! In Eindhoven werd hij algemeen bijgenaamd "het gekke menneke van Nuenen."

Ook weten we dat van Gogh zorgvuldig de complementaire kleurenleer van Delacroix toepaste in zijn werk en dat hij bij het nemen van pianolessen de klanken en kleuren met elkaar vergeleek.

We noemen dat tegenwoordig synesthesie, waarbij de verbindingen van de zintuigen zoals in de hersenen bij verschillende mensen voorkomt.

Waarschijnlijk heeft het kleurenpatroon juist daarom van Gogh speciaal aangetrokken en tot zijn keuze aangezet.

Willem van de Wakker was op de hoogte van de muzieklessen bij Hein van de Zande omdat van Gogh daar weggestuurd was.

Hein van de Zande was bang geworden van Vincent, die overigens ook in het Frans de gedichten van Beaudelaire uit het hoofd declameerde. Beaudelaire was dichter en synestheet.

De maandelijkse toelage vanuit Parijs was vaak rond de 50-100 gulden. Een wevers- of arbeidersgezin moest leven van fl. 7.50 per maand met een gezin van 7 kinderen. Een tekenleraar op de Teekenschool verdiende nog geen fl. 100 per jaar.

Vincent was altijd platzak, maar dat lag meer aan zijn bestedingspatroon, verf, papier, penselen maar ook zijn reisjes her en der per trein. Ook had hij vaak gravures en boeken en moest hij kisten laten maken om zijn werken te verzenden.

In elk geval was het een duur maatwerk voor die tijd. Men kan zich voorstellen dat hij nogal opzien baarde met zijn outfit want men kende hem vooral aan zijn duffelse jekker, bontmuts in de winter, pijp in de mond en beladen met zijn schildersspullen of met pas geschilderde doeken waarvoor je moest oppassen om niet onder de verf te komen zitten.

Vincent schreef ook naar zijn broer Theo dat hij zich beter ging soigneren

Misschien kwam dat ook omdat hij vaker bij Anton Kerssemakers aan huis kwam, soms dagen en weken maar ook in de uitspanning Apollo's lust aan de Vestdijk.

Kerssemakers had als leerfabrikant en bestuurslid van de Koninklijke harmonie Apollo's Lust daar op zondag een herentafel met de gegoeden en Eindhovense industriëlen.

In de tuin werden vaak muziekconcerten gegeven.

Later in Parijs en na het vertrek uit Nuenen zou Vincent een zelfportret schilderen (J.H. 1356). Het schilderij heeft de afmetingen 60x50,5 cm. en is geschilderd rond 1886-87.

Frappant is te zien, dat Vincent daar een jekker aan heeft met deze vreemde kleuren combinatie en dus mogelijk hetzelfde jasje is, als gemaakt door kleermaker Stultiens.

Van de Wakker kon niet weten van de kleuren van het schilderij omdat er ook geen kleurenfotografie bestond in die tijd.

Het ziet eruit als stevige kwaliteit en kan dus wel een paar jaar meegegaan zijn en geschikt voor lange wandeltochten in allerlei weersomstandigheden. Een praktisch kledingstuk blijkbaar, maar wel een speciaal ontwerp?

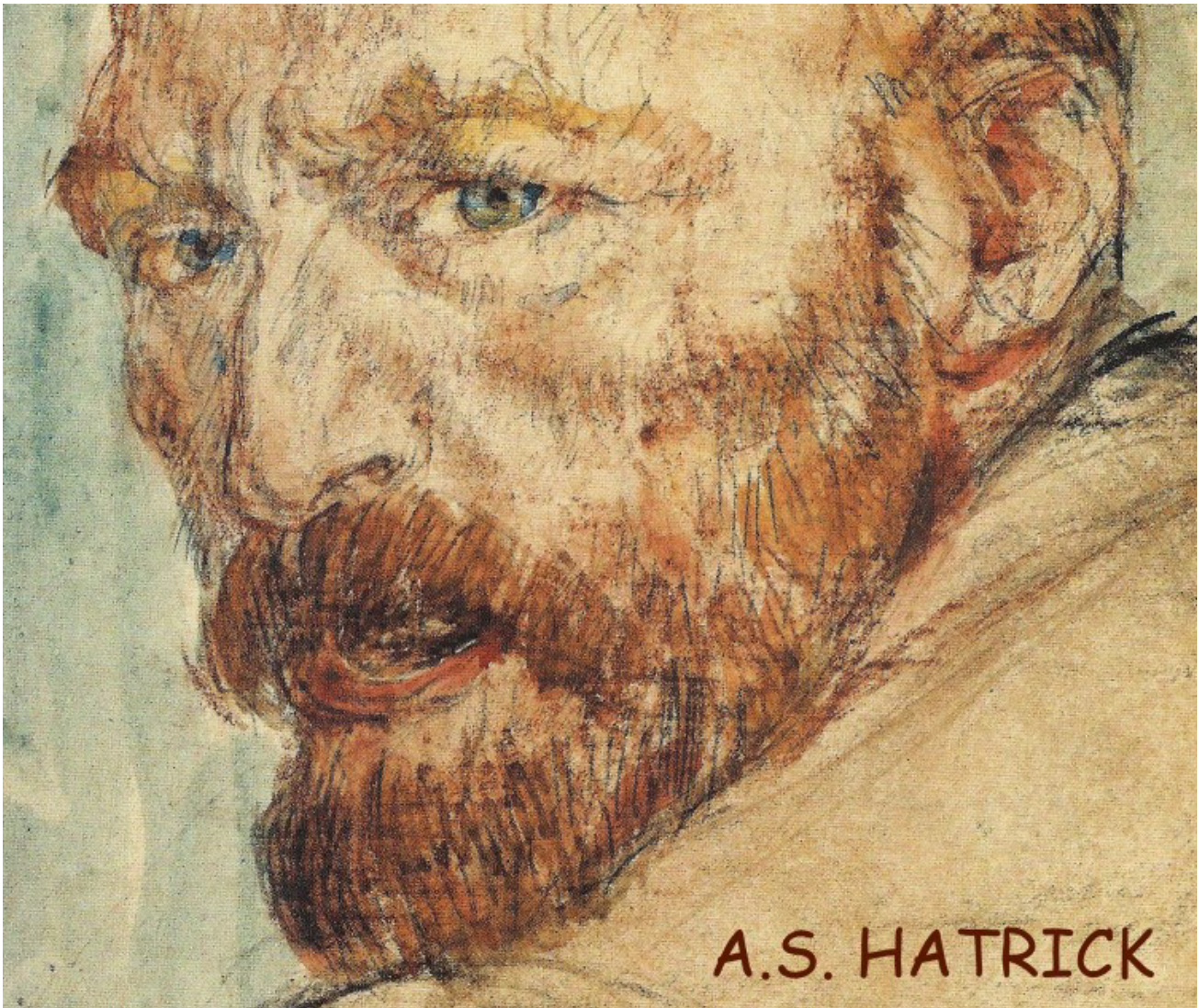
Peter Nagelkerke, september 2015

WILLEM VAN DE WAKKER

- *Telegrafist (en amateurschilder, vooral als aquarellist) vanuit Eindhoven werkend in Nuenen;*
- *Vergezelde en werkte met Vincent v Gogh en werd door hem onderwezen;*
- *Woonde als kostganger bij kleermaker Mathieu Stultiens (Rozemarijnstraat, later Jan van Lieshoutstraat geheten);*
- *Huwt 30-1- 1888 Rieka Loffelman en verhuist naar Willemstraat;*
- *Vertrokken naar Rotterdam en overleden 30-4-1927 (door verdriet en zelfdoding);*
- *Ze bleven kinderloos.*

TANDEN

Uit de herinneringen van schilders vriend Anton Kerssemakers weten we dat Vincent van Gogh slechts brood en kaas at en als enige luxe van een flacon brandy genoot.

Hij zegt daarover in een brief aan "de Groene", gepubliceerd in het Eindhovens dagblad van 14-4-1912, dat het gebeurde dat van Gogh in 6 weken geen vlees at.

Toen ze eens een tocht wilden maken om samen te schilderen, wilde Toon Kers beginnen met een pot koffie in een uitspanning met een rijkelijk gevulde tafel en met verschillende soorten kaas, ham, boter en beleg zodat ze er de hele dag tegen zouden kunnen. Toon stelde ook voor om suiker in de koffie te nemen. Vincent weigerde echter met de woorden dat hij zichzelf niet wilde verwennen en dat brood en kaas voldoende waren.

Daarnaast rookte hij veelvuldig zijn pijp en dronk slechte koffie.

Dat pijproken zal ook hebben bijgedragen aan de slechte staat van zijn gebit. Voor zijn dames inder-tijd is dat niet zo appetijtelijk geweest, maar was men in die tijd minder kieskeurig?

Op zijn stillevens (plaatje 1, plaatje 2, plaatje 3) zien we zowel stenen als houten pijpen die hij inder-tijd maakte en een flacon brandy.

Ook vinden we op een van de stillevens een afbeelding van een apothekerspotje met het opschrift Cochlear. Het is een enigszins hallucinerend lepelkruidenaftreksel wat o.a. ook gebruikt werd bij mondslijmvlies ontstekingen.

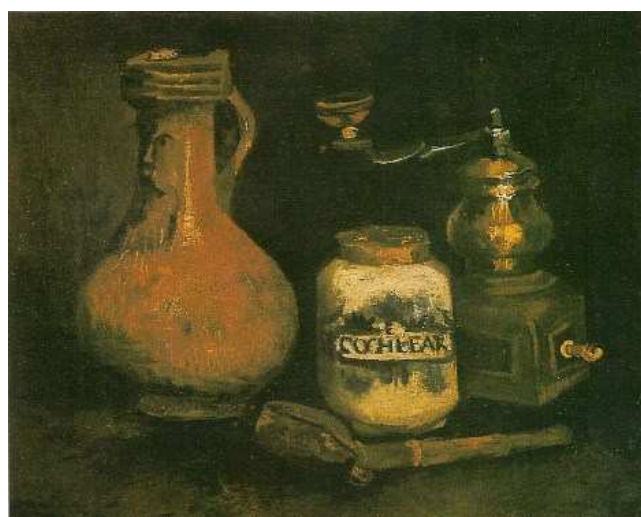
Ook weten we dat van Gogh Copiava-balsum vermengde met zijn verf om inschieten te voorkomen. Verkrijgbaar bij de apotheek maar het werd ook als middel tegen geslachtsziekte gebruikt. Zijn medische historie was in elk geval ook niet erg florissant.

Tijdens zijn omzwervingen in Parijs, Engeland, maar vooral het verblijf in de Borinage en Nederland moet zijn gebit zwaar te lijden hebben gehad.

Het samenleven met prostitué Sien was geen vetpot en allesbehalve rooskleurig.

En in den Haag had hij zich al moeten laten behandelen tegen geslachtsziekte, wat indertijd o.a. met kwik gebeurde en nare bijverschijnselen heeft en tot vergiftiging kan leiden.

In Drenthe leefde hij ook in armoede en is toen naar zijn ouders in Nuenen vertrokken waar hij waarschijnlijk weer even normale kost kreeg totdat hij weer voor zichzelf moest gaan zorgen.

Toen moet hij zich wel zwaar verwaarloosd hebben en zijn geld besteed hebben aan modellen en materiaal i.p.v. fatsoenlijk te eten.

Vincent maakte zich sowieso zorgen om zijn gezondheid en consulteerde dr. Karel v.d. Loo en huisarts in de Willemstraat voor zijn vertrek uit deze regio, die hem echter verzekerde dat hij nog een lang leven beschoren was.

We weten dat van Gogh zich beter wilde soigneren en hij heeft zich misschien wat ongemakkelijk gevoeld tijdens zijn bezoeken aan de gegoeden in Eindhoven, zoals bij de rijke Anton Hermans thuis en met de uitstapjes die hij met Kerssemakers maakte en zelfs een kostuum aanschafte alhoewel er overal beschreven staat dat Vincent er meestal als een vagebond uitzag.

Hij vertrok uit Nederland om nooit terug te keren en arriveerde op 24 November 1885 in Antwerpen om daar ongeveer 3 maanden te verblijven. Hij had een 3-tal schilderijen, studies en tekeningen voor

de verkoop meegenomen en liet verf, 30 doeken en andere schildersspullen door Jan Baijens uit Eindhoven nasturen.

Een kamer werd gehuurd voor 25 francs per maand bij een verfhandelaar in Rue des Image 194.

Toch bezocht van Gogh in Antwerpen ook 7x dr. A. Cavanaugh in de Rue de Hollande 2 en het ziekenhuis Stuivenberg,

Rue des Image en nu de lange Beeldekenstraat voor zitbaden behandelingen.

In het boek "the van Gogh file" van Ken Wilkie wordt beschreven dat Vincent dr. Cavanaugh portretteerde als vergoeding voor het honorarium. Dit volgens zijn nazaten.

Als 32-jarige was zijn gebit danig aangetast dat hij vlak na zijn vertrek uit de Eindhoven regio in 1885 zijn gebit moest laten verzorgen in Antwerpen.

Dr. G. Knuttel Wzn schrijft daarover:

"Hij brengt daar aan zijn werk het offer van al zijn bezittingen, om modellen te kunnen betalen lijdt hij zoodanig honger, dat hem de tanden uit de mond vallen".

En de optekening van dr. M.E. Tralbaut van Vincent van Gogh in de Antwerpse periode:

"En in het uiterlijke is het zaak dat ik me wat opknep. Gij zult zeggen dat het met kunst niets te maken heeft misschien en misschien zult ge me gelijk geven! Ik ben doende om bijvoorbeeld mijn gebit weer in orde te brengen. Ik heb niet meer dan 10 tanden die weg zijn of weggaan. En dat is teveel en te hinderlijk en tevens geeft het mij een air van over 40 jaar wat me teveel nadeel doet. Dat heb ik dus besloten op te laten oplappen. Het is een kwestie die mij frs 100 kosten zal, maar kan het nu terwijl ik teeken beter dan op een ander moment, en ik heb mij de kwade tanden laten afknippen, en de helft zoeven vooruit betaald. Tevens is mij toen gezegd dat ik mijn maag moet soigneren."

Ook schrijft hij:

"Ik heb gedacht dat mijn tanden slecht waren om een andere oorzaaken en wist niet dat ik dermate mijn maag had gedetorieerd."

En:

"Alleen het begon mij te verontrusten dat er telkens een tand afbrak. En dat ik er slechter en slechter ging uitzien. Ik geloof dat het herstellen van de tanden op zichzelf al helpen zal, omdat ik meestal pijn in de mond hebbende, ik mijn eten maar zo snel mogelijk naar binnen slikte. En het zal me ook ietwat helpen voor mijn uiterlijk misschien. Wat deze maand betreft, ik heb mijn kamer vooruit betaald (frs 25) voor mijn eten 30 frs vooruit en frs 50 aan den dentist, verder een visite aan de dokter."

Hij schrijft ook:

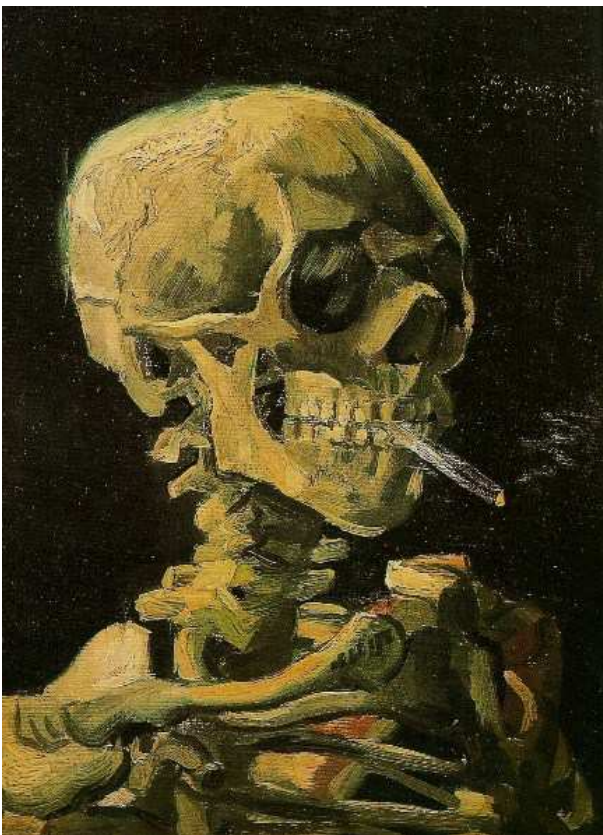
"Nu zal ik U zeggen over mijn gezondheid. Ik blijf gelooven, dat ik kans heb om bepaald ziek zijn te ontwijken, toch zal ik tijd nodig hebben om mij te redreseeren. Ik heb nu nog 2 tanden bovendien laten plombeeren, dan is mijn bovenkaak, die het meest geambeierd was, weer in orde. Ik moet er nog 10 francs op betalen en dan nog 40 francs om ook de onderste helft in orde te krijgen. Eenige jaren van die bewuste 10 jaar cellulair, die ik 't voorkomen heb door-gemaakt, zullen hierdoor verdwijnen. Omdat een slecht gebit, dat men tegenwoordig zo zelden meer ziet, waar het zoo makkelijk is te restaureren, iets ingezakts aan de physionomie geeft."

Gedurende de 2-3 maanden dat hij in Antwerpen verbleef zou hij die 10 tanden laten "knippen".

In de brieven naar broer Theo schrijft hij daarover, brief 453:

"ik zou ook zo geducht graag die karwei aan mijn tanden klaar hebben".

In de schilder klas van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, met directeur Professor Verlat en docenten Victor Hageman en Siebert, is een portret van Vincent gemaakt door een mede leerling (A.S. Hatrick) waarbij zijn gebit nauwelijks zichtbaar is en je als in een grot naar binnen kijkt. Volgens zijn medeleerlingen, sliste van Gogh zijn woorden eruit. Het schilderij met de rokende schedel maakte hij ook op de academie.

28 Februari vertrekt Vincent naar zijn broer Theo in Parijs.

Het boek van Naifeh–White Smith verhaalt dat Vincent in Parijs zich van een houten kunstgebit zou hebben laten voorzien.

Het lijkt onwaarschijnlijk, dat in het decadente Antwerpen of Parijs nog op zo'n primitieve wijze daarmee werd omgegaan daar juist de allernieuwste technieken indertijd werden gebruikt. Ook gezien de kosten die het met zich meebracht.

Een slimme drogist, Alexis Duchateau, was al in 1774 begonnen met het gebruik van porseleinen tanden, gemaakt door de porseleinfabriek in Sevres bij Parijs. Einde 19e eeuw was het experimenteren met het inbrengen van porseleinen implantaten al gebruikelijk. Voordien maakte men ook wel valse tanden van nijlpaardentanden, die echter snel aan rotting onderhevig waren en ook stonken na verloop van tijd.

Theo zal hem daarom wel een goede tandarts hebben aanbevolen want Vincent kon zich niet voorstellen levend in kleine restaurants, werkend met ver-

schillende valse tanden.

Theo schrijft zijn moeder:

"U zou Vincent niet meer herkennen."

Vincent durfde het zelfs aan om zelfportretten te gaan maken.

Het vervangen van ontbrekende tanden en kiezen is geen nieuw idee.

Uit de archeologie is bekend dat o.a. de oude Egyptenaren en de Maya's al ontbrekende tanden vervangen bijv. met behulp van hout, handgeslepen ivoor en schelpen.

Hetzelfde geldt voor de transplantatie van tanden van donoren en gouden/platina implantaten die in de 19de eeuw werden gebruikt.

Opmerkelijk te noemen is het feit dat schilders "vriend" Paul Gauguin, die met Vincent van Gogh enige tijd het "gele huis" in Arles deelde en waarschijnlijk ook de dames aldaar, vertrok naar het

eiland Hiva Oa in de stille oceaan en dat in het dorpje waar hij leefde van 1901-1903 er in een waterput op 2,7 meter diepte 4 tanden gevonden zijn die waarschijnlijk van Gauguin waren, maar ook drankflessen en parfumflesjes.

Paul Gauguin had ook geslachtsziekte en in de put zijn 2 morfine ampullen gevonden.

Vincent van Gogh overleed 29-Juli 1890 door verwonding met een kogel. Zoals eerder beschreven in het hoofdstuk "Hoe probeerde van Gogh zichzelf te doden", zou eventueel met geavanceerde grondradar het graf van Van Gogh ook nog signalen van valse tanden kunnen opleveren.

Tenzij ze natuurlijk alleen van porselein zijn.

Peter Nagelkerke, juli 2012

VERVALSINGEN

In 1932 was het beroemd geworden proces Otto Wacker in Berlijn waar een aantal vermeende vervalsingen van Van Gogh schilderijen werd onderzocht.

Niet alleen stilistisch maar vooral ook wetenschappelijk met een focus op de chemische samenstelling van de gebruikte verf waar Wacker uiteindelijk op is veroordeeld.

M.C. Garnier was zo'n specialist die dactyloscopie-onderzoek pleegde en kwam met technologische bewijsvoering dat de verf van de vervalsingen een hoge concentratie hars bevatten welke door de andere experts als bewijsvoering werd gebruikt dat van Gogh dat niet in zijn schilderijen zou toepassen.

In het boek van Henk Tromp "De strijd om de echte Vincent van Gogh" staat de tekst: Een aantal schilderijen, waarvan de echtheid ontkend wordt, bleek een hoog harsgehalte in de verf te hebben. De toevoeging van hars, leggen de deskundigen uit, zorgt voor een snelle droging, iets wat vreemd is aan van Goghs werkwijze?

De officier sluit uit dat van Gogh met hars zou hebben geschilderd en de officier sluit zich zonder voorbehoud aan bij het betoog van Justi en meent dat er over elf van de zestien in de rechtszaal aanwezige Wacker-van Goghs niet de minste reden voor twijfel aan de valsheid is.

Bij de verf die we in Nuenen in de Pastorietuin vonden (zie Brabants Heem 2009 jaargang 61#3) wordt door het Instituut Collection Netherlands een hoge concentratie colofonium vastgesteld met Pruisischblauw, zinkwit en barium.

Uit de beschreven herinneringen van Anton Kerssemakers, leerling en schilders vriend van Vincent van Gogh weten we dat Vincent verf gebruikte welke bij huis- en amateurschilder Jantje Baijens werd gewreven en waar hij niet bijster tevreden over was maar wel goedkoper voor de altijd in geldnood verkerende Vincent.

Anton Kerssemakers beschrijft onder andere dat tijdens het schilderen van de kolenopslagplaats van het station in Eindhoven vanuit zijn huis de verf van de geschilderde lucht van het doek afdroop en dat het afgeschraapt moest worden.

Een andere schilders vriend en opdrachtgever, Antoon Hermans, gerespecteerd ingezetene van Eindhoven en ook bevriend met de architect Piere Cuijpers van de St. Catharina kerk in Eindhoven, was een veelzijdige goudsmid, kunstverzamelaar en ook leerling van Vincent.

Vincent maakte in zijn opdracht enkele voorstellen welke Hermans wilde kopiëren voor het interieur van zijn huis.

Hermans restaureerde ook meubilair en gebruikte Copiava balsem om voor een snellere droging en dat kunstje werd door Vincent overgenomen.

Ook schrijft hij naar Theo, dat de doffe plekken in de verf door hem worden opgehaald met eiwit (waarmee hij harsvernis bedoelde).

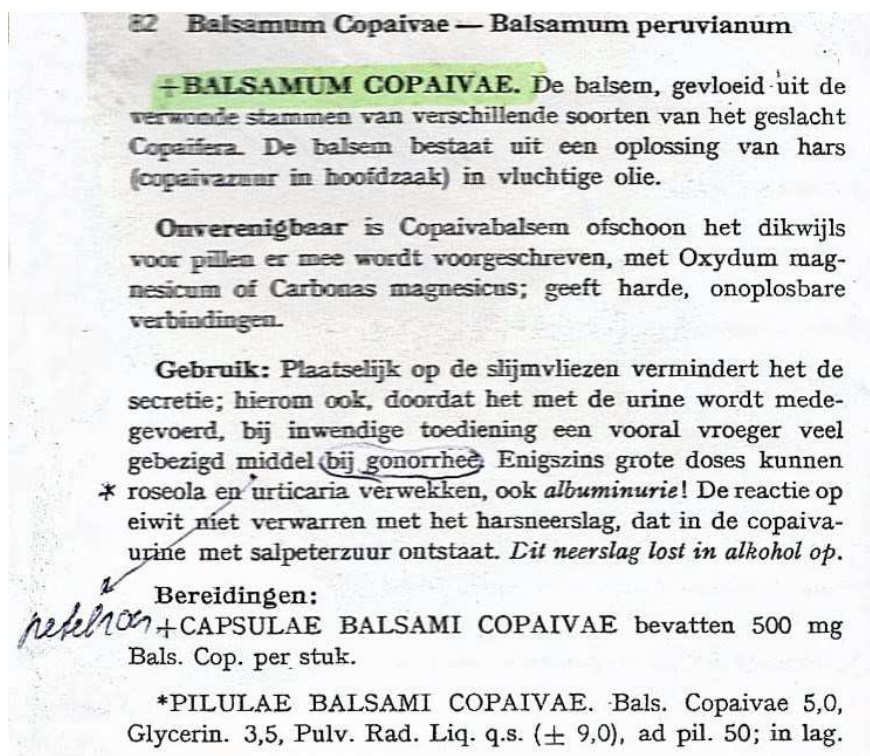
Ook verwerkte hij "bitumen" (asfalthars en lijnolie).

Bij drogist Vrijman kwam Vincent niet alleen voor zijn medicijnen maar ook om Copiava balsum te verkrijgen.

Anton van Rappard, welke hem met tussenpozen bezocht om een tijdje samen te schilderen, vergezelde Vincent naar deze drogist/apotheker.
Het verhaal gaat, dat Vincent vroeg of hij Copiava ook met terpentine kon verdunnen.

Omdat dit middel ook gebruikt werd bij geslachtsziekten heeft Vrijman verontwaardigd gevraagd of ze niet al genoeg schade aan hun karkas hadden toegebracht.
Ook Dimmen Gestel weet te vertellen dat Vincent bij hun bedrijf drukinkten kwam halen.

We moeten ook niet vergeten dat Vincent vrij snel zijn schilderijen naar broer Theo in Parijs stuurde in speciale kisten en soms zelfs opgerold.
De verf moest daarom dan ook snel gedroogd worden want Vincent wilde Theo betalen met zijn werken voor de maandelijkse vergoeding welke hij ontving.
Hij kan ze niet nat verstuurd hebben en moet het drogingsproces zelfs versneld hebben door het bij zijn kachelkje in het atelier te plaatsen.
Hij had een enorme productie en zijn brieven getuigen van het werk dat hij opstuurde.

Soms liet hij zelfs weten, dat de schilderijen die hij in zijn brieven beschreef nog niet geheel droog waren en dat ze wat later zouden arriveren in Parijs

Als Theo op bezoek kwam nam hij zelfs schilderijen mee terug naar Parijs en deze moeten dan wel droog zijn geweest.

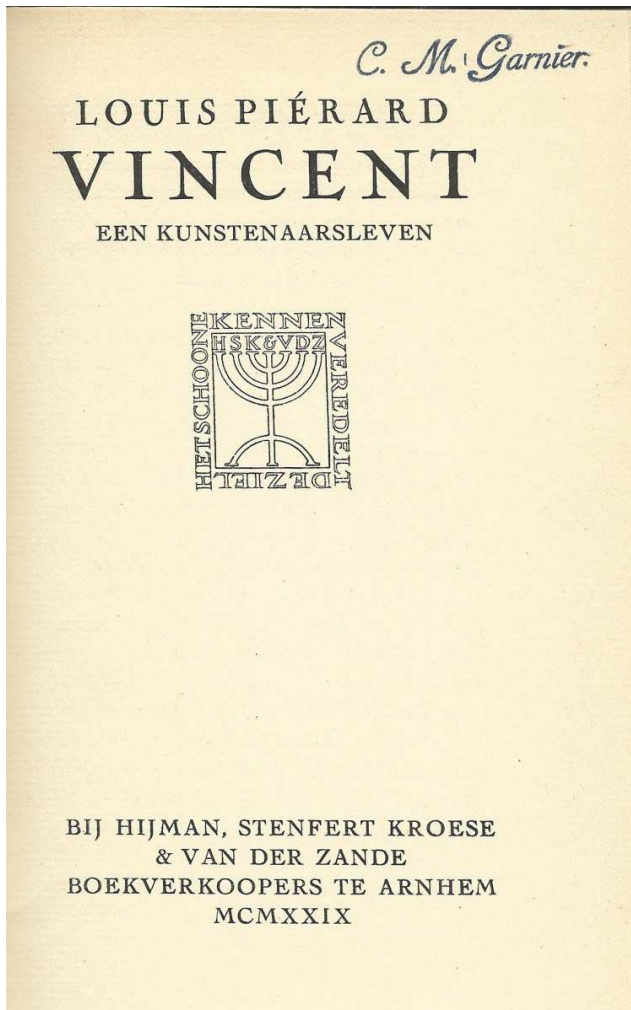
Olieverfschilderijen drogen heel langzaam, vooral met de dikke verf en klodders zoals zo karakteristiek door Vincent vervaardigd.

Vooraf bij koude temperaturen duurt het nog langer en kan weken tot maanden duren.

Vincent nam ook een bestelling verf mee naar Antwerpen ter waarde van 25 Guldens welke hij later pas aan Baijens kon betalen
Een aantal Antwerpse schilderijen zullen dan ook vast Eindhovense verf met copiava balsum bevatten?

Is er een gerechtelijke dwaling geweest en heeft Otto Wacker terecht of onterecht in de gevangenis gezeten en zouden er bij een aantal van de als vervalst aangemerkte schilderijen toch nog echte van Gogh's zitten?

Boekje uit 1929 gevonden in boekwinkel Eindhoven met stempeltje van C.M. Garnier en moet dus zijn eigendom geweest zijn.

VINCENT TOCH UIT EINDHOVEN?

Eindhoven had in de 80-jarige oorlog van 1568-1648 flink te lijden van Hertog van Alva (1507-1582), de beruchte veldheer en gouverneur der lage landen uit Spanje. Gehaat om zijn belastingpolitiek, geloofsvervolging en Bloedraad. Hij liet 11.000 mensen verbannen en duizenden terechtstellen.

Er was toen een bolwerk in Eindhoven van gereformeerden die hun leven lang niet zeker waren. Velen zijn vanuit Nederland gevlucht naar alle windstreken en buitenland. Maar volgens het onderzoek van Leo Adriaansen zijn ook een aantal protestanten vanuit Eindhoven naar het Duitse Goch gevlucht. Gogh was voorheen ook al eens Nederlands grondgebied geweest en was vlak over de grens, een paar kilometer van Boxmeer.

Het plaatsje Goch was zo ontvankelijk omdat het vooral een textielstadje was en ook in Eindhoven deze industrie een van de hoofdactiviteiten en specialiteit was.

Blijkbaar zijn, volgens Adriaansen, minstens 34 protestantse inwoners verbannen wegens hun geloofsovertuiging alhoewel ook een aantal werden vrijgesteld.

Rond 1580 zijn toch de meesten vertrokken en is Eindhoven weer katholiek alhoewel het protestantisme niet geheel verdwenen was.

Een aantal Eindhovense linnenhandelaren trok naar Goch. Leo Adriaansen heeft dat beschreven en ook in het boek van L.G.A. Houben komt dat voor als hij "de geschiedenis van Eindhoven" beschrijft, op 21 juli 1889. Wilem Michels van de lakenververij "de Blauwe Hand", Pieter Wouters, Schouten en Dierick van den Dael waren onder hen.

Goch was een vluchtelingengemeente bij voorkeur en de kennis van de linnennijverheid was zeer welkom.

Rond 1585 waren Jacob Peters (Veldhoven), ouderling Aert van Tatenbeeck (linnenkoper te Eindhoven), zijn zwager Kaevers Toenen en ouderling Jacob Gerrits leden van de kerkenraad in Goch. De kerkenraad daar bestond uit een predikant en 2 (later 4) ouderlingen, 2 diakens en enkele "bijzitters".

Gedurende migratie vertrokken er aardig wat Eindhovense gereformeerden vanuit Goch naar Haarlem, o.a. 45 verhuisden en uit de omgeving van Eindhoven nog 13 met onbekende namen.

Als beroep hadden ze linnenwever en/of koopman en linnenblekers. Van de kooplieden legden de meeste zich toe op handel in garen, vlas en lijnwaden.

Meestal worden alleen de mannelijke gezinshoofden geteld. Bijvoorbeeld Willem Michiels uit Eindhoven kwam met moeder, broers en zusters en Willem Verschuyl, eveneens uit Eindhoven en, met zijn vrouw en 6 kinderen.

De handelscontacten, ook met Haarlem, zouden intensief blijven. De voormalige Eindhovense gereformeerden schonken boeken en legaten aan hun geloofsgenoten omdat een aantal toch armlastig geworden was.

De Brabanders hebben een blijvende positieve invloed op de linnenproductie, bewerking en handel.

Spanje zou uiteindelijk ook Goch bezetten en ook daar werd de gereformeerde gemeente uitgedund omdat men stilletjes naar Haarlem was vertrokken waaronder ongeveer 45 personen oorspronkelijk vanuit Eindhoven en allemaal uit de linnenindustrie.

Mogelijk hebben een aantal mensen die Goch verlieten zich weer ingeschreven in hun nieuwe woonplaats in Nederland als komende "van Goch" waardoor een naamsverandering kan zijn ontstaan maar daar is helaas niet achter te komen tot nu toe.

Natuurlijk zijn veel gereformeerde mensen uit deze regio naar Goch gegaan en van daaruit verder getrokken. Vaak werden de naamaanduidingen gevolgd met de toevoeging "van Goch". Of dat nazaten heeft opgeleverd die gerelateerd kunnen worden aan de voorouders van Vincent van Gogh zou misschien kunnen, maar zou ook zeer speculatief kunnen wezen.

Vincent zelf schrijft wel dat er generaties predikanten in de familie zitten en hij volgde ook onderwijs daarvoor. Hij zou prediken in de Borinage en in Engeland als hulppredikant en zelfs op het randje van geloofsfanatisme geraken. De dominee en grootvader van Vincent van Gogh (1789-1874) uit Breda huwde met Elisabeth Huberta Vrijdag en zouden 12 kinderen krijgen waaronder de predikant Theodorus en vader van Vincent (1790- 1857). Deze grootvader en dominee was weer de zoon van een goudraadtrekker Johannes van Gogh (1763-1840) en Johanna van der Vin.

Waarna we de vroegere (goud)draad van beroepen en locaties kwijtraken of moeten gaan zoeken in Goch of bij de repatrianten.

Ook zijn een aantal van Gochs in Amerika en Canada gesignaleerd. Maar dat zou dan later moeten wezen zoals vele Nederlanders vanaf 1847 uit Zeeland, Holland, Utrecht, Drenthe et cetera onder leiding van Dominee van Raalte zijn vertrokken naar de USA en ook vanuit Duitsland vanuit Hamburg.

Dit is ook allemaal opgetekend door Adrian van Koevering in het boek "legends of the Dutch".

Op de passagierslijsten van die tijd en namen van kerkleden komt de naam echter niet voor. Deze mensen startten hun nieuwe gemeenten en congregaties hoofdzakelijk in Michigan.

In de 17e en 18de eeuw zijn er nog verschillende van Goghs met hogere en lagere maatschappelijke posities.

David van Gogh de goudraadtrekker en zijn zoon Jan behoorden tot de Waalsche Gemeente.

Een 2e zoon David was beeldhouwer en moet ooit in Parijs geweest zijn.

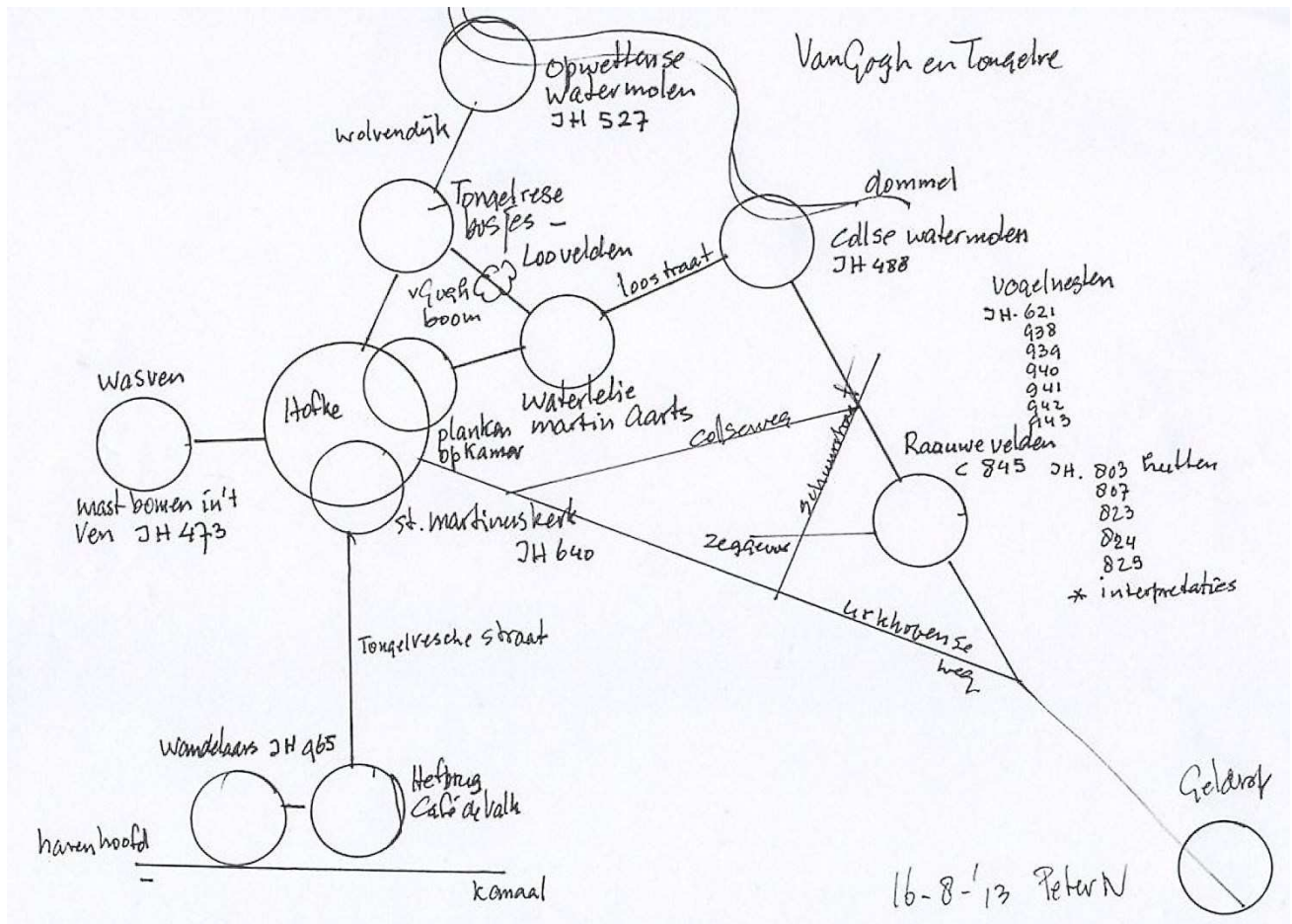
Andere van Gogh's of geschreven Goch, waren in 1635 soldaat tambourijn der Cleuveniersdoelen (den Haag) en vanaf 1642 o.a. Zliverbewaarder.

Bronvermeldingen:

- *Leo Adriaanssen;*
- *L.G.A. Houben (geschiedenis van Eindhoven);*
- *Adrian van Koevering (Legends of the Dutch);*
- *En met dankzegging aan Eugene van Heijnsbergen, voor zijn informatie.*

VOGELS-TONGELRE

DEEL 1-VOGELS

Vincent van Gogh was een groot natuurliefhebber wat in veel van zijn werk naar voren komt. Hij was op de hoogte van de vogels in het veld en hun gedragingen zoals het bouwen van de nesten, broedsels en favoriete plekjes om hun jongen uit te broeden. Zijn liefde voor de natuur legde hij vast in zijn werken, maar deelde het ook met de mensen in zijn omgeving. In zijn brieven laat hij dat duidelijk merken en legt verband met de mensen uit die tijd, welke zijn bewondering delen.

Peter Nagelkerke, maart 2013

Brief 507 aan Theo 9 juni 1885

"Ik weet niet of ge iets van deze twee gevallen vinden zult -de hut met mosdak deed me denken aan een winterkoningennestje. Morgen ga ik schilderen op een ander dorp -ook een hut- in kleiner formaat. Ik heb L.L. zondag gevonden op een grooten togt die ik in gezelschap van een boerenjongen deed- om een nest van een winterkoninkje magtig te worden. Wij vonden er 6, het was een plek waar Bodmer (was vogelschilder) mede zou hebben gedweept zonder twijfel. Er waren allen nesten waar de jongen reeds uitgevlogen waren zoodat men zonder al te veel gewetenskninging ze mee kon nemen. Het was zoo echt, ik heb ook andere prachtige nesten. Heb ik zulke mooie hutten gevonden dat ik nu toch een stuk of wat variaties van deze "menschenestjes" die me zo doen denken aan de nesten van de winterkoninkjes- moet uithalen, n.l. ze schilderen. Doch zulks gebeurt de boerenjongens ook -ze amuseren zich toch. Ik wou dat ge die Zondag bij waart geweest toen wij die togt hebben gemaakt. Ik kwam geheel

bemodderd terug want wij hadden wel een half uur door een beek moeten baden. Maar het schilderen wordt nu voor mij animerend en capiteux als de jagt. Het is een togt dan trouwens ook op modellen en mooie plekken."

Brief 526 aan Anthon van Rappard 8 en 15 augustus 1885

"Amice Rappard, Heden heb ik aan Uw adres verzonden eene mand inhoudende vogelnesten. Ik heb er zelf ook op het atelier - nog al een hele partij - en ik zend U sommigen die ik dubbel heb. Zij zijn van lijster, meerl, geele wielewaal, winterkoning, vink. Ik hoop dat zij goed zullen overkomen."

Brief 511 van 3 juli 1885 aan Anton Kerssemakers

"Mijnheer, Ik heb twee schilderijen klaar - als U met vd Wakker Zondag wil komen kijken - goed-. Daar ik binnenkort anderen ook gereed zal hebben -als U wachten wilt -ook goed etc. Ingeval U zij't Zondag 't zij later komt- zeg dan tegen van der Harten, die mijn vogelnesten wilde komen zien - nu groete, met handdruk."

Brief 533 aan Theo 9 oktober 1885

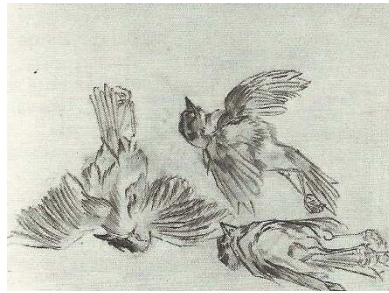
"k ben nu bezig aan stillevens van mijn vogelnesten waarvan ik er 4 klaar heb. Ik geloof dat die door de kleuren van het mos, dorre bladeren & grasen, klei & c wel aan sommige lui die de natuur goed kennen zouden kunnen bevallen."

Brief 536 aan Theo 20 januari 1885

"Nu - de nesten zijn ook op zwart fond geschilderd opzettelijk - om reden dat ik er ronduit voor uit wil komen in die studies dat de voorwerpen zich niet in hun natuurlijke entourage doch op een conventioneel fond bevinden. Een levend nest in de natuur is iets heel anders, men ziet dan het nest haast niet, men ziet de vogels."

Opsomming:

- JH468-tekening ijsvogel, vijver pastorietauin;
- JH621-studie met dode mus (keerzijde JH 916), studie met zwart krijt 24x42 cm;
- JH938-stillevens met 3 vogelnestjes september-oktober 1885, olieverf op linnen 33x42 cm;
- JH939-stillevens met 5 vogelnestjes september- oktober 1885;
- JH940-stillevens met 3 vogelnestjes, olieverf op linnen 33,5 x 42 cm;
- JH941-stillevens met 3 vogelnestjes oktober 1885, olieverf op linnen op hout 43x 57 cm (niet verkocht op veiling in 1904);
- JH942-stillevens met 2 vogelnestjes september-oktober 1885 31,5 x 42,5 cm;
- JH943-vogelnestje in briefschets.

Anton Kerssemakers die als vriend ook met hem schilders tochten ondernam en een beschrijving geeft (Atelier Schafrat Nuenen), had zich al verbaasd over de grote verzameling van vogelnestjes die Vincent had opgebouwd.

Naschrift

Mijn persoonlijke "verbondenheid" met Vincent van Gogh dateert al van zeer jongs af aan. Als kind probeerde ik al te tekenen en schilderen zoals hij. Geboren in 1942 ben ik al in 1949 lid geworden van de St. Fransgroep voor de welpjes en verkenners (scouting) in Tongelre Eindhoven. Op Zaterdagen zwierven we dan o.a. met de groep door de Tongelresche velden tussen de watermolens van Opwetten en Coll. De Pastoor bezat ook een stuk moeras genaamd "de Zegge" in dat gebied, waar we hout mochten kappen. Klasgenoten van de St. Martinusschool kwamen allemaal uit deze buurt, zoals de Collseweg, Wolvendijk, Loostraat, Hofke en Hofstraat, Koudenhovense- en Urkhovense weg.

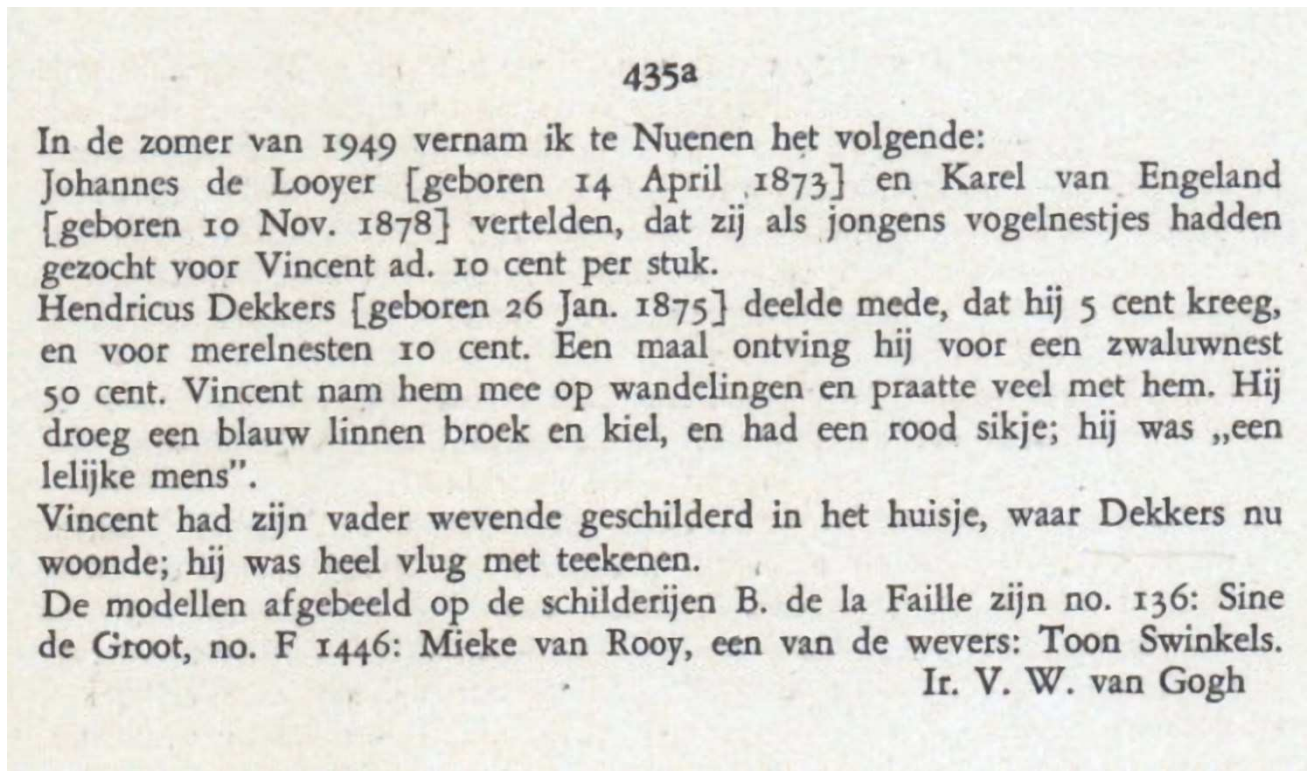
Piet van Hoorn, de Molenaar van de Opwettense molen, was toen ongeveer 75 jaar oud en had spannende verhalen over het nestjes zoeken voor Vincent van Gogh in de omgeving en verdiende daar een paar centen mee.

Blijkbaar wist Piet precies welke nesten en in welke conditie hij deze nesten moest leveren. Daar kwam ook het verhaal vandaan van het "schildersmenneke" (en die beslist niet gek was volgens hem) en dat hij een paars corduroy kostuum gedragen zou hebben. Liefde voor de natuur werd al met de paplepel ingegeven door Meester Ketelaars in de 4e klas van de lagere school die daar boeiend over kon vertellen en ons zelfs meenam naar de hoge gewelven onder het dak van de St. Martinuskerk om uilenballen te verzamelen. Die moesten we dan in de klas uit elkaar plukken om de botjes van muizen en ander gedierte te definiëren. Zijn zoon Loek Ketelaars is een bekend Eindhovenenaar geworden door zijn inzet als natuurbeschermer en bewaker en hij geeft lezingen met beeldmateriaal en rondleidingen over en in de groene gebieden van Tongelre. Hij is ook als ornitholoog een professioneel specialist op het gebied van vogels, hun nesten, eieren en kent de plaatsen waar ze vertoeven op zijn duimpje.

Ik had hem gevraagd om de schilderijen en tekeningen met zijn kennis te beschrijven maar het schijnt dat van Gogh zich hier wat vrijheden had veroorloofd waardoor het moeilijk is om de juiste vogels bij de juiste nesten te plaatsen.

Overigens schreef Vincent aan zijn broer, dat natuurkenners het wel op prijs zouden kunnen stellen. Hierbij heeft hij zich dan wat overschat?

Peter Nagelkerke, maart 2013

PROJECTVOORSTEL

Het zou een propositie kunnen zijn om de schilderijen/tekeningen van Vincent van Gogh, welke hij tijdens zijn verblijf in de regio maakte, uit te printen op ware grootte en daarmee een expositie te organiseren.

Dat zou gelardeerd kunnen worden met fragmenten uit zijn brieven die op deze onderwerpen betrekking hebben.

Bijvoorbeeld Bij de Collse Hoeve waar van Gogh met de jongens uit de buurt de nesten verzamelde en met hen door beken waadde.

Een expositie kan worden ingericht met de verschillende opgezette vogels en hun soorten nesten, de architectuur ervan, de eieren en een beschrijving voor welk soort bomen of gewas de vogels hun voorkeur hebben.

De eet- en nestelgewoontes, broedtijden, soorten zaden en insecten zijn natuurlijk educatieve verhalen voor bezoekers zoals schoolkinderen en ze kunnen er zelfs scripties over schrijven.

De geluiden van de vogels en de informatie kunnen interactief hoorbaar zijn per schilderij en tekening.

Vincent zelf schrijft hierover aan zijn broer Theo dat het verlaten nesten zijn en hij er dus geen schade mee veroorzaakt.

Ook zal hij vogelnesten en "menschennestjes" vergelijkingen maken

Kees van Grevenbroek (ornitholoog, publicist, docent) als bekend natuurkenner en nog wel speciaal van dat gebied, is bereid om een en ander deskundig te beschrijven.

Hij weet welke vogels wanneer, hoe en van welke materialen ze hun nesten bouwen.

Blijkbaar bouwen winterkoninkjes meerdere nesten per jaar en zijn er vogels die vrij hoog in de vork van een boom hun nesten bouwen.

Vincent van Gogh moet dan de jongens op zijn schouders hebben laten staan of hen in de bomen hebben laten klimmen.

De bijbehorende vogelzaden (hebben we trouwens ook gevonden in het blik met de blauwe verf in de pastorietaun) aanbieden voor de verkoop "om dezelfde vogels naar uw tuin te lokken"?

Peter Nagelkerke Juli 2013

NASCHRIFT

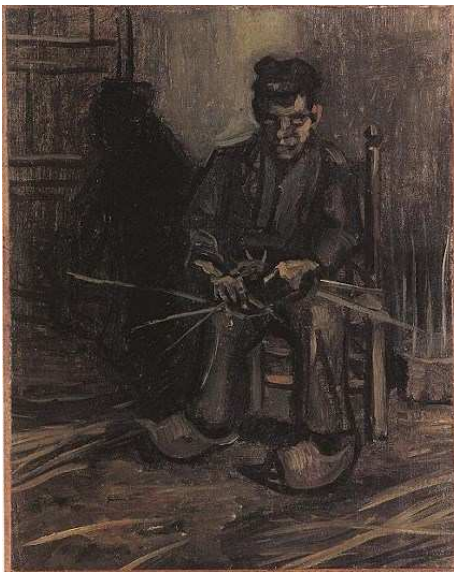
Het spreiden van locaties in het algemeen is mogelijk interessant voor toeristen.

Een projectgroep zou het idee kunnen oppikken en verder uitwerken want er is waarschijnlijk niet eerder verband gelegd tussen de kunstenaar en zijn werken met specifiek deze vogels.

DEEL II-TONGELRE

Pas in 1920 is Tongelre als gemeente bij Eindhoven gekomen.

Niet alleen verbleef Vincent van Gogh met zijn vriend Dimmen Gestel in de "Tongelrese Boschjes" bij de Wolvendijk of bij het Wasven om te tekenen en te schilderen.

Volgens Tonnie van de Boomen weet hij, als Tongelre kenner, te vermelden dat een wever- boertje-mattenvlechter, Martien Aarts, aan de Loostraat door Vincent werd bezocht. Die hem wilde tekenen achter zijn weefgestel.

Hij kreeg na afloop wat tekeningen als compensatie voor de moeite. Martien vond ze eigenlijk zo lelijk dat hij na het vertrek van Vincent ze meteen in de kachel gooide.

Ook zochten ze Dimmen en Vincents idyllische plekjes in de Zegen achter de Collse Watermolen en tussen het huidige Karregat.

De Dommel vormt daar de grens met Eindhoven.

Er lag daar een soort moeras wat vaak in de winter zelfs gedeeltelijk onder water stond.

Dit waren de Raauwe Velden en 'n bewoner ervan was het Raauw boerke (Johan van Lith).

Er stonden wat armetierige schamele hutten die bijna in elkaar vielen van ellende.

De grond leverde niks op dan wat aardappelen en het zogenaamde "Spurrie", wat nog net als veevoer diende.

Vincent beschrijft ook aldaar een oud vrouwtje die voor haar deur de aardappelen rooit en in de buurt dacht men dat ze kon toveren en noemde haar de "Heksenkop".

Ze zal wel niet moeders mooiste geweest zijn en volgens Vincent was het eenzame vrouwtje aller-aardigst.

Bij het aangeven van haar overlijden door de toenmalige molenaar Smulders en boer Wouters op 2 december 1918 had ze de leeftijd van 90 jaren.

De Raauwe Velden zijn nu nauwelijks bewoond.

Toon de Brouwer en Martien van Dungen wonen er nog, er staat nog een mooi landhuis en de schapen van herder Adriaanse grazen er nog naar hartenlust.

De eigenaar indertijd van de Collse Hoeve was Jacob Neiszen en hij liet er een bierhuis van maken, met beugelbaan, die trouwens ook beschreven werd door Dimmen Gestel als ze na een lange tocht verpozing zochten of hun schilders-ervaringen uitwisselden.

Soms zat de natte verf vol insecten, die Vincent gewoon mee schilderde en er dan later weer uitgepeuterd werden.

Er zullen er nog wel een paar onder het vernis zitten en goed geconserveerd zijn.

Later werd een van de dochters ook "de Collse Heks" genoemd omdat ze alleen met haar geit leefde en met niemand contact wilde hebben.

Vincent dwaalde daar ook door de beken op zoek naar winterkoninkjes-nestjes met de jongens uit de buurt.

Van Gogh schilderde het desolate landschap en lege horizonnen met waarschijnlijk de befaamde hutten zoals hij Theo laat weten.

Met een paar archeologen van Eindhoven willen we nog eens gaan zoeken met metaaldetectoren om te kijken of we wat kunnen vinden van die vroegere bewoning, want dan zouden er nog wel wat scherven te vinden moeten zijn.

Gezien de armoede in die tijd zullen er wel geen schatten gevonden worden.

Volgens Kees van Grevenbroek is er echter wel een roestig hoefijzer gevonden.

Alhoewel het schilderij van de Collse Watermolen met de rode daken ooit aan Eindhovense Gemeente is aangeboden voor 95.000 oude guldens, was er echter geen belangstelling voor indertijd.

Het schilderij van de Collse watermolen (JH 488) werd in 1966 bij Max van Waaij in Amsterdam geveild voor 95.000 Nederlandse guldens.

Er was geen interesse van het van Abbe Museum. Een jaar later werd het verkocht aan familie LeFrak in New York.

In brief 515 aan Theo schrijft Vincent dat het er de residentie (kadaster # C 845) was van een heertje die in de wandeling wordt genoemd het "Rouwboerke".

Het andere wordt bewoond door "een braaf mensch" en dat toen ik er kwam geen mysterieuzer bezigheid verrichtte dan haar aardappelkuil om te werken, doch evenwel ook moet kunnen toveren, althans zij draagt de naam van "de Heksenkop".

Er zijn verschillende schilderijen die in aanmerking kunnen komen als zijnde de bedoelde hutten.

Het grootste ven indertijd, in de wijde omtrek, was het Wasven zoals Nico Arts ons mededeelde. Vanaf het Hofke richting Woensel over de heide, wat ook de kortste weg naar Eindhoven was. De mogelijkheid dat Vincent de "Mastbomen in 't ven" (JH 473) daar getekend heeft is dus wel erg groot.

De Dommel geeft bij de watermolen van Opwetten aan de Wolvendijk, die van Gogh schilderde, net op de grens met Eindhoven nog steeds hetzelfde beeld als indertijd toen Vincent en Dimmen Gestel er daarbij in vervoering hebben gekeken naar de zonsondergang boven Eindhoven.

Zoals Dimmen in zijn latere herinneringen verhaalde raakte Vincent geheel in vervoering en bleven ze daar geruime tijd turend en genietend van de geuren en kleuren en het geluid van het neerstortende water.

Van het intensieve kijken kreeg hij ook rode ogen, tenminste was dat bij zijn vrienden wel opgevallen. Je kan nu op dezelfde plaats gaan staan vanuit de positie waar hij de watermolen schilderde met het kolkende water vanachter de sluis.

Vincent zelf beschrijft in zijn brieven dat hij lang door de beken moest waden om zeldzame vogel-nestjes te vinden voor zijn verzameling, waarbij hij hulp kreeg van de jongens uit de buurt en hen daarvoor wat geld gaf.

Voor die jonge jongens moet dat prachtig geweest zijn en misschien liet hij ze daarvoor ook nog in de bomen en struiken klimmen.

Deze tekeningen van de nestjes zijn ongelooflijk nauwkeurig getekend met net zoveel kunstenaarschap als de vogeltjes zelf het maakten.

Vincent had een grote verzameling die hij ook wel deelde met anderen als hij ze dubbel had.

Ook de verhalen van Piet van Hoorn (1873-1974), de latere molenaar, vertelt hoe hij op 10-jarige leeftijd met Vincent die tochten ondernam.

Piet heeft niet veel geleden van de nattigheid want hij werd meer dan 100 jaar en heeft vaak aan iedereen die het hoorde wilde zijn verhalen verteld.

Het Zegge-gebied tot aan de Collse watermolen en het gebied daarachter is nog steeds zompig en de mensen die er woonden hadden een karig bestaan.

Toch zag van Gogh de schoonheid van de armoede en was onder de indruk van het verbleekte blauw van de zelf geweven boerenkielen, zo dat hij zelfs bij de firma Schonfeld in Dusseldorf een duur mineraal blauw pigment voor zijn verf bestelde. Waar deze leverancier nog erg trots op is met zo'n beroemde klant.

Heeft Willem van de Wakker, als telegrafist, dat besteld of deed Jan Baijens uit de Rechtestraat dat voor hem? Maar ook Firma Gestel is een kandidaat daarvoor in verband met hun drukinkten.

Mensen zoals natuurliefhebber, vogel en gebiedskenner/beschermer Kees van Grevenbroek kunnen daarover boeiend vertellen en wandeltochten en lezingen organiseren.

Vincent vertelde ook dat de nestjes al waren verlaten en het broedsel was uitgekomen anders had hij beslist ruzie gekregen met Kees.

De ongereptheid wordt nu gelukkig bewaard en gekoesterd.

Het is ook een bijzondere ervaring om het zelf te kunnen beleven en men waant zich terug in die tijd. Vooral "Coll" spreekt tot de verbeelding en men zou daar bijna Deense trollen verwachten in de schemerige avonden.

Begrijpelijk dat mensen daar bijnamen kregen zoals "de Heksenkop" en men hen toverkunsten toedichtte.

Voor Vincent natuurlijk een additionele inspiratie.

Over de Loostraat naar het Hofke en als aanlegplaats de uitspanning "de Planken-opkamer" is het een kattensprongetje naar de vorige Martinuskerk welke hij met een schetsje vastlegde voor het nageslacht.

Dimmen Gestel vertoefde daar vaker, ook met zijn schilders vrienden, en het was niet ver lopen vanuit Eindhoven aan de overkant van de spoorlijn.

Frits Philips liet daar later nog een boerderij bouwen en werd door de Tongelrenaren "de Philips Boerderij" genoemd.

Een wethouder verrichtte de officiële onthulling van een plaquette naar Frits vernoemd, echter werd ie bijna achter zijn rug vervangen door een reclamebord van de "Gasterije".

Maar ja van Gogh restaurant klinkt ook niet en hij zou er zelf nooit gegeten kunnen hebben want at alleen kaas en brood.

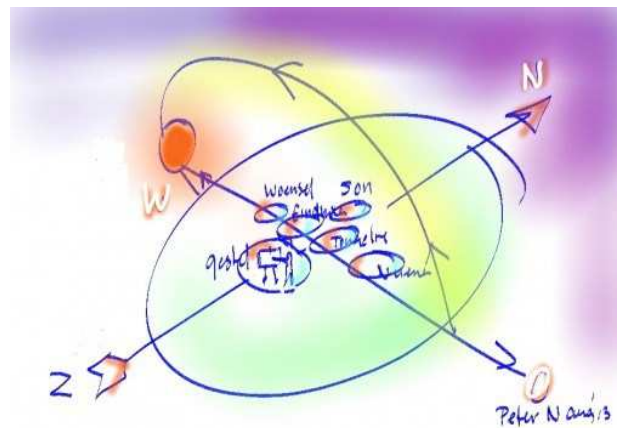
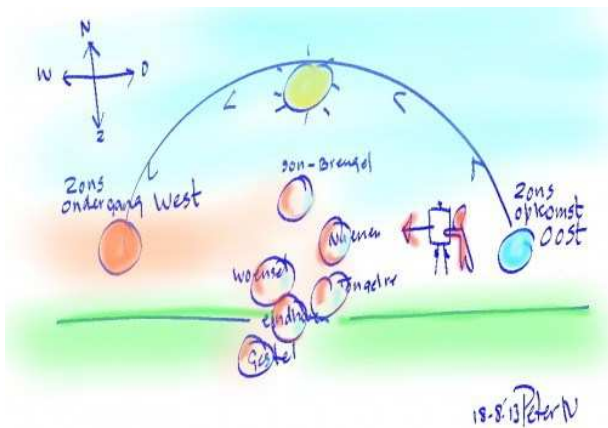
Alhoewel koffie had er altijd wel ingegaan.

Peter Nagelkerke, augustus 2013.

JH 527, JH 825, JH 824, JH 823, JH807, JH803

ZONSONDERGANG

Vincent van Gogh raakte in vervoering van de zonsondergangen, zoals we weten uit de geschriften en herinneringen van Anton Kerssemakers en Dimmen Gestel. Hij zei onder andere in de buurt van de Opwettense Watermolen en zittend en turend op zijn hurken met roodomrande ogen: "Hoe doet die kerel dat goddomme".

Een studie om de locaties te determineren zou meer inzicht kunnen geven waar van Gogh de werken maakte.

Vincent werkte weinig met schaduwen maar als de zon in het westen ondergaat kan iemand met topografische kennis en de stand van de zon in de verschillende jaargetijden en uren van de dag daar vast wel informatie over inschatten en misschien wetenschappelijk en forensisch bepalen waar die geografische plaatsen dan wel geweest zouden moeten zijn.

Soms zullen slagschaduwen daarbij kunnen helpen. Natuurlijk kennen we geen exacte dag en uur maar avondschemeringen zijn toch wel binnen een bepaalde marge aan te nemen.

De stand van de zon overdag in de werken is wat ongewisser en dus moeilijker te bepalen.

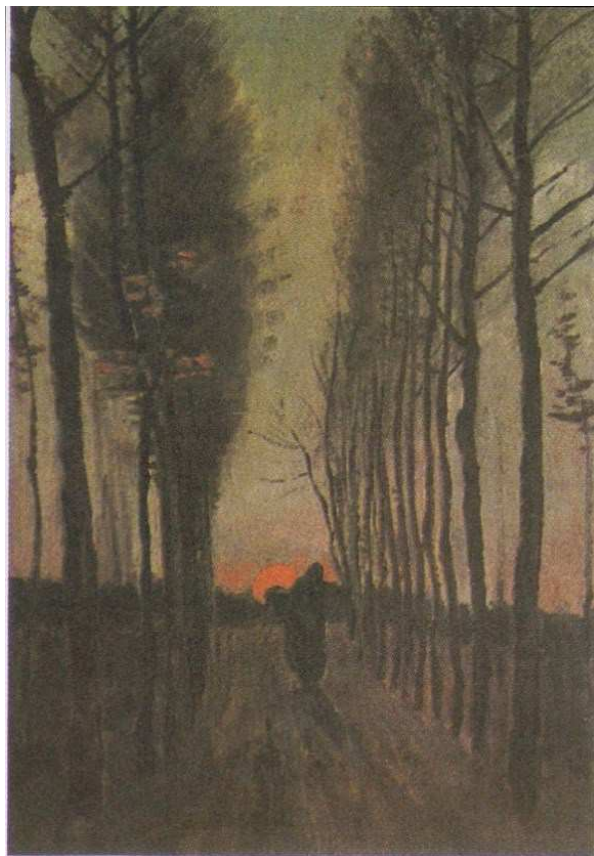
Vanuit Nuenen ging de zon onder in Woensel - Gestel (zie watermolens van Gennep in november JH 525.

Andere werken die in aanmerking komen zijn:

- *JH 492 - Dorp bij Zonsondergang (zomer 1884);*
- *JH 507 - Achter de Pastorie te Nuenen - zon nog hoog in het westen;*

- *JH 518 - Populieren bij Zonsondergang (oktober 1884);*
- *JH 655 - Boerenhuisje bij Avond;*

- *JH 761 - Landschap met Kerk en Huizen;*
- *JH 762 - Landschap met zonsondergang (april 1885);* *JH 763 - Landschap met Zonsondergang (april 1885 - Woensel?);*

- *JH 777 - Boerenhuis bij Avond (mei 1885), Genneperweg 4 van de Aardappeleters, 65,5 x 79 cm.;*
- *JH 805 - Boerenhuis (1885 - vlak voor vertrek naar Antwerpen);*

- *JH 954 - Pastorietuin (november 1885);*
- *JH 956 - Herfstlandschap bij Avond (oktober/november 1885);*

- *JH 959 - Laan met Populieren (Nuenen - november 1885).*

Opmerkelijk te noemen is dat Vincent verschillende avondvoorstellingen schilderde vlak voor zijn vertrek naar Antwerpen alsof hij afscheid wilde nemen van de omgeving en nog even zijn sentiment wilde vastleggen.

Zelfs de Pastorie JH 948 schilderde hij een maand voor zijn vertrek toen hij al lange tijd het atelier bij Schafrat bewoonde verderop in de straat.

In Nuenen was hij al lang niet welkom meer en heeft waarschijnlijk daarom 's avonds geschilderd om te mensen te ontlopen?

Zelfs de hut van de Aardappeleters aan de Gerwenseweg op discrete afstand?

Gordina (Sien) de Groot was al minstens vanaf februari in verwachting.

Het beroemde schilderij de Aardappeleters schilderde hij in april 1885 in zijn atelier en werkte het af bij Anton Kerrsemakers in Eindhoven. De vele studies daarvoor zijn vooraf eerder gemaakt.

Peter Nagelkerke, augustus 2013.

Opmerking: Alle JH nummers zijn volgens de catalogus van dr. Jan Hulsker.

